

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

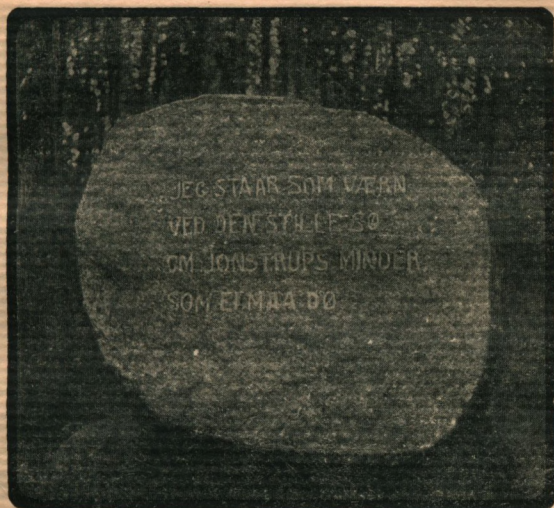
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JONSTRUPBOGEN

5TE BIND

1 9 2 7

REDIGERET AF R. C. MORTENSEN

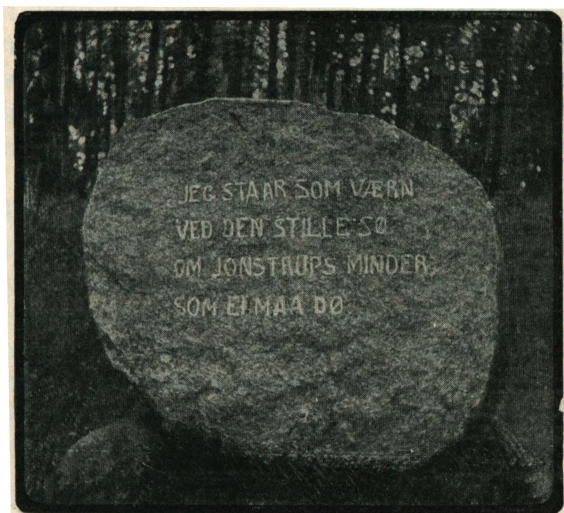
KØBENHAVN
JONSTRUPSAMFUNDETS FORLAG - NJALSGADE 67
KROHNS BOGTRYKKERI
1927

JONSTRUPBOGEN

5TE BIND

1 9 2 7

REDIGERET AF R. C. MORTENSEN

KØBENHAVN
JONSTRUPSAMFUNDETS FORLAG - NJALSGADE 67
KROHNS BOGTRYKKERI
1927

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Hans Rasmussen, Karleby.....	3
Kalkars Jordefærd	108
Regnskab.....	113
Stævne 1927	114
Bestyrelsen	114

HANS RASMUSSEN, KARLEBY

Indledning.

I Aaret 1868, endnu før jeg var 6 Aar gammel, lærte jeg Skolelærer Hans Rasmussen at kende, og fra 1879 af var vi Venner for Livet. Han var en overmaade stor Dygtighed som praktisk Børnelærer, og 1903 bad jeg ham om at nedskrive sit Levnedsløb, fordi jeg mente, at hans Skildring vilde komme til at indeholde mange Momenter af Interesse for Den, der studerer Landsbyskolens Historie. Han følte imidlertid ingen Lyst til at nedskrive Noget. Som Pensionist skrev han til mig fra Vordingborg 20. 10. 03: »Ganske ubetinget afslaa Deres Anmodning i den Retning vil jeg i Øieblikket ikke. Jeg vil blot forberede Dem paa, at De, om jeg skulde faa i Sinde en Gang at imødekomme den, vil komme til at lide nogen Skuffelse.« Dersom han havde føiet mig strax, var hans Skildring utvivlsomt bleven langt, langt bedre end den, der senere kom til at foreligge, og som jeg først 1913—18 fik ham til at udarbejde. Den bærer i høi Grad Præget af den dengang meget gamle Mand, men alligevel synes jeg, at den bør reddes fra Undergang, og her følger den da. Man maa under Læsningen huske, at hver Gang Rasmussen taler om Nutidsforhold, taler han om Tiden 1913-18.

D. 8. April 1927.

R. C. Mortensen.

Barndomsaarene til omtrent Elleveaarsalderen. 1828—39.

I Mageltving, Vesterborg Sogn, Christianssædes Gods, nær Hovedgaarden Pederstrup paa den flade, men frugtbare Ø Lolland — »Pandekagen med Syltetøi paa« — saa jeg første Gang Lyset d. 21. Oktober 1828. Mine Forældre var daværende Arvefæstebonde Rasmus Hansen og Hustru Ane Cathrine Jensdatter. Skønt det var paa Christianssædes Gods, hvor det jo vides, at daværende Statsminister Christian Ditlev Reventlow — han var forresten død netop 1 Aar tidligere — havde gjort saa overordentlig meget for Bondestandens Ophjælpning og Oplysning, var Fattigdom, eller i alt Fald meget tarvelige Kaar, dog endnu det almindelige blandt Godsets Bønder, og min Fader dannede i saa Henseende ingen Undtagelse fra Regelen. Han var født Aar 1772 i Horslunde paa Lolland, den samme By, hvorfra jeg selv 85 Aar senere hjemførte min Brud. Faderen var Husmand, og selv var han i en meget lang Række af Aar Soldat. Som saadan deltog han baade i Skærtorsdagsslaget paa Rheden d. 2. April 1801 og i Affæren ved Køge 1807. I den Tid, han ikke befandt sig i Militærtjenesten, ernærede han sig som Tjenestekarl og er sandsynligvis i denne Egenskab kommen til at tjene i den Gaard, af hvilken han senere blev Eier, forsaavidt man kan siges at eie en Genstand, i hvilken der skyldes ligesaameget, som den selv er værd. Han har vel saa ved at gifte sig med Datteren af Gaardens tidligere Eier overtaget Gaarden uden selv at medbringe anden Kapital end Retsindighed, et sundt og kraftigt Legeme samt to gode arbejdsvante Hænder. Der har saaledes vist næppe være meget at staa imod med under de saa overordentlig trange og vanskelige Tidsforhold, der den Gang raadede ikke blot her i Landet, men i hele Europa, nok nærmest som Følge af de forudgaaende langvarige Krige. Min Moder døde, da jeg var i mit 4. Aar, i Aaret 1832. Jeg har kun kunnet bevare een eneste Erindring om hende, og det er, at jeg en Dag, da der just skulde bages, saa hende komme syg ind i Stuen fra Køkkenet og lægge sig paa en saakaldet Slagbænk, der stod ved Væggen ud til Haven,

formodentlig i den Mening, at det snart skulde gaa over igen. Dette skete imidlertid ikke. Sygdommen, vistnok Mavebetændelse, tog Overhaand, og inden Forløbet af ret mange Dage var jeg moderløs. Om dette Dødsfald med paafølgende Jordefærd erindrer jeg kun — men dette da ogsaa saa tydeligt, som var det sket igaar — at jeg saa hende ligge i sin sorte endnu ikke lukkede Kiste, der henstod midt paa Gulvet i Stuen, i sin Jordeklædning med smaa smalbaandede sorte Sløifer paa det hvide Lin, og at jeg gik rundt om Kisten og strøg med mine smaa Fingre langs ved sammes Overkant, naturligvis uden Spor af Bevidsthed om, hvilken Betydning det, der her foregik, vilde faa for mig.

Min Moder hed Ane Kathrine Jensdatter, og hun maa, efter hvad jeg har kunnet udregne, have været født 1794. Hun blev i saa Fald kun 38 Aar gammel.

Hvad skulde nu min den Gang allerede 60aarige Fader gøre? Kaarene var smaa, og Tidsforholdene, som foran berørt, i det hele taget trange. Arbejderne udenfor Huset, i Gaard og Mark kunde han vel nok saa nogenlunde have holdt gaaende; men der behøvedes ogsaa en ordnende Haand til at lede Sagerne indendørs samt til at yde mig fornøden Pleie og Tilsyn. Hertil har han sandsynligvis ikke øinet nogen Udvei. Ialtfald overdrog han ret snart Gaarden med Tilbehør til forhenværende, men da entledigede Godsfuldmægtig paa Pederstrup, Erhard Lützen, der allerede i Forveien eiede en anden Gaard i Nabo-byen Bønned, hvis Jorder netop grænsede saa nær op til min Faders Gaards Areal, at den nemt vilde kunne sammenlægges dermed, saa det hele kom til at udgøre een Avling.

Det er denne Mand, der forøvrigt senere blev min Pleiefader, jeg har at takke for, at det, da jeg var vokset til, lykkedes mig at komme paa Seminariet og derefter at blive Lærer. Hvorledes bemeldte Gaardhandel egentlig ordnedes, er jeg aldrig kommen paa det rene med; men det kan ogsaa være det samme. Jeg har i eet og alt saa meget at takke Lützen og hans elskelige Hustru for, at det aldrig kunde falde mig ind at lade Tanken dvæle ved dette. Var jeg ikke kommen i Forhold til Lützen, vilde min Lod i Livet sandsynligvis være bleven en

lignende som min stakkels gamle Faders, først at blive Tjenestekarl og siden maaske Arbeidsmand, i hvilken Stilling jeg vistnok ikke havde kunnet klare mig eller overhovedet vundet blot nogenlunde Tilfredshed i Livet.

Som sagt: Min Fader afstod altsaa efter min Moders Død sin Gaard til Lützen vistnok saaledes, at Gaard og Gæld gik lige op imod hinanden, saa Lützen overtog Gaarden, imod at tilsvare den paa samme hvilende Gæld, samt imod at indrømme min Fader paa Livstid en Aftægtsleilighed i Gaardens Stuehus og desuden at yde ham en aarlig Aftægt i Korn og Brændsel (Tørv, der fandtes nemlig ved min Faders Gaard rigeligt med Tørveskær). Lützen boede selv paa sin anden Gaard.

Efter at have truffet denne Ordning var det min Faders Mening at tage ind til sig i sin Aftægtsleilighed een eller anden Arbeiderfamilie, som imod at erholde fri Bolig samt den aarlige Aftægt, der var ham tilsikret, maatte være villig til at pleie og passe mig. Dette var, syntes han, den eneste Maade, paa hvilken han saa sig istand til at skaffe mig dog nogen Erstatning for, hvad jeg ved min Moders for menneskelige Øine seet altfor tidlige Død havde tabt. Selv blev min Fader fra denne Stund fast Arbeider (Dagleier) hos Lützen, hvad han vedblev at være indtil sin Død, dog saaledes forstaaet, at han, da han i sin fremrykkede Alder maatte friste den tunge Skæbne at blive fuldstændig blind (vistnok den graa Stær), samt baade sjælelig og legemlig affældig (dog især det første) og følgelig ikke mere kunde arbejde, fik fri Bolig og Pleie hos Lützens. Han døde 81 Aar gammel i Aaret 1853.

Paa den saaledes antydede Maade fik jeg i Aarenes Løb forskellige Pleiemødre. Det skal her bemærkes, at det om dem alle vistnok maa siges, at de i det hele tog sig forsvarligt af mig og gjorde alt saa godt for mig, som de forstod og formaaede. Den sidste af dem saavel som hendes Mand mindes jeg særligt med saa megen Taknemmelighed og Paaskønnelse, at jeg ikke kan undlade her at vie dem nogle faa Mindeord, sandsynligvis de eneste, der nogensinde eller nogetsteds er fremkommen skriftligt til deres Amindelse. Manden, hvis Efter-

navn vistnok var Rasmussen, kaldtes sædvanlig Jørgen Piber, og hans Hustru, der hed Grethe, altsaa Grethe Pibers. Tilnavnet Piber hidrørte sandsynligvis fra, at han som Soldat havde været noget ved Militærmusiken. Den Tid, i hvilken disse dengang allerede ældre Folk boede hos min Fader og altsaa havde mig i Pleie, regner jeg til min Barndoms lyseste. Gamle Grethe Pibers tog sig i enhver Henseende af mig, som havde jeg været hendes eget Barn. Da jeg kom i Pleie hos dem, havde jeg godt begyndt i Skolen, og den holdt de mig samvittighedsfuldt til at søge. I Grevskabet Christianssædes Skoler havde man dengang Hverdags- og Halvdags Skolegang saaledes, at ældste Klasse søgte Skolen om Formiddagen og yngste Klasse om Eftermiddagen. Da jeg var kommen i ældste Klasse, lod de gamle Pibers mig i Almindelighed søge Skolen hver Dag hele Dagen. Jeg vil ikke paastaa, at jeg just havde noget særlig stort Udbytte af at være i Skolen ogsaa om Eftermiddagen; men det kan dog ikke nægtes, at den dertil medgaaede Tid kunde have været daarligere benyttet. Jeg fik i alt Fald derved en Øvelse i Regning, som senere er kommen mig ikke saa lidt tilgode. Man kendte dengang saa at sige ikke andre Regnebøger i Skolerne end Cramers, og da Regning var det Fag, jeg særligt interesserede mig for, sled jeg i den baade tidlig og silde, hyppigt endog, naar de andre Børn morede sig ude paa Legepladsen. Jeg var derfor heller ikke ret gammel, da jeg havde gennemgaaet nævnte Regnebog første Gang. Jeg begyndte saa forfra igen, og jeg kunde da godt mærke, at jeg nu forstod den bedre end fra først af. Min Fremgang i Skolen glædede lige saa meget de gamle Pibers som min egen Fader, og gamle Jørgen opmuntrede mig saa godt, han forstod. De første Penge, jeg tjente i mit Liv, tjente jeg som en lille Opmuntringspræmie hos ham. Man brugte jo dengang i Menighederne den saakaldte »Evangelisk kristelig Salmebog til Brug ved Kirke- og Husandagt«; men min Fader, som selv var en Bogven, havde blandt andet ogsaa den Samling af Brorsons Salmer, der er kendt under Benævnelsen »Troens rare Klenodie«. Flere af disse Brorsons Salmer holdt Jørgen Piber særlig meget af, f. Ex. af »Her komme dine arme Smaa« og for hver af dem, jeg lærte

udenad, gav han mig 4 Skilling. Ogsaa nogle af Grundtvigs den Gang helt nye Salmer, som f. Ex. »Et Barn er født i Bethlehem« elskede han, og de indbragte mig samme Belønning.

Saa døde imidlertid Jørgen Piber, vistnok i Sommeren 1839, og hermed var den første og bedste Del af min Barndom forbi. Hans Enke, der nu selv begyndte at føle Alderdommens Tryk, flyttede sammen med sin Søn, der var Maler, og som selv havde en Søn. Denne var omtrent et Par Aar ældre end jeg og min bedste Legekammerat. Jeg selv var paa dette Tidspunkt i en Alder af omtrent 11 Aar. Min Fader opgav nu sin Aftægtsleilighed i sin gamle Gaard og tog fast Ophold hos Lützen, medens jeg blev antaget af Lützen som Pleiebarn, det vil sige som Tjenestedreng. Dette var et saa stort Omslag i min Tilværelse, at de følgende Aar indtil min Konfirmation udgør et særligt fra det foregaaende forskelligt Afsnit af min Barndom, som jeg ikke just kan tænke tilbage paa med ubetinget Glæde eller Tilfredshed. Skønt jeg, som sagt, maa mindes mine forskellige Pleieforældre, særlig Pleiemødrene, med al Anerkendelse og Paaskønnelse, maatte jeg dog, ogsaa medens jeg var hos den gamle Piber, i Et og Alt dele Lod med alle andre fattige Børn paa den Tid, saasom samle og hjembære Brænde fra Skoven. Det var dengang tilladt Fattigfolk i Grevskabet Christianssædes Skove at samle og hjemføre de fra Træerne nedfaldne tørre Ris og Grene samt hvad der ved Træfældning var efterladt af Spaaner, Splinter og Grenstumper. Endvidere maatte jeg i Høstens Tid hjælpe til med at samle Ax paa de afhøstede Marker og om Efteraaret deltage i Kartoffeloptagningen, hvorved der tjentes ganske godt, idet vi fik Lov til at beholde hver ottende Skæppe selv (det var jo, før man endnu kendte noget til den saakaldte Kartoffelsygdom, som senere fik saa stor Indflydelse paa denne Gren af det gammeldags Landbrug). Alt dette betragtedes som noget saa selvfølgeligt, at det ikke kunde være anderledes, og vi Børn, i hvis Lod det var falden at maatte deltage i alt sligt, følte os af den Grund paa ingen Maade ringere end de bedre stillede, for hvem saadant ikke var nødvendigt, ligesom jeg heller ikke tror, at vi af den Grund blev agtet ringere end disse eller overseete. Forskellen

i Befolkningens økonomiske Kaar, imellem Velhavende og Fattige, var den Gang heller ikke nær saa stor, som den senere er bleven. For øvrigt følte jeg mig trods alt fri, glad og sorgløs, altsaa lykkelig, saaledes som et Barn i den Alder og under saadanne Forhold kan være det, og jeg erindrer aldrig i min Barndom at have været mig de Savn bevidst, som uundgaeligt maa ledsage saadanne økonomiske Forhold som de her skildrede. Jeg er senere kommen til den Erkendelse, at det at have gennemgaaet saadanne Kaar i sin Barndom har sine gode Sider, om end det tilvisse til Gengæld ogsaa kan have andre, som kan blive og ogsaa for mig har været alt andet end heldige for min Udvikling og senere Stilling i Livet. Man vil let forstaa, at jeg, saa ofte jeg senere som Lærer har ladet Børnene læse i deres danske Læsebog Digtet om »Dansen i Skoven« eller Anton Nielsens Fortælling »Hyrdedrengen«, der skildrer de Kaar som tilfaldt lille Hans hos Per Nilen i Dalby, har maattet tænke tilbage paa min egen Barndom og næsten er kommen til at betragte begge disse Skildringer som Episoder af min egen fattige Historie.

Barndommen fra henimod det 11te Aar til Konfirmationen. 1839—43.

Ved den gamle Jørgen Pibers Død blev altsaa, som det fremgaar af det foregaaende, mit Barndomshjem opløst. Min Fader, som ved min Fødsel var henved 56 Aar gammel, og som, da dette Dødsfald indtraf, allerede i omtrent 7 Aar havde været fast Arbeidsmand hos Lützen, dog saaledes, at han regnedes for at bo og da ogsaa hele Tiden havde haft Natteophold i sin Aftægtsleilighed, fik fra nu af anvist en Bolig i Lützens anden Gaard, i hvilken han opholdt sig i den Tid, han ikke var i Gaardens Arbeide, medens jeg levede og færdedes sammen med Gaardens øvrige Folk, spiste sammen med ham og dem i Borgestuen, udførte hvad Arbeide, der blev mig paalagt i Gaard og Mark, i Stald og andetsteds og havde min Seng i Karlekammeret. Om Vinteren var det min Bestil-

ling at passe, fodre og vande Køerne og Hestene, navnlig dog de første, samt at rense i Staldene. I den øvrige Del af Aaret deltog jeg efter Evne i alle ved Gaarden forefaldende Arbeider. I Foraars- og Efteraarssædetiden kørte jeg Harve eller Tromle. I Høslettens Tid paa Ager og Eng maatte jeg sprede det nyslaaede Kløver og Græs, for at det bedre og hurtigere kunde blive stakketjenligt, samt være med, naar Høet skulde stakkes og ligeledes, naar det skulde køres hjem og sættes paa Stænge eller i Hæs. I Kornhøsten var der naturligvis Anvendelse for mig paa mange Maader. Jeg blev saa vist ikke sparet — det bliver en Fyr, som jeg da var, jo aldrig; men det var just et Liv, der var rigt paa Afvekslinger og derfor ikke uden Interesse, og jeg erindrer ikke, jeg nogensinde syntes, at jeg havde det slemt. Køerne blev i hin Tid, naar de ikke var paa Stald, for det meste tørede, og det paalaa da mig at flytte og vande dem, samt holde Tøirene vedlige med Tøirpæle, som jeg maatte lave i Huggehuset. Til Tider kunde denne Beskæftigelse gøre mig nok af det, især naar Køerne i den varme Tid, mest i Hundedagene, da de plagedes slemt af Bremserne, kunde faa isinde at »bisse« og da enten rev Tøirpælen op eller sprængte Tøirene, og saa løb hist og her hen, hvor de ikke maatte være og maaske kunde gøre Fortrød. Var der i Sommertiden ikke andet at henvise mig til, maatte jeg vogte Gaaseflokken og Faarene paa Brakmarken og om Efteraaret Faarene paa de afhøstede Marker eller Engene. Der var, kort sagt, altid nok at gøre. Da der var en Del ganske godt Tørveskær til Gaarden, gav Pasningen og Hjemkøringen af Tørven saavel som ogsaa Transporten af den solgte Tørv ikke saa lidt Extraarbeide. I Gødningskørselen maatte jeg selvfølgelig ogsaa tage Del. Jeg erindrer, at ogsaa jeg, ligesom den anden lille Hans (»Hyrde-drengen«) det første Aar maatte have en Extratur i Anledning af den uundgaaelige »Møddingskraber«. Efterhaanden, som jeg blev større og tog noget til i Kræfter, fik jeg leilighedsvis ogsaa Lov til at prøve at pløie og at bruge et Meietøi. Paa denne Maade blev jeg lidt efter lidt fortrolig med de forskellige ved Landbruget forefaldende Arbeider og fik ogsaa ikke saa lidt Interesse derfor, hvilket senere i Livet paa een Maade er kom-

men mig tilgode, medens det fra en anden Side seet har været ikke ubetinget heldigt, idet det har sinket anden Udvikling, thi fra den Tid af, da jeg kom til at være hos Lützens, fik jeg saa godt som ikke mere Leilighed til at søge Skolen, i alt Fald kun, naar der ikke var videre for mig at bestille hjemme. I hin Tid fik man Plads i Skolen i Forhold til den formentlige Dygtighed, man havde erhvervet sig, og jeg havde allerede, før den her beskrevne Forandring i mine ydre Forhold indtraadte, erobret Duxempladsen, hvilken jeg ogsaa følte mig saa temmelig sikker paa at kunne beholde; men efterhaanden, som jeg mere og mere forsømte Skolen og kun kom, som man siger, i Ny og Næ, tabte jeg ogsaa Interessen for den og saa, uden at blues derved, flere af mine Kammerater, hvem det ikke tidligere var falden mig svært at holde Stangen, gaa uden om mig, ligesom jeg ogsaa med en Følelse af Skam maa bekende, at jeg, da jeg skulde konfirmeres og udskrives af Skolen, paa en Maade følte mig glad og stolt ved Tanken derom. Jeg kan endnu harmes paa mig selv, hver Gang jeg mindes, hvorledes jeg, dreven af hin falske Stolthed, opførte mig den sidste halve Dag, da jeg sad som Elev i Magelting Skole. Al Udvikling, som skal kunne kaldes sund og god og kunne føre til det tilsigtede Maal, maa være jævn og stadig og bestandig føres videre i det engang indslaaede og vel overveiede Spor uden at tabe sig i Side- og Vigespor. Havde det været Lützens Mening, da han antog sig mig som Pleiebarn, at jeg skulde udvikle og uddanne mig med Landbrugsforhold for Øie for siden at vælge min Livsstilling i Overensstemmelse dermed, vilde hine 3 à 4 Aar, der afsluttede min Barndom, kunnet siges at have været tilfredsstillende anvendt paa det nær, at jeg i den Tid ikke fik Leilighed til at fortsætte, hvad der i Forveien var saa vel begyndt i Skolen, hvilket naturligvis ogsaa under denne Forudsætning vilde være kommen mig tilgode. Hvis han derimod allerede fra først af har haft den Tanke med mig, at jeg skulde gaa Lærerveien og altsaa indrette mig paa, naar jeg havde opnaaet den dertil passende Alder, at blive optaget paa et Seminarium, maa det jo ubetinget siges, at der her er skeet et stort og uopretteligt Feilgreb, hvis Følger har været følelige og skæbne-

svangre for mig gennem hele mit senere Liv. Ved slige Misgreb i Opdragelsen paatrykkes der ufeilbarligt dem, det gaar ud over, et uheldigt Præg, som det aldrig siden vil kunne lykkes helt at fjerne, endog ved de alleralvorligste Bestræbelser. Dette har jeg idetmindste i rigt Maal erfaret og jeg mener, at jeg lider derunder endnu den Dag idag. Leilighed til at forny denne Erfaring indtræffer idelig. Jeg skal dog her skynde mig at bemærke, at det med, hvad jeg her har anført angaaende denne Sag, ingenlunde har været min Hensigt at rette nogen Bebreidelse imod min Pleiefader. Han har uden Tvivl haft den bedste Mening med mig, da han antog sig mig. Den Tanke, at jeg skulde slaa mig paa det boglige i Stedet for at fortsætte med den overveiende legemlige Gerning, er sikkert kun efterhaanden opstaaet hos ham. Hans egne økonomiske Forhold var desuden saa smaa, at han ikke kunde tænke paa at udrede, hvad der i den Anledning vilde blive nødvendigt, af sin egen Lomme. Han havde selv 3 Sønner og 1 Datter, som han naturligvis først maatte tænke paa at gøre det efter Omstændighederne bedst mulige for, og allerede dette var omtrent det yderste, hvortil han i den Retning saa sig i Stand. Naar han altsaa, da hans Tanke med Hensyn til mig omsider var modnet, skulde kunne gøre noget ogsaa for mig, maatte det følgelig skee ad Omveie, nemlig ved at søge Sagen støttet fra andre Sider. Herpaa rettede han da ogsaa sine Bestræbelser, dem han da ogsaa havde den Glæde omsider at se kronede med Held. De uheldige Følger af det begaaede Feilgreb kunde nu engang ikke afværge; men han gjorde i saa Henseende, hvad han formaade. Han saavel som hans fortræffelige Hustru, der altsaa i den her beskrevne Periode af mit Liv, var min Pleiemoder, min sidste, sover nu forlængst paa Vesterborg Kirkegaard deres lange Søvn ganske nær ved den Plet, hvor mine egne Forældre lagdes ned; men min uskrømtede Tak for, hvad de med ærlig Hu har gjort for mig, vil hos mig stedse uadskilleligt være forbunden med Erindringen om dem.

Første Ansættelse som Lærer.

1. 11. 1843—1. 11. 1844.

Efter at jeg ved Paasketid 1843 var bleven konfirmeret, blev jeg endnu Sommeren over hos Lützen under de i det foregaaende beskrevne Forhold. Men saa var der imidlertid hos Lützen opstaaet den Tanke, at jeg vist maatte kunne paatage mig at undervise Børnene paa *Øen Lang* i Rødby Fjord. Denne Ø er henimod $\frac{1}{2}$ Mil fra Øst til Vest, men ikke bredere, end at man, i alt Fald i dens vestlige Del, pløier helt tværs igennem den i een Fure. Den var dengang imod Øst ved et smalt og grundt Vand, en saakaldet »Veile«, skilt fra Rødby Mark. Denne Veile maatte man, naar man havde Ærinde til Rødby, passere enten ved Hjælp af en Jolle eller, naar man kom fra Øens vestlige Del eller havde større og vægtigere Ting at transportere, saasom Sæd og deslige, kørende. Ved almindelig Vandstand kunde man, naar man var kendt med Forholdene, passere der med Vogn, uden at Vandet naaede ind i denne. Rødby Fjord er imidlertid senere ved Inddæmning delvis bleven tørlagt, saa der nu er tørt Land paa Strækninger, hvor der før stod Vand og kunde seiles med Joller. Dette Inddæmningsforetagende skal dog ikke være lykkedes i den Udstrækning, som efter Planen var tilsigtet. Bemeldte Veile er dog derved forsvunden, saa man nu ved Anlægget af en solid Vei derover er kommen i en langt nemmere Forbindelse med Rødby, og i det hele med Omverdenen end tidligere. Følgen heraf er altsaa den, at Lang herefter kun i uegentlig Forstand kan kaldes en Ø. Dersom der ikke nu er oprettet en selvstændig Skole der paa Stedet, maa det vel antages, at Forholdet i saa Henseende er blevet ordnet saaledes, at Børnene fra Lang søger den efter hin Tid paa Rødby Mark opførte Skole, ved hvilken nuværende Skolevæsenkonsulent Professor N. A. Larsens Fader var den første Lærer. Saadant vil imidlertid kun kunne være skeet efter særlig Overenskomst imellem Tirsted—Skøringe—Veileby og Rødby Kommuner; thi meerbemeldte Ø hører i geistlig Henseende til førstnævnte Kommune og til Tirsted Skoledistrikt; men dertil kunde man kun komme ved at seile.

Hvis Børnene ude fra Lang skulde i Skole i Tirsted, vilde de faa vistnok en Mil til Skolen, og Lützen fik det da ordnet saaledes, at jeg fra 1. November for at kunne komme til at undervise disse uheldigt stillede Børn blev optaget i Huset hos en Bonde paa Lang ved Navn *Niels Hus Jeppesen*. Han havde selv 2 Børn (Stedbørn), en Dreng og en Pige. Saavidt jeg erindrer, var det ordnet saaledes, at jeg skulde undervise om Formiddagen og gaa i Arbeide med Gaardens Folk i Gaard og Mark i den Tid, i hvilken der ikke skulde undervises. N. H. Jeppesen fik saa sine Børn undervist frit imod at afgive Lokale til Undervisningen, medens det af mig udførte Arbeide skulde gaa lige op imod mit Ophold hos Familien. Soverum havde jeg ved Siden af Hestestalden sammen med Gaardens Karle. Man vil saaledes see, at Forholdet udenfor de Timer, der optoges af Undervisningen, var ganske det samme som derhjemme i Bønnen hos Lützen. Ifølge det i det foregaaende meddelte kunde jeg jo kun møde med et meget beskedent Forraad af Kundskaber; men Fordringerne var ikke ret store, og jeg kunde ialfald da saa meget af Læsning, Skrivning, Regning og Religion, at jeg nok i disse Ting kunde meddele Børnene det første lille Grundlag. Det er kun yderst sparsomme Erindringer, jeg har fra denne min første kortvarige Vandring paa Landsbylærernes ikke altid heelt tornefri Vei. Jeg erindrer at der, sandsynligvis i Efteraaret 1844, blev afholdt en Prøve i Form af en lille Examen for daværende Sognepræst for Tirslev—Skørtinge—Veileby Pastorat, Pastor *Clausen Bagge* i *Rubbelykke*, der altid var mig meget venligsindet. Iblandt de flere andre, der var tilstede ved den Leilighed, var ogsaa min Pleiefader. Nogen klar Erindring om denne Prøves Udfald har jeg ikke; men jeg er aldeles overbevist om, at min medfødte uovervindelige Undseelighed og Forlegenhed med deraf følgende Tilbøielighed til at blive konfus, ved denne som ved saa mange Leiligheder senere ikke har undladt at gøre sig gældende og har gjort Præstationen ringere, end den ellers kunde være bleven. Imidlertid tror jeg heller ikke, at det Vederlag, der bødes mig for mine uden Tvivl ærligt mente Bestræbelser, har været ret stort.

Niels Hus Jeppesen var en temmelig raa og plump Natur. Han var et gediegent Vrøvl, og der ymtes om, at han ikke altid var rigtig i Hovedet. Han havde imidlertid en rigtig brav og flink Hustru. Mit Ophold og min Virksomhed der varede kun et Aar, altsaa til 1. November 1844. Jeg vil ikke paastaa, at det, da jeg til den angivne Tid forlod Øen Lang, som jeg aldrig senere har haft Leilighed til at gæste, voldte mig større Bedrøvelse. Mine gladeste Minder derfra knytter sig nærmest til den Omstændighed, at jeg der i Medfør af Forholdene blev lidt fortrolig med at behandle en Jolle, ikke blot saaledes, at jeg lærte at bruge en Aare, men ogsaa saaledes, at jeg kunde sætte Seil til og styre. Det var selvfølgelig et saare primitivt Indblik i Sømandens Haandtering, jeg under de givne Forhold og i den nævnte korte Tid kunde opnaa, og da der aldrig senere har været Leilighed til videre Udvikling i denne Retning, er selv dette i Tidens Løb ganske glemt. At der, da der netop det Aar indtraf en for Skøiteløbning gunstig Isvinter, ogsaa derved skaffedes mig en kærkommen Adspredelse, vil man let fatte. At kunne løbe den hele Strækning ind til Rødby, omtrent en Mils Vei, eller ogsaa til andre Punkter paa Lolland paa deilig glat Is var en Nydelse, jeg ikke forsømte nogen Leilighed til at benytte.

Andre Minder fra mit Ophold paa Øen Lang staar meget klarere end noget af det foregaaende for min Erindring, det er dem, der knytter sig til Synet af de ikke saa sjældne Luftspeilinger, man der om Sommeren under gunstige Luft- og Temperaturforhold havde Leilighed til at iagttage imod Syd ud over Havet imellem Lolland og Femern. Imellem Lang og Østersøen laa først den noget mindre Lidsø, der ogsaa nu er landfast med Rødby Mark, og der udenfor igen nogle under Grevskaftet Christianssæde hørende Strækninger: Tjørnebjerg, Bredfjord, Myggefjord o. fl., og hvoraf navnlig Tjørnebjerg — beliggende netop lige sydlig for Niels Hus Jeppesens Gaard — bestod af ikke saa ganske lave Flyvesandshøider, saa man inde paa Lang i Almindelighed slet ikke kunde see Havet der udenfor, endog om man var kommen noget tilveirs, f. Ex. i Høide med et almindeligt Bondehus, og da navnlig aldrig om Vinteren. Men

saa kunde det om Sommeren nu og da see ud, som om Havet stod som en Flade, der var stillet paa skraa, saa at man tydeligt kunde see ikke alene de mange og stundom ret anseelige Seilere, der paa den Tid passerede dette Farvand temmelig nær ind under Land, men ogsaa Øen Femern længere mod Syd. Jeg er vis paa, at dersom man havde haft blot en taalelig god Kikkert, vilde man have kunnet skelne Skove, Gaarde, Kirker o. s. v. ganske tydeligt derovre. Jeg har hidtil antaget, at saadanne Luftspeilinger, naar den jyske Hede med de udstrakte øde Vidder undtages, var temmelig sjældne hertilands. Af Troels Lunds Skildring af sit Barndomshjem i »Gamle Bakkehus« (Mit Hjem 1912) seer jeg imidlertid, at man der forinden den stærke Bebyggelse af Omgivelserne kom, kunde iagttage noget lignende ud imod Sydspidsen af Amager. Hin Antagelse synes saaledes ikke at holde Stik. Imidlertid turde den ovenfor omhandlede Tilsyneladelse formentlig have særlig Interesse paa Grund af de historiske Minder, der knytter sig til denne Plet af Østersøen. Søen udøver, som bekendt, jo ikke sjældent en dragende Magt, navnlig over unge Gemytter, og jeg erindrer, at jeg ofte under Skuet af hint Fænomen ønskede, at jeg kunde færdes derude paa det skønne blaa Hav i Stedet for at ligge som forankret derinde paa Landjorden. Man glemmer da let, hvad man i Grunden dog veed saa godt, at Søen, naar den »skummer vred«, er saa uendelig forskellig fra, hvad den er, naar den viser sig speilblank og daarende. Man erindre ogsaa, at paa den Tid, hvorom der her er Tale, passerede der kun meget faa, vist nærmest slet ingen Dampskibe paa de meget befærdede Have, men kun Seilskibe af alle mulige Arter og Størrelser, medens Forholdet nutildags tilnærmelsesvis er det omvendte. Ingen vil vist nægte, at det at see en fuldrigget Tremaster for fulde Seil er et stolt og smukt Syn. Et saadant er der nu saa sjældent Leilighed til at nyde; men i hin Tid var dette noget omtrent dagligdags for dem, der levede i Nærheden af et saa livligt benyttet Farvand som Kolbergerheide.

At Havet kan være farligt, fik jeg imidlertid een Gang for Alvor at prøve: Jeg skulde engang i Sommeren 1844 i et nødvendigt Ærinde gøre en Tur til Godskontoret paa Christians-

sæde, vistnok angaaende min lille Skole. Jeg havde ganske vist været ude at seile nogle Gange, men aldrig ganske paa egen Haand, saa min Erfaring om og Øvelse i at omgaas en Jolle med Seil og Aarer var overmaade ringe. Jeg skulde nu inde i Rødby Fjord seile fra Lang til Holled eller ogsaa til Gerringe. Til Holled var Seilturen den længste og den derpaa følgende Marche inde i Landet den korteste — omvendt fik jeg det, naar jeg lagde min Baad til ved Gerringe. Jeg valgte heldigvis og fornuftigvis Gerringe. Overturen gik meget godt; men da der fra Gerringe til Christianssæde var en Milsvei tog Turen frem og tilbage nogle Timer, og da jeg kom tilbage til Gerringe, viste det sig, at der havde rejst sig en temmelig stærk Blæst, saa Bølgerne i det lille Farvand godt havde begyndt at skumme. Bedst havde det under disse Omstændigheder været, om jeg ganske havde kunnet opgive at begive mig paa Seilturen tilbage igen til Lang, da Vinden tilmed var temmelig stærkt imod. Dog, dette lod sig ikke gøre. Jeg maatte vove mig paa Turen og i Guds Navn betro mig til de vrede Bølger. Jeg fik Seilet hejst, Jollen gjort los, satte mig ved Roret og begav mig paa Vei styrende saa nær op mod Vinden som muligt, hvilket jo var mindre farligt end at have den helt ind fra Siden. Seiladsen gik nu ret strygende og saa godt som, uden at jeg vidste af mig selv at sige. Jeg saa kun, at Jollen hele Tiden krængede saa stærkt over i Læsiden, at Vandet uafbrudt truede med at trænge ind over dens Rand, og jeg var fuldt overbevist om, at det umuligt vilde kunne lykkes at naa Land igen, kort sagt, at jeg brat skulde ende mit unge Liv paa denne farefulde Færd. Et eneste blot en Smule forstærket Vindstød vilde ufeilbarligt kæntre Jollen, og hvad saa? Som Barn havde jeg rigtignok lært mig selv at svømme; men at jeg skulde kunne klare mig nu i de oprørte Bølger og fuldt paaklædt, var saa temmelig utænkeligt. Aldrig i mit Liv, hverken før eller senere, har jeg følt mig staaende saa umiddelbart Ansigt til Ansigt med Døden som i disse korte Øieblikke. Lykken — jeg mener naturligvis Vorherre — var mig imidlertid god, og inden jeg tænkte derpaa, begyndte Vandet at blive mere smult, efterhaanden som jeg nærmede mig Land. En Stund senere kunde jeg tage Seilet ned

og fortøie Jollen ved en Baadebro, rigtignok ikke Niels Hus's, men en Nabos, fra hvilken den jo hurtigt kunde hentes hjem. saasart Veiret bedagede sig. Hvor glad og taknemmelig jeg følte mig over denne efter min Opfattelse underfulde Frelse lader sig lettere tænke end beskrive.

Forberedelsen til Seminariet og sammes Afslutning med Optagelsesprøven.

Efteraaet 1844 til ind i Sommeren 1848.

I Løbet af Sommeren 1844 havde min Pleiefader, Lützen, aftalt med min Barndoms Lærer, daværende *Lærer Ernst* ved *Mageltving Skole*, at jeg, naar jeg til November samme Aar kom tilbage fra *Øen Lang*, skulde optages der i Huset, og at han saa skulde læse noget med mig som Forberedelse til, at jeg, naar jeg meentes at have opnaaet den dertil fornødne Alder og Modenhed, kunde forsøge paa at blive optaget paa et Seminarium. Som Vederlag herfor skulde jeg saa, da der ikke var Penge at betale med, gaa ham tilhaande i Skolen, samt udenfor Skoletiden, eller naar saadant maatte behøves, ogsaa i Skoletiden udførte de ved Skolen saavelsom i Have og Mark forefaldende Arbejder, skære det til Skolens og Familens eget Brug leverede Brænde, passe Kreaturerne, Køerne, Faarene og Grisen, rense i Stalden o. s. v., men ellers Intet betale for mit Ophold.

Hans Christian Ernst var af Fødsel en Sønderjyde og som saadan, Traditionen tro, i Besiddelse af fremtrædende pædagogiske Evner. Hans Fader havde været Lærer i en dansk-talende Egn i Sønderjylland, og han selv var i Aaret 1832 dimitteret fra Vesterborg Seminarium og hørte altsaa til dette Seminariums sidste Hold Seminarister. Det var jo Statsminister *C. D. F. Reventlow*, som i Forbindelse med *Biskop P. O. Boisen* havde oprettet nævnte Seminarium, der altsaa var et af de saakaldte Præstegaardsseminarier, og nu var de begge døde, førstnævnte 1827 og sidstnævnte 1831. Da disse to Mænd, af hvilke Statsministeren opretholdt Seminariet i økonomisk Hen-

seende, medens Biskoppen ledede Undervisningen og alt hvad der ellers vedrørte Virksomheden, var borte, maatte det naturligvis gaa ind. Ernst var ved sin Dimission vistnok adskilligt ældre, end Dimittenderne sædvanligt pleiede at være. I sine tidligere Læreraar, før Sygdom undergravede hans legemlige og aandelige Kræfter, var han anset som en mere end sædvanlig duelig og samvittighedsfuld Lærer og derfor ogsaa i høj Grad afholdt saavel af Befolkningen som af Børnene. Senere, da han blev ældre og tillige temmelig svagelig — han led i den Tid, jeg var hos ham, meget af Nyregrus — var han imidlertid ikke længer den, han havde været. Han var da bleven noget pirrelig og gnaven og maatte stundom holde Sengen i kortere eller længere Tid, og i saadanne Tilfælde maatte han overlade til mig at klare mig med Skolen, som jeg kunde bedst. Hans Kundskabsforraad var temmelig ringe; men han havde, naar hans Sundhedstilstand var nogenlunde tilfredsstillende, et eget heldigt Greb paa at meddele sine Elever i Skolen det bedste af, hvad han selv sad inde med, og jeg har under min senere selvstændige Virksomhed, baade som Andenlærer i Bregninge og siden som Førstelærer i Karleby, befunden mig vel ved at anvende adskilligt af de Metoder, jeg var bleven fortrolig med i Mageltving Skole, først som Elev i Skolen i Barndomstiden og senere som hans Hjælper. Blandt andet var det en der paa Egnen vel kendt Sag, at Børnene i Mageltving Skole læste smukkere og mere forstandigt, end det dengang var Tilfældet i alt Fald i *mange* Landsbyskoler, altsaa ikke blot med Færdighed, men fornemmelig med en bedre og rigtigere Betoning, ikke med dette eensformige og stødende Tonefald, som man baade paa den Tid og ogsaa senere har kunnet høre mangfoldige Steder. Jeg har leilighedsvis i Karleby hørt Mødre udtale: »Man kan godt høre, naar Børn fra en anden Skole læser høit, at de ikke er fra Karleby Skole.« Og Provst Poulsen bemærkede engang ved en Prøve i Læsning: »Det er morsomt at høre Børnene rette sig sely, naar de kommer til at bruge en urigtig Betoning.« At skrive og regne lærtes sikkert ogsaa i Mageltving Skole fuldt saa godt som i Skolerne i Almindelighed, ligesom jeg ogsaa tror, at Børnene *der* med Hensyn til Retskrivning og

de til Støtte for samme benyttede grammatikalske Regler kunde staa Maal med, hvad der almindeligt præsteredes. Nogen Øvelse i Brevskrivning og andre smaa Opsatser og stilistiske Forsøg var de heller ikke fremmede for. Hvad Religionsundervisningen angaar, da vides det jo, at Staven er forlængst brudt over de Bøger, der her dengang benyttedes, og af hvilke da navnlig Balles Lærebog har været de senere Tiders ufeilbarlige Dogmefortolkere en slem Torn i Øiet, ligesom ogsaa de ved denne Undervisning benyttede Metoder. Dette er der forsaavidt ikke noget at sige til. Jeg for min Del kan imidlertid aldrig i mit Liv noksom takke min Barndomslærer i hans Grav for den moralske Ballast, jeg efterhaanden indvandt ved Religionstimerne i Mageltving Skole, og som senere i Livet i saa mangfoldige Tilfælde, ja bestandig, har været mig et aldrig svigtende eller misvisende Kompas, efter hvilket jeg trygt har kunnet rette min Kurs. Heller ikke tror jeg, det vilde have været til nogen Skade, om *Begrebet Pligt* noget alvorligere var bleven indprentet de Unge, der nu om Stunder fra Skolen gaar ud i den i saa mange Henseender farefulde og svigefulde Verden for at føre deres Liv paa egen Haand, end det i Følge nyere Opfattelser nu finder Sted og allerede i lange Tider har funden Sted. Jeg vedkender mig aabent, at det altid har gjort mig ondt, naar man har revet ned paa og talt og skrevet haanligt om de Bøger, der benyttedes i min Skoletid, og som derved var bleven mig kære. De har jo dog udfyldt deres Plads for deres Tid og saaledes gjort deres Nytte. Nu for Tiden skyder ny Skolebøger op som Paddehatte, saa omtrent af alle mulige Arter, saa man i Skolerne næppe kan faa sig bestemt for een, før der kommer en ny, som paastaas at være endnu bedre, og der er jo snart ingen Lærer, navnlig Faglærer, der befinder sig vel, naar han ikke kan faa Lov at benytte sin egen Bog. For mig har det altid staaet saaledes, at det beror mere paa, hvorledes en Bog bruges, end paa, hvem der er dens Forfatter. Dog — det er vist bedst at forlade disse Udenomsbemærkninger og vende tilbage til Emnet: Ernst som Børnelærer. Af Historie læstes der i hin Tid ikke stort mere, end hvad der indeholdtes i den da omtrent i alle Skoler, i alt Fald paa Øerne, benyttede Læsebog af David

Seidelin Birch: »Naturen, Mennesket og Borgeren«. Det samme gjaldt om Naturhistorie og Naturlære. Længere var man den Gang ikke kommen i Udviklingen. Af Geografi bibragtes der Børnene en almindelig Oversigt over Fædrelandet og Verdensdelene, og af disse da igen særligt Europa. Ernst havde selv affattet en sammentrængt Beskrivelse af Danmarks geografiske Forhold, som Børnene maatte lære. Skønt »Indbyrdes Undervisning« lige saa lidt benyttedes i Mageltving som i nogen anden af Grevskabet Christianssædes Skoler, fandtes der dog ved Skolen et fuldstændigt og paa Pap opklæbet Sæt af de til sammes Undervisningsmateriale hørende Landkort. Disse Kort var meget tydelige og pænt udstyrede og derfor heller ikke heelt forkastelige som Hjælpemiddel ved Geografiundervisningen, skønt ganske vist mindre tilfredsstillende ved Fælles- eller Klasseundervisning. Det var først hen imod Slutningen af denne Periode (1848), at der til Mageltving Skole blev anskaffet et større Vægtkort over Danmark. Da dette var skeet, følte Manglen af et tilsvarende Kort over Europa som et Savn, hvilket gav Anledning til, at jeg tog mig for at tegne et saadant paa Bagsiden af Skolens store Vægtavle. Som Mønster for samme valgte jeg Europaskortet i den da bedst kendte og vistnok meest benyttede Kortsamling af Riise. Naar dette kopieredes i en $2\frac{1}{2}$ Gang forstørret Maalestok, vilde Kortet blive saa stort, som den sorte Tavles Størrelse tillod. Det kom her naturligvis an paa først at faa Gradnættet, Længde- og Bredegraderne aldeles nøjagtigt afsatte. Naar først dette var skeet, var det øvrige Arbeide ganske let. Jeg tror nok, det i det hele lykkedes mig, saa jeg kunde være det bekendt, og saaledes, at dette mit første og eneste Forsøg i Korttegnning i adskillige Aar dannede et brugbart Hjælpemiddel ved Undervisningen i bemeldte Fag ved Mageltving Skole.

I Aaret 1843 indtraf der en Begivenhed, som jeg ikke kan lade uomtalt, da den ved en Sidevirkning kom til at berøre Mageltving Skole og Lærer Ernst. I Aarets smukkeste Sommertid aflagde nemlig Hs. Maiestæt Kong Christian VIII tiligemed Dronning Caroline Amalie et Besøg paa Lolland, særligt som den gamle Kammerherre Reventlows Gæster. Medens

Herskabet ellers til Stadighed havde Bopæl paa Pederstrup, blev dog alle Festligheder i Anledning af dette høie Besøg henlagt til Christianssæde som Grevskabets fornemste Gaard. Dronning Caroline Amalie var, som man veed, en stor Børneven og som saadan meget optaget af det store og vigtige Spørgsmaal om den bedste Undervisningsmetode. I den Anledning havde hun jo selv grundlagt en Skole, hvor de ny af Grundtvig i saa Henseende fremsatte og udformede Tanker prøvedes og forsøgte. Det laa da nær, at man ved hendes allerhøieste Nærværelse som Gæst paa Christianssæde kunde ønske at præsentere hende et Par af Grevskabets formentlig bedste Skoler, og Valget faldt da paa *Opager Skole* ved Christianssæde og *Mageltving Skole* ved Pederstrup. Skønt jeg var konfirmeret ved Paasketid samme Aar og følgelig udskrevet af Skolen, fik Lützen dog isinde, at ogsaa jeg skulde fremstille mig til Prøven sammen med de andre Elever. Hvilken hans Mening har været hermed, har jeg aldrig kunnet forstaa; thi som mit Forhold til Skolen havde været i mine sidste Skoleaar, saaledes som dette tidligere er fremstillet, var det jo utænkeligt, at jeg paa nogen Maade skulde kunne glimre, eller at jeg skulde kunne bidrage til at kaste Glans over Skolen eller dens Lærer. Det kunde jo ventes, at Dronningen blot vilde høre en Smule Religion samt maaskee lidt Bøglæsning og muligvis see Børnenes Skrift. Nu traf det sig hverken værre eller bedre end, at Hendes Maiestæt opgav Lignelsen om Sædemanden at tale med Børnene om. Der benyttedes paa den Tid almindeligt i den Egns Skoler, og da ogsaa i Mageltving Skole, en lille Bibelhistorie af H. J. Birch, og nævnte Lignelse fandtes uheldigvis og mærkeligt nok ikke i denne for sin Tid vist ellers ret brugbare Bog. Ernst kom derfor til at tænke paa Lignelsen om Klinten blandt Hveden og begyndte at tale om den, indtil Dronningen gjorde ham opmærksom paa, at det ikke var den, hun havde ment. Førstnævnte Lignelse var naturligvis ikke ukendt hverken for Ernst eller Børnene, navnlig os større Børn. Han maatte da saa gaa over til at tale om den, og det gik da ogsaa, men jo ikke med den Sikkerhed, man ellers kunde have været vis paa; den lyse og glade Stemning, hvormed man ved

denne Lejlighed var mødt, havde faaet en Rift, og Prøven fik i det hele ikke ganske det Udfald, som alle, og da navnlig Herskabet (de gamle Komtesser fra Pederstrup) havde glædet sig til. Efter hvad man senere hørte, skal det nok være gaaet bedre i Opager Skole, et Bevis paa, at der kan være nogen Sandhed i den kendte Talemaade: »Frækhed belønnes«; thi Læreren i Opager, en lidt ældre Vesterborger ved Navn Thomsen, var, skønt selv i Besiddelse af baade Kundskaber og Dygtighed, en i høieste Grad ligegyldig og forsømmelig Lærer, der for en væsentlig Del lod Børnene passe sig selv i Skoletiden og selv ikke tog sig stort andet for end at læse Romaner. En Niece af os, som gik i Opager Skole, var et Aarstid hos os i Karleby og gentog idelig, at hvad hun havde lært, lærte hun i det Aar hos mig der, og at hun intet lærte i Opager Skole. Men hermed nok om dette. Før Dronning Caroline Amalie efter endt Prøve forlod Mageltving Skole, hvor hun forøvrigt i eet og alt optraadte med al mulig Venlighed og Hjertelighed, skrev hun midt paa den næste blanke Side i Skolens Protokol — jeg erindrere det aldeles nøiagtigt — disse Ord: »Maa jeg tilføie det Ønske, at Guds Ord her maa faa Indgang i mange, mange Hjerter!« og derunder sit Navn. Man maa antage, at denne Protokol fremdeles opbevares som en Helligdom og som et kært og smukt Minde om hin nu saa fjerne Begivenhed.

Meningen med, at jeg kom i Huset hos Lærer Ernst i Mageltving, var altsaa den, at jeg skulde forberedes til Optagelse paa et Seminarium. Jeg var der fra Efteraaret 1844 til ind i Sommeren 1848. Men hvad Forberedelsen angaar, maa jeg bekende, at Resultatet var saare tarveligt. Det er tidligere bemærket, at Ernst selv kun var i Besiddelse af et ret beskedent Kundskabsforraad. I Barneskolen kunde dette saa taaleligt strække til, men derimod ikke, naar Talen var om at forberede et ungt Menneske til Seminariet, og herpaa havde Ernst i det hele taget heller ikke noget heldigt Greb. Man vil forstaa dette deraf, at jeg hele Tiden, medens jeg var der i Huset, levede i den Forestilling, at de ved Undervisningen paa Seminariet benyttede Bøger — Tanken var fra først af henvendt paa Jonstrup — skulde læres fuldstændig udenad (et Bevis paa Uden-

adslæsningens Skadelighed, naar den overdrives og misforstaas). Følgen heraf var saa den, at jeg, da jeg ikke havde Raad til allerede den Gang at anskaffe disse Bøger, mente, det ingen Nytte kunde være til at læse andre Bøger, der maaske dog i det væsentlige indeholdt det samme, og hvortil der muligvis nok ad een eller anden Vei havde været Adgang. Paa denne Maade hendreves den kostbare Tid uden videre Kundskabstilegnelse, indtil Prøveexamen stod for Døren. Jeg skal nu, hvad dette angaar, ingenlunde lægge hele Skylden paa Ernst, men fuldt saa meget paa min egen taabelige Uforstand. Han forstod ganske vist ikke at give mig det rette Syn paa Sagen; men jeg burde naturligvis have forstaaet dette af mig selv, vilde maaskee ogsaa have været istand dertil, saafremt min Skolegang ikke som tidligere bemærket, netop i den bedste Deel af min Skoletid paa en saa beklagelig og uheldig Maade var bleven forstyrret. Ialtfald savnede jeg den Umiddelbarhed, der alene kunde have muliggjort en sundere Opfattelse og forhindret, at disse saa betydningsfulde Aar i Mageltving Skole henlevedes paa en saa utilfredsstillende Maade og en Leilighed til Udvikling saa uopretteligt gik tabt. I een Henseende fik jeg dog noget Udbytte af Forberedelsestiden. Jeg skrev nemlig ikke saa faa Stile til Ernst og fik derved dog nogen Øvelse i at udtrykke mig skriftligt, hvad der siden paa Seminariet kom mig ikke saa lidt tilgode. Hertil bidrog det maaskee ogsaa en Del, at jeg, skønt jeg som anført gav mig saa lidt af med egentlig Faglæsning, dog læste ikke saa lidt æstetisk Litteratur, dels Feuilletoner i »Berlingske Tidende«, dels underholdende Bøger fra et Leiebibliothek i Nakskov, hvoraf da navnlig Ingemanns historiske Romaner især fængslede mig. Om Matematik havde Ernst saa godt som ikke Spor af Begreb, kunde altsaa heller ikke her yde mig nogensomhelst Veiledning. Som Sønderjyde var han derimod særdeles dygtig i praktisk Regning, hvoraf jeg profiterede ikke saa lidt. Cramers Regnebog var netop i Slutningen af min Skoletid udkommen i en ny og meget udvidet Udgave, besørget af H. Schneekloth. Han havde hele Bogen igennem tilføiet en Masse ny Regneopgaver af en ganske anden Støbning end Cramers egne, som da ogsaa ved Siden

af de ny viste sig ret tørre, ensformige og kedelige. Han havde blandt andet ogsaa tilføiet et nyt og ret udførligt Afsnit om Decimalbrøk. Da Regning var et Fag, der allerede fra min første Skoletid interesserede mig, kastede jeg mig med Iver over alle de Problemer og alt det meget for mig tidligere aldeles uanede, som denne ny Udgave af den gammelkendte Bog gav Anledning til, hvorved jeg da ogsaa efterhaanden opnaaede saa megen Dygtighed, at jeg — med hvor megen Ret skal jeg ikke dømme om — blev betragtet som een af de flinkeste Regnere i min Klasse, da jeg var kommen paa Seminariet.

Ernst var, skønt han i musikalsk Henseende var meget smaat begavet, skønt Mageltving Skole strængt taget hørte til Vesterborg Sogn, og skønt han havde mindst $\frac{1}{2}$ Mil at gaa til Birket Kirke, dog Kirkesanger ved denne Kirke og maatte altsaa uagtet sit svage Helbred traske denne lange Vei, hvorledes end Veir og Føre var, ikke blot hver Søn- og Helligdag, men ogsaa, saa ofte der ellers var nogen kirkelig Forretning at udføre, saasom Begravelse, Brudevielse og deslige. Naar saadanne var ansatte til Søgndage, hvad jo var det almindelige, maatte jeg forestaa Skolen i hans Fraværelse; og paa Søn- og Helligdagene maatte jeg altid følge med ham og staa ved hans Side i Degnestolen for at støtte ham ved Sangen, dels fordi han, som sagt var noget svagelig, men ogsaa, fordi han, hvad Sangen angik, følte sig lidt tynd i Papirerne. Man sagde om mig som Barn, at jeg havde en rigtig god Stemme, og et godt Øre havde jeg ogsaa. Da jeg som vordende Lærer kunde have Udsigt til selv engang i Fremtiden at blive Kirkesanger, maatte det jo ansees for heldigt paa denne Maade at faa nogen Øvelse i Salmesang og at blive fortrolig med, hvad der i og udenfor Kirken paahvilede en Kirkesanger. Det overdroges efterhaanden ligeledes mig at lede Sangøvelserne i Skolen. Stedets Præst var den for sin Lærdom i sin Tid vel kendte Magister L. N. Boisen i Vesterborg, en Søn af Biskoppen og som Sognepræst hans Eftermand. Han var i kirkelig Henseende Grundtvigianer og havde en udpræget Sans for Sang, særlig Folkesang, og var iøvrigt noget af en musikalsk Begavelse. I Skolerne, ogsaa i Mageltving Skole, holdt han ikke sjældent Møder med historiske

eller andre Foredrag, og ved disse Møder blev der sunget mange af vore gode gamle Folkesange, for Resten da ogsaa af de nyere. Han var selv Forsanger, og af ham lærte jeg, før jeg selv fik lidt Forstand paa Noder, mange Melodier, som jeg saa igen kunde lære Børnene i Skolen. Om alt dette var der for saa vidt jo kun godt at sige; men da det vedblev at gaa paa samme Maade, ogsaa i den Tid, min Stemme var i Overgang, førte det til, at den blev totalt ødelagt for hele Livet. Naar man ved, hvad det er for en underfuld Omdannelse, der i den Tid, Drenge's Barnestemme forandres til den en Oktav dybere Mandsstemme, foregaar med Stemmebaandet, det saa vidunderligt fine »tusindstrængede« Organ, forstaar man let, at det maatte gaa netop saaledes, og at denne Omdannelse under de givne Omstændigheder uundgaaeligt maatte faa et saadant Udfald; men det var der Ingen, der dengang tænkte paa eller forstod. Jeg erindrer godt endnu, hvilke underlige og for Øret saa utiltalende Lyd, jeg i den Periode kunde opvarte med, naar jeg skulde synge. Dette fandt jeg i min Uforstand ret morsomt; men hvilken Betydning det havde for Udviklingen af min Stemme, har jeg til min Beklagelse senere i Livet haft Leilighed til at erfare.

Forinden jeg slutter denne saa ubetydelige Mindekrans fra min fattige Barndoms Edens saa yderst sparsomme Kundskabsvæld, kan jeg, for at man kan sættes istand til at drage en Sammenligning imellem nu (Aaret 1913) og da (Aarene 1840—50), altsaa med et mellemliggende Tidsrum af c. 70 Aar, ikke undlade endnu at tilføie følgende fra Skriveundervisningens Omraade. Fra det Øieblik jeg optoges i Huset hos Ernst i Magelting som hans Hjælper i Skolen, blev følgende Arbejder udelukkende overdragne mig: 1) at sørge for, at den fornødne Beholdning af Fjerpenne ved hver Skrivetimes Begyndelse var i Orden, 2) at sy og beskære de fornødne Skrivebøger samt 3) liniere samme. Staalpenne med tilhørende Holdere var i hin Tid endnu kun lidet kendte. Det tillodes naturligvis de Børn, som havde Lyst og Raad dertil, at anskaffe sig saadanne; men det var ialfald kun meget faa, med hvem dette var Tilfældet. For mit eget Vedkommende erindrer jeg godt, at det varede tem-

melig længe, inden jeg vænnede mig saaledes til Brugen af Staalpenne, at jeg ganske opgav Fjerpenen. Der er jo da ogsaa nogen Mulighed for, at Staalpennene fra Begyndelsen af ikke var saa fine, gode og hensigtsmæssige, som de senere er blevne. At skære en god Pen var en Kunst, som krævede adskillig Øvelse, før man opnaaede Sikkerhed deri, og dette Arbejde med Pennene tog i en nogenlunde stor Skole ikke saa lidt Tid. Hertil benyttedes i Almindelighed Religionstimen, hvormed hver Halvdags Undervisning i Reglen begyndte. Linieringen af Skrivebøgerne fandt ogsaa gerne Sted i Skoletiden, hvorimod de maatte sys og beskæres til andre Tider. At Boghandleren kunde levere Stile- og Skrivebøger i alle mulige Kvaliteter, i enhver ønsket Udstyrelse og i fuldfærdig Stand til øieblikkelig Afbenyttelse kendtes dengang aldeles ikke. Det fornødne Blæk til Skolens saavel som til eget Brug lavede Lærer Ernst ogsaa selv efter en Anvisning, der fandtes i en Læsebog. Jeg erindrer ikke rettere — end, at det af ham fremstillede Blæk var lige saa sort og godt og i Skriften holdbart, som det, man nu køber fra Fabrikkerne, og man havde, saalænge man skrev med Fjerpenne, idetmindste ikke den Ærgrelse, at Børnene ødelagde Blækket i Blækhusene ved at putte de brugte Penne deri.

I Sommeren 1848, da jeg altsaa var i mit 20de Aar, mentes jeg — Gud bedre det! — at være moden til at optages paa Seminariet, og det blev bestemt, at jeg skulde indstille mig til dette Aars Optagelsesprøve paa Jonstrup. Min Pleiefader mente, det vilde være ganske heldigt, om jeg kunde opholde mig paa Seminariet et Par Dage, før Prøven skulde finde Sted, for at blive lidt fortrolig med Stedet og Forholdene og maaskee samle en Smule Mod til at møde den for min Fremtid saa betydningsfulde Afgørelse. Min Tyndhed var jeg mig i fuldeste Maal bevidst. Af Dogmatik kunde jeg intetsomhelst ud over, hvad jeg havde tilegnet mig i Religionstimerne hos Ernst, samt hvad jeg havde opsnappet af nogle skrevne Hefter, han havde fra sin Seminarietid, og af Bibelhistorie kun, hvad der stod i H. J. Birchs lille Bog og maaskee eet og andet, jeg havde mærket mig i Bojsens større Bibelværk, der lige var begyndt at

udkomme. Hvad Fædrelandshistorien angaar, da kunde jeg opgive den danske Kongerække, medens jeg forøvrigt kun vidste Besked med, hvad der af historiske Emner var behandlet i Skolens Læsebog og hvad jeg havde beholdt ved Læsningen af Ingemanns Romaner og andre Bøger i denne Retning. Verdenshistorie var mig næsten ubekendt. Af Geografi havde jeg læst en Smule i Riises ret store Bog, der var stærkt spækket med Navne, men jeg kendte ellers kun det almindeligste vedrørende Landene og Verdensdelene, Have, Floder o. s. v. Hvad jeg vidste af Naturhistorie var overmaade lidt og af Fysik kunde jeg saa godt som Intet. Af de Bøger, der brugtes paa Seminariet, havde jeg omsider faaet Raad til at anskaffe mig Ursins Aritmetik og sammes Geometri. Den første af disse Bøger havde jeg paa egen Haand arbeidet mig en Smule ind i; men med Hensyn til Geometrien havde det ikke været mig muligt at faa noget lært, saa her var jeg ganske blank. Af Tysk havde jeg lært saa meget, at jeg kunde oversætte et lettere Stykke fra Tysk til Dansk, men med Grammatiken var det meget slet bevendt. Jeg havde jo, som tidligere bemærket, haft nogen Øvelse i Stilskrivning, men jeg kendte af dansk Sproglære kun en lille paa Skolen beregnet Piece. Dette var Alt, hvad jeg kunde møde med til Prøven, og mit Haab om at kunne bestaa denne var saare lille; men prøve maatte og skulde jeg jo. Der var ikke andet for. Jeg blev, da jeg om Eftermiddagen var ankommen til Borgen, særdeles venligt modtaget af Forstanderen, daværende Professor, senere Etatsraad Jensen. Da jeg forklarede ham Grunden til, at jeg var kommen saa tidligt, mente han imidlertid, det var bedst at gøre mig færdig snarest muligt, og fik derfor aftalt med de andre Lærere, at jeg skulde prøves allerede næste Dag. Han anmodede saa en af Eleverne i den daværende ældste Klasse, som han netop traf i den saakaldte store Læsestue, om at tage sig af mig for Natten, hvad denne — han hed Skovgaard — da ogsaa gjorde med største Elskværdighed. Det var jo i Aaret 48, og Aanden fra dette Aar, efter hvilken vi nu alle, saa mange, som har Sans for noget ud over dette at »æde og drikke og være glade« stirrer tilbage med Fortvivlelsens Vemod som

efter Noget, der uigenkaldeligt og for stedse er svunden bort, denne Aand, der da ogsaa var naaet til Jonstrup. Efter endt Læsetid samme Dag fik ældste Klasse, der altsaa dimitteredes samme Aar, de gamle Muskedonnere med Flintelaase ud af Vaabenkammeret og afsted gik det saa ud i Skoven, hvor de morede sig med at skyde til hinandens Huer, som i den Anledning blev kastede op i Luften, og af hvilke en og anden kom til at lide en Medfart, paa hvilken der næppe var tænkt ved Anskaffelsen. Et af disse da saa livsglade unge Mennesker ved Navn *Bredahl*, en Søn af Digteren *Bredahl*, kom for Resten kort efter med i Krigen, hvor han i Slaget ved Isted blev ramt. Han døde paa Lazarettet i Flensborg. Han stod ved 12te Bataillon. Der blev naturligvis baade paa Ud- og Hjemreisen sunget flerstemmige Sange, bl. a. den vel bekendte: »I Skov, i Skov, i friske grønne Skov.« For mig, som Dimittenderne elskværdigt havde inviteret med paa Turen, og som aldrig havde hørt anden flerstemmig Sang end den, forannævnte Magister Bojsen ved Examen i Mageltving Skole lavede derved, at han brummede Bas til Børnenes Sang, var dette noget aldeles henrivende og deiligt. Havde det været før hin saa skønne, men nu desværre saa totalt svundne Tid, da Fædrelandsbegeistringens Aand var kommen ogsaa over Seminaristerne paa Jonstrup, er det ret tænkeligt, at een eller anden Spasmager iblandt dem kunde have faaet isinde at have lidt Sjov med en Grønskolling som mig, der lige var kommen fra den fjerne Provins, men nu var Stemningen af ædlere og alvorligere Art. Saadant skete derfor ikke. De var alle uden Undtagelse saa venlige og elskværdige imod mig, som tænkes kunde. Det blev rigtignok senere sagt mig, at *Anton Nielsen*, der netop var blandt dette Aars Dimittender, og som paa det Tidspunkt var noget uvorn, skal have haft noget isinde i den Retning. Kammeraterne skal imidlertid have gjort ham Modforestillinger i saa Henseende med den Begrundelse, at jeg saa saa »skikkelig ud«, og, kort sagt, han lod Spøgen fare, og jeg slap for at blive gjort til Grin. Naar jeg erindrer, hvor tilbøielig man ved senere Optagelsesprøver, hvortil jeg selv var Vidne, var til at ville slaa sig til Ridder paa Aspiranternes Bekostning, maa jeg i Sandhed sige selv

at være sluppen heldigt over det. Næste Morgen begyndte saa Prøven, der fik det for mig ganske uventede Udfald, at jeg af samtlige 15 Aspiranter blev Nr. 8. Dette kunde jeg naturligvis ikke faa at vide, før den samlede Prøve et Par Dage senere var afholdt; men saa meget blev dog sagt mig inden min Hjemreise, at der trods alt dog var godt Haab om, at jeg vilde blive antaget. Af mine tilkommende Klassekammerater havde jeg altsaa endnu ingen seet. Dem mødtes jeg først senere med, da jeg hen i Sommeren atter kom til Jonstrup for at blive der med det samme. Den egentlige Grund til, at jeg i det hele blev antaget, var forresten simpelthen den, at der i dette Aar ikke meldte sig flere ved Optagelsesprøven, end man gerne skulde have. Der blev saaledes Ingen vraget. Saaledes gik det forresten ogsaa i flere af de nærmest følgende Aar med Aspiranterne.

Seminarietiden. 1848—50.

Efter at jeg i Foraaret 1848 havde bestaaet Optagelsesprøven, blev jeg syg. Man sagde, jeg havde Lungebetændelse, og den Behandling, mit Hjem ydede mig, var denne: Jeg fik Spansk Flue over hele Brystet, og mit Haar blev klippet af saa tæt ind til Skindet som muligt. Jeg var Døden nær, og det varede længe, før jeg begyndte at komme til Kræfter, men da jeg hen paa Sommeren gav Møde igen paa Jonstrup havde jeg dog ganske overstaaet Sygdommens Følger. Først nu saa jeg mine 14 Kammerater, thi jeg havde jo bestaaet Optagelsesprøven før de gav Møde, og nu grundede jeg over det store Spørgsmaal, hvorledes det nu skulde gaa med at samleve i hele 3 Aar ikke alene med disse 14 men ogsaa med alle de Elever, der befandt sig i de to øverste Klasser. For mit Vedkommende blev det imidlertid saaledes, at jeg vandt mig mange Venner paa Jonstrup, Venner, jeg dengang var glad ved at leve sammen med, og som jeg senere i Livet med stor Glæde mødtes med; men nu, da jeg skriver dette er jeg af min Klasses 15 Elever den eneste, der er i Live, og af den Klasse, der blev dimitteret det Aar, jeg blev

optaget, lever der nu kun to Mand, forhenværende Overlærer Boberg og forhenværende Lærer i Eskildstrup pr. Vig Povl Clausen.

Da vi samlevede paa Jonstrup i Internat og altsaa ikke blot modtog Undervisningen der, men ogsaa sov og modtog hele vor legemlige Forpleining der, saa det i Eet og Alt var vort Hjem, er det en Selvfølge, at der maatte være visse bestemte Ordensregler, som vi Alle maatte underordne os, men som ikke kendtes ved Landets andre Seminarier, hvor Eleverne maa indlogere sig hos Beboerne. Der var iblandt os mange, hvem disse Ordensregler, Reglementet, som det hed, i høi Grad generede. Med mig var saadant aldrig Tilfældet. Jeg følte mig ganske fri for nogen som helst Tilbøielighed, som kunde friste til at gøre Brud paa Reglementet. Der var nu f. Ex. Tobaksrygning. Denne maatte naturligvis kun finde Sted i Spisestuen og saa for Resten i den fri Luft, i Anlægget, Skoven o. s. v., men selvfølgelig ikke i Sovesalene, Lærestuerne eller Gangene. Hvor faldt det dog mange blandt os besværligt at overholde dette. Det var en utrolig Færdighed, Adskillige havde i at have deres Piber tændt i en indvendig Sidelomme, saa de kunde tage et lille Drag, ialtfald naar de passerede Gangen eller Sovesalen. Da jeg er saa heldig aldrig at have røget Tobak og heller ingensinde har følt mig fristet dertil, generede de nævnte Indskrænkninger jo ikke mig. Vi skulde naturligvis ogsaa om Morgenens staa op til bestemt Tid og rede vor Seng og ligeledes gaa i Seng til bestemt Tid. For mig faldt ogsaa dette af sig selv. Der var imidlertid dem blandt os, som nok kunde have lidt svært ved om Morgenens saadan paa en Studs at forlade den deilige varme Seng; men naar Opsynsmanden havde passeret Sovesalen med Raabet: »I skal op!« saa gik det ikke an at trykke sig. Skete saadant, risikerede man at blive noteret i den saakaldte sorte Bog, en lille Oktav med et sort Kors paa Forsiden, i hvilken den fungerende Opsynsmand havde den Pligt at antegne enhver Overtrædelse af det for mange saa afskyelige og forhadte Reglement. Drev vedkommende Elsker af den kære, varme Seng det for vidt, kunde han risikere, at selve »Fatter« o: Forstanderen kom ned for at bistaa ham med at overvinde sin slemme Tilbøielig-

hed, og dette var ingenlunde nogen Behagelighed. Det skete imidlertid i min Tid meget sjældent.

Ønskede nogen at aflægge en Visit et eller andet Sted i Seminariets nærmere Omegn, maatte det meldes til den fungerende Opsynsmand, for at man kunde vide hvor han var, dersom han f. Ex. savnedes ved et Maaltid; og gjaldt det en længere Tur, saasom til København, saa maatte Tilladelsen indhentes hos Forstanderen selv. I saadanne Tilfælde kunde det for en Gangs Skyld tillades at blive ude over den reglementerede Sengetid eller vel endog at udeblive en hel Nat. Heller ikke her havde jeg nogen Tilbøielighed at kæmpe med. Jeg kendte jo Ingen i Seminariets Omegn og har i det hele aldrig været stærk i at aflægge Besøg.

Et meget omstridt, omdisputeret og delikat Punkt iblandt Seminaristerne var Bispisningen. Over Maden førtes der ideligt Klage. I min Tid var Økonomen en Mand ved Navn Grejersen. Han havde tidligere været Lærer og Organist i Stubbekøbing, men den Stilling, han nu havde, var tilvisse i Sammenligning med den forrige saare vanskelig, ja aldeles ikke misundelsesværdig. Det kan imidlertid ikke nægtes, at Bispisningen i min Tid var ret tarvelig, men det var den jo ogsaa beregnet paa at være. Det kan være ret sandsynligt, at der mellem saa mange unge Mennesker kan have været adskillige, som fra deres Hjem var bedre vant, og som det kunde være ret vanskeligt i den nævnte Henseende at tilfredsstille. Nok er det, at der næsten bestandig var Mudder angaaende Maden, snart over det ene, snart over det andet. Økonomens havde deres Dagligstue ved Siden af Seminariets Spisestue med kun en Dør imellem, og det var ingenlunde smigrende eller virakfyldte Ord og Domme, Økonomen og hans Familie uundgaeligt og ideligt maatte høre paa. Benævnelsen »den tykke Vombat« om ham var det staaende Kælenavn, naar Humøret var en Smule oppe. Men maatte Vombatten til daglig høre mange fæle Ting — thi selvfølgelig stod man henne ved hans Dør og raabte saa høit, at han ikke kunde undgaa at høre alle Ukvemsordene — saa var der dog Leiligheder ved hvilke man ydede ham al Anerkendelse. Det var, naar der var Fest og Maden derfor blev omhyggelig lavet og der

endog vankede Kage og Punsch. Saa kom Humøret op paa en anden Maade og baade Økonomen og hans Madam blev inviteret ind i Spisesalen, hvor deres Skaal blev udbragt, og da maatte Madammen klinke med alle Eleverne; men Freden varede ikke længe. Efter Festen begyndte alle Balladerne igen! Engang, vistnok ganske korte efter min Optagelse, var de ældre Klasser bleven enige om, at nu skulde der klages til Professoren. Klagen skulde naturligvis underskrives af samtlige Elever, i hvilken Anledning vi blev sammenkaldte paa den saakaldte »store Læsestue«, og da det forudsattes, at vi saa nylig indtraadte muligvis kunde faa isinde at søge at snige os bort for at undgaa at underskrive Klagen, blev der sat Vagt ved begge Dørene for at vi — »Plebserne« eller »Plebeierne«, som Eleverne i yngste Klasse da pleiede at benævnes i Modsætning navnlig til ældste Klasse, som paa Grund af deres mere fremskredne Udvikling kaldtes med Hædersnavnet »Patricierne« — ikke skulde kunne slippe for at yde vor Skyldighed. Klagen blev saa underskrevet og indgivet; men Resultatet blev en Sludder for en Sladder, og Sagen faldt hen. Omtrent paa samme Maade gik det vist ikke saa sjældent. For mit eget Vedkommende maa jeg erklære, at jeg følte mig ganske tilfreds med Traktementet. Senere hen i Tiden blev Forholdene dog nok værre, og det blev, for dog om muligt at sætte en Stopper for al denne Uro ved Seminariet, vedtaget, at een af Lærerne hver Dag skulde deltage i Middagsmaaltiderne, og man regnede saa med, at han nok vilde paatale muligt indtrædende Utilbørligheder i den omhandlede Retning.

Af Seminariets Lærere maa jeg naturligvis først omtale Forstanderen, Professor, senere hen Etatsraad Jensen. Han var naturligvis den af samtlige Lærere, der nød den største Anseelse og Respekt, og til hvis Timer vi gennemgaaende forberedte os meest samvittighedsfuldt. Hans Stilling ved Seminariet var paa Grund af det i forskellige Henseender ret strænge Reglement, som Internatet nødvendigvis maatte medføre, ret vanskelig. Han er baade i denne Henseende og som Lærer bleven uhyre forskelligt bedømt; men hvorledes man end kan være tilbøielig til at dømme om ham, hvad enten som For-

stander eller Lærer, saa vil Ingen med Sandhed kunne frakende ham hverken Dygtighed, Samvittighedsfuldhed eller Retfærdighed. Forsaa vidt den og den, muligvis ret mange, kan være tilbøielige til at tillægge ham for stor Strængthed med Hensyn til Overholdelsen af Reglementet, er jeg tilbøielig til at mene, at Feilen mere ligger hos de saaledes dømmende end hos ham. Naar man beskylder ham for at have været Rationalist, da tillader jeg mig at paastaa, at der i hans Religionsundervisning saa lidt som i hans Bøger vedrørende denne, næppe vil kunne paavises nogen eneste Ytring, som vil kunne tydes i saadan Retning. Hvad mig angaar, da sætter jeg ham høit, og jeg vil og maa stedse mindes ham med den største Taknemmelighed. Hans Fag var: Dogmatik, Bibelhistorie, Bibelkyndighed og Pædagogik. De hertil benyttede Bøger var: 1) Hans ret vidtløftige og ikke ganske let overkommelige Forklaring over Balles Lærebog med de saa overmaade mangfoldige Henviisninger til Bibelsteder, der skulde bevise Rigtigheden af vedkommende i Bogen fremsatte Læresætninger. 2) Bibelkyndighed eller en almeenfattelig Veiledning til Kundskab om Biblen og til dens Forklaring i Almueskolen; tilligemed et Tillæg, indeholdende de nødvendige Forkundskaber af den bibelske Historie, Geografi og Oldkyndighed. En Haandbog for Almueskolen o. s. v. Af F. G. Rettig. Oversat paa Dansk af J. Jensen, 1846. Den var altsaa en ret ny Bog dengang. 3) Herslebs Bibelhistorie og 4) Jensens Oversættelse af Curtmanns Pædagogik. Dersom Professoren, naar man ved en Examination var færdig med Besvarelsen af det opgivne Spørgsmaal, udtalte omtrent som saa: Det var *rigtigt*, hvad N. N. sagde om den Ting! (eller det Punkt) følte man sig vel tilmode, derimod mindre vel, naar han Intet bemærkede angaaende Præstationen. Var denne altfor utilfredsstillende, hed det, at man »gik paa Støvlerne«, og jeg ved, at den Dag idag kalder man paa Jonstrup en Lærers Optegnelser om Elevernes Præstationer »Støvlebogen«, idet man mere tænker paa det Skrækkelige, at de daarlige Karakterer opbevares deri end paa det Tilfredsstillende i, at de gode er gemt i den. En af mine meest nedslaaende Erindringer fra Jonstrup skriver sig fra den første Examinationstime, jeg over-

værede. Professoren havde i en foregaaende Time holdt Foredrag angaaende et Stykke i Curtmanns Pædagogik. Jeg tror nok, jeg var den første af os Plebeiere, som her skulde vise sin Dygtighed. Det maa bemærkes, at dette Fag den Gang var fælles for baade første og anden Klasse. Paa Grund af min høist mangelfulde Forberedelse til Seminariet havde jeg aldrig prøvet mundtlig at gøre Rede for Noget, som jeg havde læst, og heller ikke hørt Andre gøre det, og da »Fatter« sagde: »Vilde Rasmussen gøre Rede for det Punkt,« tav jeg bomstille. Man ventede en Stund, men da Tavsheden fra min Side vedvarede, saa bemærkede Een af anden Klasse: »Rasmussen er ikke her. Han er i ældste Klasse!« Der var nemlig ogsaa dér en Rasmussen. »Jo vist,« bemærkede Fatter, »er her er Rasmussen.« Ja, det var der ganske vist, og det var mig; men i den Time vankede der ikke Spor af Svar fra min Side. Læst mine Ting havde jeg, men jeg kunde ikke finde Ord til at udtale mig, var vist ogsaa fuldkommen perplex af Forlegenhed. Siden viste det sig, at jeg nok baade kunde forberede mig og ogsaa, naar det forlangtes, klare for mig. Da jeg nu har meddelt, hvor yderlig uheldig og ydmygende, min første Optræden paa den lille jonstrupske Scene var, lad mig da ogsaa fortælle lidt om Afslutningen af min Seminarietids første Halvaar. Først maa de bemærkes, at vi dengang blev »flyttede om« efter Summen af det Antal Points, vi ved Prøverne i de forskellige Fag havde opnaaet, ganske som det mange Steder endnu finder Sted i Børneskolerne. Vi havde Examen to Gange om Aaret, nemlig om Sommeren og lige op til Julen. De Pladser, vi ved hver saadan Examen opnaaede, beholdt vi for første og anden Klasses Vedkommende til næste Examen. I ældste Klasse beholdt vi de Pladser hele Aaret, som opnaaedes ved Sommerexamen i anden Klasse. Der gaves den Gang for Jonstrups Vedkommende, da det jo var en Fortsættelse af det gamle Blaagaards Seminarium, ret betydelige Pengeunderstøttelser til Eleverne, deriblandt ogsaa til de mest trængende og dertil iøvrigt værdige Elever endog hele Fripladser og derudover endog 5 Rigsdaler i Lompepenge hvert Kvartal, og endnu yderligere Fritagelse for Ydelsen til Seminariefondet, 10 Rdl., forsaavidt man ikke

var Søn af en Skolelærer. Sønner af Lærere var nemlig paa Forhaand fritagne for denne Ydelse. At jeg i det hele havde opnaaet, trods Pengehensynet, at kunne lade mig optage paa Jonstrup Seminarium var grundet paa, at min Pleiefader, Gaardeier Erhard Lützen, ved sin Broders, Godsinspektør Palle Lützens Indflydelse havde opnaaet, at jeg af den saakaldte Dronning Anna Sophie Reventlows Kasse som Understøttelse fik udbetalt det fornødne Pengebeløb til mit første Aars Op- hold paa Jonstrup, skønt saadant, efter hvad der senere er bleven mig sagt, nok egentlig ikke faldt ind under denne Kas- ses Virksomheds Bestemmelser. Mere var der fra denne Side ikke at opnaa, og Udsigten var nærmest den, at jeg naar dette Aar var omme, af Mangel paa Penge kunde blive nødsaget til at forlade Seminariet. Nu var det imidlertid dengang en ret almindelig Forudsætning paa Jonstrup, at man, naar man ved Juleexamen havde staaet sig rigtig godt og bevisligt var meget trængende og derhos i alt øvrigt maatte erkendes for værdig, kunde opnaa hel Friplads allerede det andet Aar, hvilken man saa kunde gøre Regning paa at beholde hele Seminarietiden ud. Spændingen vedrørende Udfaldet af min første Examen paa Jonstrup var derfor ret betydelig baade hos mig selv og hos dem derhjemme. Vi havde altid forud for Examen tre Dage, i hvilke vi var fri for Timer og som vi udelukkende anvendte til Repeteren i den alvorlige Anledning. Dette sammenlignede vi altid med hine tre mørke Dage, som rugede over Gosenland før Israeliternes Udgang fra Ægypten. Jeg havde mange ikke ganske smaa Pensa at arbeide mig igennem; og jeg er mig be- vidst, at jeg gjorde mit Bedste, men om Aftenen, den sidste af disse tre mørke Dage, faldt jeg sammen af Træthed. Jeg sad paa den ene af Læsestuerne, og det gjaldt hele det gamle Testamente i Herslebs Bibelhistorie, og jeg var netop naaet til den Herodianske Periode; men det var sent paa Aftenen, og jeg følte mig yderlig træt. Saa kom den da fungerende Op- synsmand, nuværende Professor N. A. Larsens Fader, der var Dux i tredie Klasse, han satte sig ved Siden af mig (han skulde vistnok kalde i Seng), og for ham udtalte jeg mig om, hvor- ledes det forholdt sig, og jeg spurgte, om han ikke nok mente,

det gik an at løbe an paa, at jeg ikke skulde komme op netop i det, der endnu manglede. Hertil kunde han selvfølgelig kun svare, som jeg selv tænkte, at det skulde da være meget uheldigt, om et Spørgsmaal netop fra det ikke repeterede Stykke skulde komme til at staa paa den af mig ved Prøven trukne Seddel. Jeg tror nok, at Forstanderen vist ikke engang havde holdt Examinationsprøve derover under den daglige Undervisning. Naa, Stykket blev altsaa ikke repeteret — men trods den vovede Forhaabning, trak jeg netop den Seddel, der krævede Redegørelse for den Herodianske Familie. Her stod jeg altsaa omtrent lige saa hjælpeløs og fortvivlet som ved hin foran omtalte allerførste Examination. Med Bibelhistorien var der imidlertid heldigvis forbunden et Spørgsmaal i Bibelkyndighed. Dette gjaldt en Redegørelse for Hovedindholdet af Pauli andet Brev til Corintherne, og netop Hovedmomenterne af Forstanderens Forelæsning om dette Punkt stod ret klart i min Erindring, saa jeg havde en Fornemmelse af at have klaret mig ganske tilfredsstillende med Hensyn til dette Spørgsmaal; men jeg kunde alligevel umuligt tænke mig, at dette kunde opheve Følgerne af min totale Vandgang i det første Spørgsmaal. Jeg følte mig derfor aldeles fortabt og var fuldstændig paa det Rene med, at jeg, i alt Fald nu maatte opgive ethvert Haab om den Friplads, der som et lokkende Lyspunkt havde staaet for min Fantasi. Min Tilstand var kort sagt for en Stund den sorteste Fortvivlelse. Til min store og glædelige Overtaskelse viste det sig imidlertid, da det samlede Examensresultat blev opgjort, at jeg var bleven Dux. Hermed turde Spørgsmaalet angaaende min Forbliven ved Seminariet med temmelig stor Sikkerhed betragtes som afgjort. At Forstanderen vilde indstille mig til Fripladsen, og at de andre Lærere dertil vilde give deres Samstemning, var jeg paa Forhaand overbevist om. Man vil let forstaa, at min Glæde over saa lykkeligt at være kommen over nævnte skæbnesvangre Punkt ingenlunde var mindre end min forudgaaende Sortseen.

Seminariets Andenlærer var cand. theol. Morten Thomsen Becher. Han afløste i Marts 1848 den tidligere Andenlærer Caspar Christensen, der ogsaa var theologisk Kandidat og nu

havde faaet Præstekald. Becher var en meget flink og rar Mand og udfyldte sikkert Andenlærerposten saa godt, som det i Almindelighed kunde ventes af en Mand, hvis egentlige Livsmaal og Virkefelt laa paa et ganske andet Sted, og som kun betragtede denne Stilling som et Gennemgangsled til noget bedre. Man kendte dengang ikke en saa god Læreruddannelse som den, vore nuværende candidati magisterii faar. Man havde i gamle Dage jo Lærere ved Latinskolerne, som kaldtes *Lektiehørere*, og man tænker sig ved saadanne vist næppe Mænd, hvis Undervisning var videre aandfuld eller udbyttebringende, og stort anderledes vil man ikke kunne betragte den Undervisning, der præsteredes af Theologernes Flertal i gamle Dage. Der var jo gudbeaandede Undtagelser, og Jonstrup fik efter min Tid en saadan i nu afdøde Forstander Driebein.

Andenlærer Bechers Fag var: Dansk, Geografi, Naturhistorie, Fædrelands- og Verdenshistorie, Fysik og Tysk. De ved Undervisningen i disse Fag benyttede Bøger var: Velschows Geografi i Forbindelse med et dengang meget brugt Atlas, Bramsens og Dreyers Zoologi og Botanik (i dette sidstnævnte Fag var Undervisningen dog overdraget Fjerdelæreren Brask), Panums overordentlig lille Fysik, og i Tysk Peter Hjorts lille tyske Lærebog og sammes lille tyske Grammatik. Allens lille Fædrelandshistorie og Kofods fragmentariske Verdenshistorie. Ved min Afgang fra Jonstrup indførtes dog en anden Verdenshistorie. Lærer Becher gjorde sig øjensynlig megen Umage med sine Fag og vi havde saa megen Respekt for ham, at vi gennemgaaende samvittighedsfuldt forberedte os til hans Timer. Mest frugtbringende tror jeg nok hans Undervisning var med Hensyn til skriftlige Udarbejdelser i Modersmaalet. Angaaende Lærer C. Christensen veed jeg fra ældre Dimittender, der havde haft ham som Lærer, at han ikke var godt lidt blandt Seminaristerne. Man pleiede kun at benævne ham ved hans Fornavn, Casper, vist nærmest fordi han ansaas for, hvad Stil angik at være altfor fordringsfuld og umulig at tilfredsstille. Saadant kunde paa ingen Maade siges om Lærer Becher. Havde han i Timen, der fulgte efter, at de bedømte Stile var tilbageleverede, noget særligt at bemærke eller et eller andet

Vink at give, som kunde angaa os Alle, skete det altid paa en venlig og hensynstuld Maade. Selvfølgelig kunde ogsaa han blive vred, naar En eller Anden havde drevet det for vidt i Skødesløshéd og Sjuskeri, som f. Ex. da Schou engang ved at indføre en Stil uden videre med en Finger strøg hen over en Linie, han var misfornøiet med, hvilket selvfølgelig saa meget grimt og svinagtigt ud, saa meget mere, som Schous Skrift havde temmelig tykke Træk. Da var Becher vred, og der vankede naturligvis en alvorlig Irettesættelse. Man kunde altid see, naar Becher var vred, og det var han ofte. Han blev da meget rød i Ansigtet; men han forløb sig aldrig. Den foran nævnedes Schou var for Resten ubetinget den bedst forberedte af os allesammen, og han havde gode Sprogkundskaber. Det skal saaledes være hændet engang efter, at jeg havde forladt Seminariet i Anledning af min Indkaldelse til Militærtjenesten, at han skrev en dansk Stil paa Tysk — hvad jo egentlig ikke var Mening. Becher var dygtig i Tysk, men kunde ingen Sprogfeil paavise i Stilen. Det blev sagt, at Schou kunde skrive en Stil ogsaa paa Fransk, men om dens Feilfrihed turde Becher ikke udtale sig. Det Fag, i hvilket Lærer Becher tarveligst gjorde Fyldest, var vistnok Fysik. Nogen Undskyldning i saa Henseende maa den Omstændighed uimodsigeligt kunne paastaas at være, at der, naar undtages en Atwoods Faldmaskine, ingen Fysikapparater fandtes paa Seminariet. Hvorfor man netop havde fundet paa at anskaffe dette Apparat, skal jeg ikke kunne sige. At Autoriteterne overhovedet ikke har anseet Fysik for videre nyttig for Seminaristerne fremgaar iøvrigt af, at den Bog, vi undervistes efter, nemlig P. L. Panum: Methodisk Ledetraad til Brug ved Undervisningen i Naturlærens Begyndergrundene (126 Sider), en ret ny Bog, idet den var udkommen 1844, men dog altfor barnlig for Seminarieelever. Interessen for Fysik var imidlertid stor baade hos Forstanderen og hos saa at sige alle Eleverne, og mange af os købte større Bøger, som vi selv søgte at bruge som Veiledning. Da jeg senere blev Skolelærer paa Falster, lærte jeg H. Mortensen at kende, han var dengang, efter at have ligget en Tid ved Polyteknisk Lærestanstalt og der have haft H. C. Ørsted til Fysik-

lærer, Lærer ved Næsgaard Agerbrugsskole og ved at besøge ham der fik jeg i denne Skoles meget righoldige Samling af fysiske Apparater seet adskillige Experimenter udført.

Tredielæreren paa Jonstrup var Seminarist Rasmus Andersen, dimitteret fra Blaagaards Seminarium. Han var tidligere Lærer i Skovlunde, Ballerup Sogn nær ved Jonstrup, men blev i 1811 kaldet som Lærer i Musik og Sang samt Matematik og Regning paa Jonstrup. Som Lærer i Musik og Sang maatte han sikkert anses som meget dygtig, og han var uagtet sin høie Alder overordentlig samvittighedsfuld. Der fandtes paa Seminariet endnu i min Tid nogle ganske yderst simple Klaverer, som ved diverse Huller efter Kanonkugler bar synlige Vidnesbyrd om, at de stammede fra Blaagaard, som jo i 1807 blev ødelagt ved de engelske »Blus og Brande«. De var overordentlig simple i deres hele Udstyrelse og viste ved paa Tasterne som Mekanisme kun at have nogle Messingstifter, ved hvilke Strængene sloges an, at de kun var beregnede paa at tjene som Øvelsesinstrumenter, hvortil de ogsaa troligt blev benyttede. Disse Instrumenter eller »Hakkebrædter«, som vi kaldte dem, blev hver Søndag Formiddag samvittighedsfuldt stemte af gamle Andersen for dog at være saa brugbare efter deres Bestemmelse som muligt. Det kan sikkert med Føie siges, at Eleverne paa Jonstrup under Andersens Veiledning, hvad disse to Fag angaar, nogenlunde bragte det saa vidt, som Vedkommendes Evner og samtlige givne Omstændigheder gjorde det muligt. Flerstemmig Sang dreves flittigt ikke blot i, men stundom ogsaa udenfor Timerne, ofte ogsaa af Seminaristerne paa egen Haand. For at saa mange som muligt kunde bringe det til, naar de engang fik Embede, at kunne spille Orgel, hvor saadant krævedes, fandtes der ogsaa et ganske godt Orgel samt et saakaldt Positiv. Paa dette maatte Seminaristerne af ældste Klasse hver Morgen skiftevis spille Melodien til en Salme, som blev sunget af alle Klassernes Elever, og derpaa oplæste en af dem selv forfattet og forinden for Forstanderen forevist Bøn. Efter denne Morgenandagt begyndte saa Undervisningen. Som Grundlag for Indøvelsen af de nærmestliggende Elementer af Musiktheorien benyttedes en Musiktheori af Muth Rasmussen. Der

var iblandt Eleverne ikke saa faa, der havde bragt det ret vidt i at spille Violin. Heri gav Lærer Andersen dem rigelig Leilighed til yderligere Udvikling ved sammen med dem ret hyppigt at udføre forskellige større Musikstykker, Ouverturer etc., udsatte for flere Stemmer og Instrumenter. Kunde En eller Anden ogsaa spille Bratsch, Violoncel eller Fløite, var saadant altid i høi Grad paaskønnet. Saadanne Sammenspiløvelser var jo for os alle fornøielige Oplevelser. Jeg selv havde i min Barndom og Tiden forinden min Optagelse paa Seminariet ikke, skønt jeg altid havde yndet og glædet mig ved Musik og Sang, haft Leilighed til heri at drive det videre end til Husbehov. Jeg havde imidlertid dog, da det tit følte som et Savn, at der ikke fandtes nogen, som kunde spille Violoncel, af Interesse for dette Instrument øvet mig saa meget paa samme, at jeg ved en Aftenunderholdning nogenlunde taaleligt kunde udføre Violoncelstemmen i det ved denne Leilighed valgte Musikstykke. Jeg har ikke rørt nogen Violoncel hverken før eller senere.

Som sagt, Lærer Andersen var sikkert en meget duelig Musik- og Sanglærer. Om det samme kan siges om ham, forsaavidt Talen er om Regning og Matematik, hans Samvittighedsfuldhed i Ære, kan vel nok, mildest talt, betragtes som tvivlsomt. Med Hensyn til Regning, da gennemgik han her i det første Aar det almindelige vedrørende de forskellige Regningsarter. Det var mig ikke bekendt, at han benyttede nogen bestemt Bog som Veiledning, men det lod til, at han altid var rigeligt forsynet med Opgaver til Øvelse i Timerne. Forresten maatte vi det første Aar skrive noget, som sædvanligt benævntes et Cifferhæfte. Dette bestod i, at vi, hver Gang han havde holdt et af de ovenfor nævnte Foredrag om et Regningsfacit, skriftligt skulde gengive Indholdet af dette Foredrag. I Aarets Løb blev dette Cifferhæfte, naar der hver Uge holdtes et saadant Foredrag, til en ikke ganske lille Bog. Hermed forholdt det sig imidlertid saaledes, at mange Elever, naar de blev dimitterede, overlod tilbageblevne Kammerater deres Cifferhæfter. Der fandtes altsaa mellem Eleverne en Mængde gamle Hæfter, skrevne for adskillige Aar siden, og mange Elever

klarede sig saa med blot at afskrive dem. Jeg havde imidlertid allerede strax efter min Optagelse foresat mig aldrig at tilsnige mig noget ad uærlig Vei. Jeg gav mig derfor aldrig af med saadanne Ting, som f. Ex. at skrive matematiske Formler paa Manchetterne, paa Uhrskiven eller lignende, og jeg udarbejdede strax fra Begyndelsen af mit Cifferhæfte selv. Dette mærkede Lærer Andersen snart og han sagde ved Leilighed: »Rasmussen skriver sgu sit Cifferhæfte selv; det kan jeg se.« Saavidt hvad Regning angaar. I Matematiken var Andersen endnu uslere end i Regning. Han benyttede Ursins Aritmetik og ligeledes hans Geometri. Ogsaa her holdt Andersen »Foredrag«; men disse bestod væsentlig kun i en bogstavelig talt ordret Gengivelse af Bogens Ord. Af Aritmetiken havde jeg dog forinden Optagelsen paa egen Haand gennemgaaet Afsnittene om Decimalregning og Bogstavregning samt lidt om Kvadrat og Kubikrod og Roduddragning, saa det, der nu krævedes, forekom mig ikke altfor mesopotamisk. Anderledes med Geometrien. Om denne havde jeg saare ringe Begreb til at begynde med. Et af Bogens første Stykker var Beviset for, at Vinklerne ved Grundlinien i en ligebenet Trekant er lige store. Dette Bevis var i Ursins Geometri ført ved Hjælp af forskellige Hjælpelinier, altsaa paa en lidt omstændelig Maade, som gjorde Sætningen lidt indviklet og vanskelig for mangen Begynder at komme over, især da, naar de skulde over den ved gamle Andersens Hjælp. Vi kaldte derfor denne Sætning »Æselsbroen« og havde den Mening, at naar vi først var kommen over den, saa faldt efterhaanden alt det følgende lettere. Dette viste sig ialtfald rigtigt for mit Vedkommende. Geometrien blev mig lidt efter lidt mere og mere kær. Jeg erindrer ikke, at Andersen nogensinde gav sig af med at indøve Ligninger med os. Der fandtes imidlertid i 1848—49 i ældste Klasse en Seminarist ved Navn Andreas Hjorth fra Rønne, han var usædvanlig dygtig i omtrent alle Fag og han blev iøvrig siden et Stykke af en Videnskabsmand. Til ham tyede vi gerne hen, naar der var noget, vi ikke selv kunde klare os ud af. Var en eller anden matematisk Nød os for haard, saa var han Mand for at kunne hjælpe os over Vanskelighederne. Hjorth var ogsaa sikker i Botanik. Det ærgrede mig senere ikke

ogsaa her at have profiteret af hans Viden og Velvillie; men da havde jeg ingen Interesse i denne Retning. Den kom først senere. Som Botaniker blev Hjorth siden en Capacitet. At jeg i det mindste dog fik en lille Smule Greb paa at løse en Ligning, har jeg ham at takke for. Gamle Andersen søgte sin Afsked samtidig med min Klasses Dimission i 1851. Han døde 1870 i København.

Fjerdelæreren var Johan Christian Immanuel Brasch. Han var Seminarist fra Jonstrup, dimitteret 1839. Han var en flink og venlig Mand, der altid stod i et godt Forhold til Seminaristerne og sikkert ogsaa mente det ærligt baade med os og de Fag, der var ham betroede; men der kom kun lidt eller næsten Intet ud af hans Bestræbelser. Han var saa underlig holdningsløs. Hans Fag var Botanik, Gymnastik samt Tegning og Skrivning, ligesom han ogsaa forestod Ledelsen af Seminariets Øvelsesskole. Af Bramsen og Dreyers Zoologi og Botanik gennemgik han den sidste Del med os, men hvad han fik ud af denne Gennemgang var tilvisse overmaade lidt. Han holdt nok Foredrag i Timerne vedrørende Botaniken; men det staar for mig, som om han ikke evnede at bibringe os nogensomhelst Interesse for Planteverdenen. Han fortabte sig som oftest i en Beskrivelse af de tropiske Skoves overdaadige og henrivende Blomsterrigdom og talte mystisk om Planternes forunderlige Kræfter, men noget positivt lærte han os ikke. Det hed sig, at vi paa Exkursioner skulde lære Planterne at kende; men vi gjorde altid Narrestreger dermed, thi i Virkeligheden vidste Brasch ikke Besked med Noget ude i den fri Natur. Jeg lærte ved disse Udflugter ikke en eneste Plante at kende, og jeg ved bestemt, at det gik alle de andre i første og anden Klasse paa samme Maade. Der var dog een eneste Plante, vi alle kunde finde, og som vi hver især samvittighedsfuldt kom hen til ham med for at faa Oplysning om Navnet. Nu veed jeg ikke mere, hvilken Plante, Talen her var om; men Navnet, som blev os opgivet, var: »Brændende Kærlighed«. Man skulde synes, at disse Exkursioner maatte trætte og ærgre ham, men det mærkede vi aldrig noget til.

Med Gymnastiken gik det saaledes, som det vist almindeligt

den Gang plejede at gaa, hvor man ikke havde en militært uddannet Mand til at lede den. Nachttegalls Lærebog skulde vist egentlig benyttes, men jeg erindrer ikke, at vi beskæftigede os med den. Fordringerne ved Dimissionen var jo heller ikke store. At der senere, da der ved Seminariet ansattes en Underofficer til at lede denne Undervisning, opnaaedes væsentlig mere, er jo saa ganske selvfølgeligt.

Medens det nutildags er Frihaandstegning, der drives ved Seminarierne, altsaa ogsaa ved Jonstrup, var det i min Tid kun, hvad man kort og godt plejede at kalde Klodstegning, hvori vi fik nogen Øvelse og ved Hjælp af hvilken der søgtes os bibragt nogen Forstaaelse af Begrebet Perspektiv. Tør jeg slutte fra mig selv og adskillige andre, som jeg nok tør dømme lidt om i denne Retning, saa opnaaedes dette ogsaa i det hele ret tilfredsstillende. Der var som Hjælpemiddel ved disse Tegneøvelser en større Samling af omhyggeligt og efter aldeles bestemt Maal forfærdigede Klodser af Bøgetræ. Grundformen var en Kubus med en Sidelinie af vist omtrent 3 Tommer. Alle de øvrige større Klodser var kun en Gentaagelse af denne Kubus forlænget i den ene Retning 2, 3, 4 eller flere Gange, saa mange Gange nemlig, som der ved denne Tegning kunde skønnes at være Anvendelse for. Man vil let forstaa, at der af dette System af Klodser kunde opstilles mange forskellige Figurer, som saa skulde gengives ved Tegningen. Til Opstillingen af Figurerne som Tegneopgaver hørte ogsaa et tilhøvet og malet Brædt, paa hvis ene Kant Klodsernes Grundmaal var afmærket med Numre i hele Brædtets Længde. Dette Brædt blev saa lagt paa et af vedkommende Lærestues Borde med den afmærkede Kant udad, og paa samme blev saa Opgavefiguren opstillet. Det blev nu Elevernes Sag at gengive denne Figur saa nøjagtigt som muligt efter den Stilling, de hver især indtog over for samme, saaledes som den virkelig viste sig for Vedkommendes Øje. For at kunne dette maatte man først udfinde et Punkt, som kaldes Hoved- eller Øjepunktet, og et andet, som hed Distancepunktet. Naar alt dette var ordnet, og det var ikke nær saa vanskeligt, som det efter denne Beskrivelse maaske kunde synes, saa løstes Opgaven ganske let ved Hjælp af Blyant, en Lineal og en Passer samt et Stykke

Sytraad eller tyndt Seilgarn, hvilket sidste var nødvendigt, for at man kunde finde Distancepunktet. Jeg har behandlet denne Slags Tegning saa omstændeligt, fordi den formentlig ikke mere noget Steds er kendt eller anvendt. Jeg erkender, at jeg aldrig i min Undervisning har haft Leilighed til at anvende min Kundskab i denne Retning uden netop, da jeg hjalp til med at forberede den senere Lærer i Gilleleje, Peter Olsen, til Seminariet; men jeg har haft megen Glæde deraf, idet denne Viden har hjulpen mig til bedre at forstaa og nyde Synet af mange Billeder, saasom dem i Tidsskriftet »Før og nu«. Til yderligere Studium af dette Fag fandtes der ogsaa ved Seminariet en Samling af perspektiviske Tegninger af Architect og Professor G. F. Hetsch, som det var ikke faa blandt os en Fornøjelse at stifte nærmere Bekendtskab med. At den Undervisning i Tegning, der nu anvendes ved Seminarierne, de private saavel som de offentlige, nemlig Frihaandstegning, er langt mere hensigtsvarende og i langt højere Grad kan komme Skolen til Nytte, er en given Sag. Hvorledes man egentlig er kommen paa den Idee at indføre perspektivisk Tegning som Undervisningsfag paa Jonstrup, synes ikke let at forstaa. Men enhver Tid har jo gerne sin Kæphest, og af saadanne har i Tidens Løb de mange fremragende og ihærdige Venner af Oplysningens Fremme haft ikke saa ganske faa. Man erindre blot den saakaldte »Indbyrdes Undervisning«, hvilken jeg imidlertid aldrig har kendt, fordi den ikke, ialtfald i min Barndom, anvendtes ved Skolerne paa Christianssædes, altsaa Exellensen, Statsminister C. D. Reventlows Gods.

Ved min Optagelse som Elev paa Jonstrup blev der, blandt de Ting, det blev mig paalagt at medbringe, ogsaa nævnt en Spade, et Skuffejern og en lille Haverive. Dengang fandtes der ved Seminariet intet Gymnastikhus og ingen Gymnastikapparater udover de ved alle Skoler paa Landet værende Apparater som Klatremaskine, Gangbrædt, Springstøtter og Springtov. Gymnastikhuset med Bolig til Sang- og Musiklæreren byggedes senere. Den hele Plads udenfor Seminariebygningen, Gymnastikpladsen fraregnet, var inddelt i smaa Havestykker saaledes, at enhver af Eleverne i første og anden Klasse kunde faa sit

Stykke, som de kunde benytte ganske som de selv vilde, men som det var dem paalagt at dyrke med Blomster eller maaskee med saadanne Havesager, som de mente selv at kunne faa Anvendelse for; men det skulde holdes i en pæn Orden, og mange af os satte ogsaa en Ære i at kunne fremvise et saa vel beplantet og vel holdt Havestykke som muligt. De ovenfor nævnte Haveredskaber købte vi saa af dem, der afleverede deres Stykker ved at komme i ældste Klasse. Havedyrkning var nemlig ogsaa et Fag, hvori der skulde gives Undervisning. Læreren i dette Fag var en gammel Lærer i Stenløse ved Frederikssundsvejen, O. J. Gebaaue. Han kom paa visse Dage for at holde Foredrag om Havedyrkning, Plantning, Podning, Okulering, o. s. v. Nogen Examination angaaende, hvad der var gennemgaaet, blev imidlertid aldrig foretaget ligesaa lidt som der forlangtes noget som helst skriftligt Arbejde i den Retning. Det hele var kort sagt fuldstændig Humbug, om ellers noget kan kaldes med dette Navn. Det var i Grunden Synd for den gamle Mand, men vi sjoflede næsten Allesammen hans Fag, thi da vi aldrig, hverken til daglig eller til Examen, blev examinerede, lod vi i vor ungdommelige Dumhed hele Undervisningen blive Løier. I alt det andet vidste vi dog, der kom en Opgørelse baade efter Foredragene og ved Halvaarets eller Aarets Slutning og endelig til allersidst den store Opgørelse, der gjaldt for hele Livet, og af hvilken vor Fremtid efter Beregningen var afhængig, men det var nu en Gang saaledes, at Gebaaues Timer skamløst og ganske aabenlyst benyttedes f. Ex. til Brevskrivning eller Morskabslæsning eller til at man beskæftigede sig med helt andre Fag, som man aabenlyst sad og arbejdede med. Det er umuligt, at dette Forhold ikke har været Gebaaue bekendt. Han kunde jo umuligt blive fri for at se det, omend hans Øine ganske vist var gamle. At han ikke, selv om han vidste, at der aldrig kom til at foreligge en Examen, satte os Stolen for Døren og tiltvang sin Undervisning Respekt for Fagets egen Skyld, er uforstaaeligt.

Det hændte sig i min Tid temmelig almindeligt, og det samme har vel sagtens funden Sted baade før og efter, at en Aspirant har vist sig saa vel forberedt, at han straks har kun-

net optages i anden Klasse og altsaa har kunnet gøre sig færdig paa 2 Aar. Dette var ogsaa Tilfældet ved Optagelsesprøven i 1849. Da meldte der sig en Mand, der ikke alene var dygtig nok til strax at kunne træde ind i min Klasse, men hvis Navn med Straaleglans senere blev indskrevet i Jonstrups Annaler, og vil staa saaledes, saa langt som dets Historie vil komme til at række fremad i Tiden, og hvis smukke Melodier endnu i lange Tider vil være kendte overalt i Landet. Denne Mand var Niels Carl Vilhelm Mortensen.

Han var Søn af daværende Andenlærer ved Borgerskolen i Kerteminde, Ludvig Ditlev Mortensen, dimitteret fra Bernstorfsminde 1806. Denne Hædersmand fremstillede ved personlig Nærværelse sin Søn til Prøven. Jeg erindrer, at jeg fik Leilighed til at vexle nogle Ord med ham og blandt andet, at han spurgte mig, om vi ved Matematikundervisningen ogsaa kom til at befatte os med Ækvationer. Hvad jeg svarede hertil, erindrer jeg ikke saa nøie. Nej svarede jeg ialtfald ikke, da det selvfølgelig vilde have forekommet mig som en Falliterklæring for Jonstrup, naar man i en saa lille By som Kerteminde gav sig af dermed og oven i Købet benyttede den latinske Benævnelse, medens vi altid brugte det danske Ord Ligninger. Efter hvad jeg derom har bemærket under Omtalen af Lærer Andersen, vilde Nej nærmest have været det korrekte Svar paa dette Spørgsmaal, skønt det dog gerne kan være, at jeg allerede da hos A. Hjorth i ældste Klasse havde faaet nogen Oplysning om, maaskee ogsaa lidt Øvelse i Løsningen af herhen hørende Regneopgaver.

Carl Mortensen kom altsaa rejsende langt borte fra lige ind i min Klasse, og vi maatte med Beskæmmelse erfare, at han var en fremragende Dygtighed, der stod over os. Han tegnede bedre end vi, og han kunde, naar han gjorde sig Umage dermed, skrive saa vidunderligt smukt, at hans Arbeide stod som det var trykt. Tidligere havde vi i de særlige Skrivetimer ganske vist gjort os saa megen Umage, som det var os muligt; men noget Forbillede i saa Henseende havde vi ikke haft. Hvor smukt Lærer Brasch kunde skrive, erindrer jeg aldrig at have seet nogen Prøve paa; men fra nu af stillede vi os alle den Op-

gave saa godt som muligt at efterligne Mortensens Skrift, og det med den størst mulige Ihærdighed. Det er naturligvis overflødigt at bemærke, at Udfaldet af disse Bestræbelser faldt høist forskelligt ud. Han nøiedes ikke med at skrive; men han prydede tillige gerne Marginen i sin Skrivebog med et Slags Arabesker, hvilke han pleiede at udføre, naar der af en eller anden Grund vankede en Kop Kaffe. En lille Draabe af denne af os alle værdsatte, men til daglig ret sjeldne Vædske, var ham et velkomment Tegnemateriale. Det virkede paa det hvide Papir ømtrent som en Art Crèmeifarve paa Kniplinger eller Gardiner. Hans sidste Skrivebog havde jeg, længe før jeg paa Grund af Indkaldelse til Militærtjenesten forlod Seminariet, sikret mig hans Løfte om; men da jeg 1851 var ude paa Seminariet for at faa min Dimissionsattest, der først havde kunnet udstedes samtidig med mine Klassekammeraters, og søgte efter den, var den forsvunden. En anden havde ogsaa haft Lyst til den og var kommen mig i Forkøbet, hvilket jeg ikke var saa lidt ked af. Ogsaa i Violinspil stod Carl Mortensen højt over os, men uagtet han havde saa uhyre meget forud for alle sine Samtidige, var der ikke Spor af, at han paa nogen Maade viste Tegn paa, at han følte sig hævet over os. Han var i alle Maader en saa god Kammerat, som vi kunde ønske os. Vi beundrede maaske mest af Alt hans deilige Violinspil, og vi samlede ofte i mangan en Mørkningstime i Klynger om ham for at høre og nyde hans deilige Fantasier paa Violinen. Det var ikke let at sige, hvem der var mest utrættelig, han eller hans Tilhørere. At han ret snart kom til at spille en fremragende Rolle paa Seminariet, var saa ganske selvfølgelig. Skulde Eet eller Andet arrangeres, var det en given Sag, at han stillede sig i Spidsen derfor. At der oprettedes en Samling af gode skønlitterære Bøger og i den Anledning lagdes en bestemt Plan med Forudbestillingsprotokol for Afbenyttelsen skyldtes, baade hvad Ideen og Udførelsen angaar, alene ham. Gjaldt det en Aftenunderholdning, blev det ogsaa i det væsentlige ham, Ordningen nærmest kom til at paahvile. Ved sin Indtræden paa Seminariet medførte han en Del for Seminariet ganske ny og meget smukke Sange, udsatte for 4 Stemmer.

Sammen med Anders Christensen og Hækkerup af vor Klasse samt mig dannede han en Sang-Kvartet. Vi indøvede saa med hinanden de nys nævnte Sange, naturligvis tilligemed andre af de ved Seminariet benyttede 4-stemmigt udsatte Sange. Øvelserne i denne Kvartet mindes jeg altid med megen Glæde. At Mortensen efterhaanden blev en mere og mere fortrølig Gæst hos Forstanderen var saa ganske naturligt. Professorens ældste Datter Louise spillede Fortepiano med vistnok ikke ringe Færdighed, skønt hun ikke i nogen væsentlig Grad var musikalsk. Til hendes Pianospil spillede Mortensen ofte Violin. Hvad dette sigtede til, var os alle klart; men overfor os vedblev Mortensen ganske at være den samme. Det var ikke saa sjældent, at Mortensen foretog Spasereture sammen med flere af os andre. Han kunde i saadanne Tilfælde, uden at vi sagtnede vor Gang, godt falde i med at synge en eller anden Sang. At synge gaaende kunde jeg derimod allerede dengang ikke udholde. Jeg tabte hurtigt Vejret, som man siger, naar jeg begyndte derpaa.

Mortensen og jeg var altsaa Klassekammerater henimod $1\frac{1}{2}$ Aar. I Sommeren 1850, da jeg altsaa fra 1. Juli var rykket op i tredie Klasse, var jeg paa Session. Det var jo det sidste Aar af den første slesvigske Krig. Jeg blev taget til Kavallerist og havde som saadan saa smaat haabet at blive fri for at blive indkaldt, til jeg havde overstaaet Dimissionsexamen; men saa skete det, at alle vi fra Københavns og Frederiksborg Amt af det Udskrivningshold, uanset, hvad vi var taget til, blev indkaldt til Infanteriet. Jeg sad netop om Aftenen den 8. November Kl. 8 i Orgelstuen og øvede mig paa Orgelet, da der kom Een, som stak mig en Seddel i Haanden. Det var mit Pas fra Lægdsmanden i Værløse, og det lød paa, at jeg den 12. November skulde møde i Exerceerhuset i Gothersgade som Rekrut. Det var i Løbet af det sidste Par Aar hændet, at enkelte af Eleverne i tredie Klasse paa samme Maade var bleven indkaldte. De havde saa faaet Tilladelse til, inden de forlod Seminariet, ekstraordinært at blive dimitterede. Dette kunde selvfølgelig kun ske paa den Maade, at Lærerne ved den mundtlige Prøve censurerede hinanden. Jeg havde rigtignok dengang jo kun været lidt over 4 Maaneder i ældste Klasse og kunde

i høi Grad haft behov at faa hele Aaret med. Der var imidlertid jo ikke andet for, end at ogsaa jeg maatte se at faa Tilladelse til over Hals og Hoved ogsaa at tage min Afgangsexamen saa godt, som det under de givne Omstændigheder lod sig gøre. Jeg gik øieblikkelig ind til Forstanderen for at søge at opnaa denne Tilladelse. Efter et Øiebliks Overveielse svarede han, at saafremt de andre Lærere ikke havde noget derimod, saa havde han det heller ikke. Imidlertid maatte jeg jo uopholdelig henvende mig til dem hver især for at opnaa deres Samstemning. Dette var hurtigt gjort. Resten af Aftenen til Kl. 12 benyttede jeg saa til at give de forskellige Fag en lille Omgang paa de Punkter, hvor jeg syntes, det haardest kunde behøves. Den 9. og 10. udførte jeg saa mine skriftlige Prøver, den 11. fandt de mundtlige Prøver Sted, og den 12. mødte jeg og blev modtaget efter Passets Lydende. Der blev saavel fra Lærernes Side som fra Elevernes Side vist mig saa megen venlig Deltagelse og Opmærksomhed som paa nogen Maade muligt. Der foranstaltedes f. Ex. i den givne Anledning en lille Afskedsfestlighed for mig, og nogle af mine Kammerater skænkede mig et Album med løse Stambogsblade, hvoraf hver især skrev saadanne venlige Mindeord, som just i Øieblikket faldt dem ind. Nogle af Bladene blev dog ikke færdige dengang, men eftersendtes pr. Post. Jeg hidsætter her tre Prøver:

Blandt de Kammerater, jeg mindes med størst Veneration, vil jeg nævne Peder Larsen, Fader til nuværende Professor N. A. Larsen. Han var ikke mindre end 25 Aar gammel, da han blev optaget paa Seminariet, hvilket havde sin Grund i, at han først havde været Underofficer; A. Hjorth, der blev Botaniker og Geolog; Chr. Boberg, der blev Overlærer ved en Kommuneskole i København, og J. Skjoldager, der blev Lærer i Helsingør. Desuden Chr. Bau, Maglebrænde paa Falster; N. J. Jørgensen, først ved Døvstummeinstituttet i København, saa Lærer i Elmelunde paa Møen; Høyer, en Tid Lærer paa Jonstrup, (H. Mortensens Formand), og endelig mine egne Klassekammerater Carl Mortensen, Hækkerup og A. Christensen; den første af disse har jeg omtalt udførligt nok, den anden blev Lærer i Præstø og Christensen kom til Øster Egesberg.

Skær, minns ^{Her} vinders Bølges vinder,
Mhindet kloner minn Jan,
Had da dette Blad sig mind
Blandtgeri om mig sigind. -

Din sande Mand
Chr. Rasmussen
(i Kjøbenhavn i Bjælland)
Jordtuep, c. 12. November 1850. -

Hans Rasmussen!!

Blivindt nok kender Iger i var mange,
Dette jag at statta jilt rikt kord:
Søfer vil jag søfær mange Gangs
Tante yaa sig vinder kender fard.
Jaa du aut i Norden sandes
Mina bølge søfær følge sig,
Maade søfær funder vider kender
Dette fann funderingen om mig.

Jordtuep den 1 December 1850.

Din Mand
Hans Peter Hansen.
Kjøbenhavn og Kjøbenhavn.

Prøver fra Hans Rasmussens Stambog.

(Brøchner Larsen døde 1891 som Skoleinspektør i København
og H. P. Hansen 1901 som Lærer i Hellested).

Undervisningen har vi Alle uden Undtagelse maattet supplere efter Examen og for mig staar det som om vor allerstørste Mangel, da vi kom ud i Verden, var den, at vi ikke kunde Sprog. Tysk lærte Mange af os ret godt, men om andre Sprog havde vi ingen Forestilling. Selv har jeg derfor med stor Møie senere lært en Smule Engelsk og betydeligt mere Fransk, saa at jeg efterhaanden naaede til at kunne læse enhver fransk skønlitterær Bog, jeg ønskede at gøre Bekendtskab med. Alligevel nærer jeg nogen Frygt for, at man, hvis man virkelig, hvad der jo til Tider tales om, vil indføre Sprogundervisning paa Seminarierne, vil kunne naa noget ordentligt Resultat. Det er der ikke Tid til, medmindre man iforveien, før Optagelsen, har lært Sprog, mindst saa meget, som der forlanges til Præliminærexamen.

Elevmaterialet var dengang for blandet og vedblev vist at være det endnu i mange Aar derefter. Vi 15 i min Klasse havde det saaledes, at een var fra København, een fra Holbæk, een fra Frederikssund, alle de andre var fra Landet og tre af dem var Lærersønner, de 9 var Almuefolk. Disse sidste stod til at begynde med afgjort tilbage for alle de Andre og navnlig forstod de ikke saa godt at bevæge sig imellem andre Mennesker og at tale for sig, naar det i Undervisningstimen forlangtes, at de skulde gøre Rede for et og andet Forhold. Hvad mig selv angaar, havde jeg stor Møie med at aflægge mit grimme, lollandske Sprog, der afveg saa meget som tænkes kan fra det gængse danske Talesprog. Mange andre Seminarister har sikkert i den Retning haft lige saa stor en Kamp at bestaa som jeg, men mærkeligt nok er der ogsaa dem, som slet ikke har villet vænne sig af med deres provinsielle Sprog.

Mit Soldateraar.

Det var altsaa falden i min Lod at opleve omtrent hele den første slesvigske Krig paa Jonstrup. Det var ganske vist, da jeg forlod Seminariet for at melde mig som Rekrut, min Tanke, og jeg kan godt sige mit Haab, ogsaa at komme til at indtræde

Rose Engel! rids med sandre Per
Mine. Frster uder Bram og Smiger!
Simple er de - dog vil vist min Ven
Nies med dem!, som jeg hev dem siger:

God! lad folge!
Kjærligt lad omfolge
Vennen, der nu bort fra os maa gaar:
Fred og Glæde!
Kjærlighed herude!
Salighed hvor ingen Skygger naer!

Jonstrup d. 11^e November 1850

Carl W. Mortensen

Til

Hans Rasmussen

Prøve fra Hans Rasmussens Stambog.
(Carl W. Mortensen døde som Seminarlærer paa Jonstrup).

i Rækkerne af dem, der saa heltemodigt og heldigt kæmpede imod den frække Oprørerskare, der vilde frarøve os vort gamle Grænseland. Det var i den deilige Tid, da »Aanden fra 48« raadede ikke blot paa Jonstrup, men over det hele Land, da vi Alle følte os som Danske og var villige til at ofre baade Gods og Liv for Konge og Fædreland, for Ære og Ret. Hvor var vi ikke spændte, inden vi igennem Bladene fik Underretning om Udfaldet, naar vi vidste, at der var sket noget betydningsfuldt paa Krigsskuepladsen! Hvor jublede vi ikke, da Rygtet naaede os om det sejrige Udfald fra Fredericia, om Sejrene ved Dybbøl og Isted og om det saa dygtige Forsvar af Frederiksstad, hvor ærligt delte vi ikke Sorgen over Olaf Rye, Schleppegrell, Læsø og de mange andre faldne Helte, ligesom ogsaa Stoltheden over saa tapre og dygtige Mænd som Generallerne Bülow, Krogh, de Meza og Oberst Helgesen! Vel havde, inden jeg forlod Seminariet, de saakaldte Bondevenner begyndt at reise Hovedet og hverve Tilhængere; men det for Folk og Land saa ulykkebringende Partivæsen, saaledes som vi kender det nutildags, havde endnu ikke fortryllet eller forgiftet Befolkningen. Forholdene var dengang i alle Retninger jo uendelig simplere og tarveligere, end de er nu. Dette gjaldt naturligvis ogsaa for Militærets Vedkommende. Jeg glemmer aldrig den første Nat, jeg tilbragte paa Sølvgades Kaserne. Nu er det jo saa, at hver Soldat faar sin egen Seng; men den Gang var man altid to om en Seng, hvilket jo paa forskellig Maade ofte kunde være mindre behageligt. Jeg fik til Slof en Bondekarl vistnok fra Kulsviereggen, saa vidt jeg erindrer en ganske pæn og ordentlig Karl for Resten. Der var naturligvis paa samme Stue ikke saa faa Senge, alle forsynede med faststoppede Hø- eller Tangmadratter, Lagner samt et uldent Tæppe som Overdyne. Det var hele Sengeudstyret, og til en Begyndelse forekom dette Leie mig lovlig haardt; men efterhaanden kom jeg til den Erkendelse, at dette netop var et rigtig sundt og rart Leie. En af Rekrutterne paa samme Stue som jeg raabte hele Natten: »Uh, Fjeren trykker mig, Fjeren trykker mig,« og hvor meget vi andre end tyssede og skændte paa ham for at faa Ro, blev han dog ved sit. Han kunde paa ingen Maade

forsone sig med Fjerens Tryk. Der gik da heller ikke ret mange Dage, inden han deserterede. Hans Moder bragte ham dog snart tilbage. Det viste sig, at det var en noget enfoldig Stakkell, som der kun var meget lidt at stille op med. Han vedblev at desertere. Næste Morgen begyndte saa vore Øvelser. I den Anledning blev vi langs ad Volden, Nørrevold og Østervold, og gennem Østerport, over Fæstningsgraven og Ravelinen ad Østerbro ført ud til Blegdamsfælleden. Først maatte vi indøves i den rigtige Retstilling med Brystet frem og Maven ind samt den militære Hilsen med Haanden til Huen. Men der var selvfølgelig overmaade meget andet, der skulde læres, og der gik en lille Tid, inden vi fik et Gevær at øve os i Grebene paa. Paa vor Tur til Fælleden paaserede vi Portvagten ved Østerport; men da vi den første Dag, da vi førte Gevær med os, endnu ikke havde lært at tage Geværet paa Skulder, saalidt som noget andet af de mange andre Greb paa dette Vaaben, var det saare ydmygende for os at passere Portvagten, uden at der vistes os den ellers sædvanlige Honnør, at hele Vagtmandskabet maatte træde under Gevær for at skuldre for os, medens vi passerede, hvilket dog skete, da vi efter endt Øvelse marcherede hjem igen, og havde lært den rette Maade at bære Geværet paa og at skuldre. Øvelserne dreves nu daglig, dels paa Fælleden, dels i Exerceerhuset ved Gothersgade, hvor vi havde dels Gymnastik med de mange Øvelser og Spring paa den saakaldte Træhest, dels BajonETFægning. Min legemlige Smidighed har aldrig været og blev heller aldrig ret stor, og jeg havde navnlig megen Vanskelighed ved at nemme Finesserne ved de mange forskellige Spring paa Træhesten, snart paa tværs af den, snart paa langs og afvejlende med og uden Madratser paa samme. Adskillige Andre bragte det imidlertid meget vidt heri, saa at de kunde springe paa langs over Hesten med een, to, ja endog 3 eller 4 Madratser. Jeg erindrer en Dag, da Lieutenanten, der ledede disse Øvelser og saa min Frygt for vedkommende Øvelse, sagde: »Ja, pas bare paa! Den bider sku.« Imidlertid gik Tiden, og det skred saaledes frem med vor Skole, at vi efter Forløbet af c. 6 Uger mentes at være kommen saa vidt, at vi kunde ansees for brugbare til at gøre Krigs-

tjeneste. Der kunde jo altid senere, hvad enten vi skulde sendes over til Armeen eller gøre Garnisonstjeneste i København, blive Leilighed til yderligere Udvikling. Forinden skulde vi imidlertid dog som en Art Afslutning paa det hele foretage en Præsentation for Prins Ferdinand. Det gik ved denne Leilighed ganske som med Tordenskjolds Soldater. Alle de, der her havde opnaaet den største Færdighed og kunde præstere de smukkeste Spring, vilde naturligvis heller end gerne vise deres akrobatiske Kunststykker, medens alle vi Stympere i Faget mindst lige saa gerne vilde undgaa at prostituere os. I denne sympatiske Overenskomst indvilligede Læreren gladelig, og Præsentationen blev bestaaet glimrende. Prins Ferdinand undlod naturligvis ikke at bevidne Leiutenanten sin Tilfredshed med nogle naadige og velvalgte, pæne Ord.

Jeg har fra min Rekruttid bevaret en ret pudsigt Erindring, som jeg ikke kan undlade at meddele. Et Udslag af Borgernes Villighed til i Krigens Tid, da der paa Krigsskuepladsen jo var Brug for hver eneste vaabenøvet Mand, at bringe Ofre for Fædrelandet var ogsaa det, at Københavns Borgervæbning, saa længe Krigen varede, havde paataget sig at besørge Vagttjenesten paa alle de Steder, hvor der ellers pleiede at udstilles Vagtposter af Garnisonen. Der holdtes i den Anledning Vagtparade i Exercherhuset ganske som dette ellers under normale Forhold pleiede at ske. Naar vi Rekrutter altsaa paa den Tid, da Vagtparaden stillede, ogsaa havde Øvelser i Exercherhuset, maatte disse Øvelser indstilles, til Vagtparaden var forbi og Mandskabet afmarcheret. Vagtmandskabet maatte altsaa stille sig i 2 Geledder, der af Befalingsmanden, Kaptainen eller hvad han nu tituleredes, kommanderedes i Retstilling. Denne blev da ogsaa forfra seet meget antagelig; men naar der saa kommanderedes: »Aabner Geledderne, Een, To, Tre!« og Kommandoen saa gik ned mellem Geledderne, var det selvfølgelig et i høieste Grad pudsigt Syn, idet ikke saa faa mødte med stærkt Anlæg til Mave, medens Andre næsten syntes at mangle denne Legemsdel. Dette Syn forekom os saa uimodstaaeligt pudsigt, at vi ikke kunde tilbageholde vor derved fremkaldte Munterhed. Dette var naturligvis fra vor Side baade

taabeligt og daddelværdigt; men hvad, vi var jo unge og havde ikke bedre Forstand. Vi blev da ogsaa, da det var passeret nogle faa Gange, eller mere, saalænge denne Tilstand varede, viste ud paa Gardens Exerцерplads, saa de gode offervillige Borgere kunde undgaa at blive til Grin for os for deres velnærede Mavers Skyld.

Da Krigen paa det Tidspunkt, da vor Rekrutskole begyndte, altsaa omtrent ved Midten af November 1850, syntes at nærme sig sin Slutning, og Vaaben- og Uniformskamrene paa Grund af Forsyningen og Ekviperingen af det under Vaaben indkaldte Mandskab, ganske var tomme, savnedes der Uniformer til vor Ekvipering, og da der, naar Krigen sluttedes og det gamle Mandskab hjempermitteredes, jo vilde blive Overflod af brugte Uniformer, besluttedes det, at vi skulde gennemgaa Skolen i vore egne Klæder. Min Forsyning med Klæder var overmaade beskeden og tarvelig. Jeg havde en daglig tarvelig Dragt og en anden vel nok en lille Smule bedre. Det Slid paa Tøiet, som foraarsagedes ved de mangeartede Øvelser dels paa Fælleden, dels i Exerцерhuset medtog saa hurtigt og stærkt min lille Forsyning, at jeg, da Rekrutskolen var endt og jeg endelig modtog min militære Habit, var saagodtsom fuldstændig blottet for Klæder, saa jeg Intet havde at tage paa, naar jeg en Gang skulde hjempermitteres. Min daglige Frakke saavel som Benklæderne var ganske ubrugelige. Jeg sagde saa til min Slof, at han gerne maatte tage dem, hvis han mente at kunne have nogen Anvendelse for dem. Han lod til at blive glad derfor og trakterede endog med en Kop Kaffe i den Anledning, hvorover jeg i Grunden følte mig overrasket. Da jeg senere var færdig med min Soldatertjeneste, fik jeg at vide, hvorfor han var bleven saa glad. Derom fortæller jeg siden.

Med Hensyn til Forplejningen er der kun det at sige, at det i saa Henseende var meget skralt. Den daglige Lønning var en gammeldags Mark, hvorfra der dog gik lidt til Pudsematerialier samt, om jeg husker ret, daglig ifølge Vedtægt et ganske lille Beløb i et militært Øiemed. Med Resten af Marken samt mit Kommisbrød, 1½ Pd. daglig, maatte jeg se at slaa mig igennem. Man vil let skønne, at der ud af dette kun kunde

komme et saare skralt Traktement. De 20 Kroner, Seminarieforstanderen havde været saa ovenud venlig at redde for mig, kom mig tilgode paa den Maade, at jeg gav en Hr. Petersen i Møntergade, en ganske paalidelig og flink Mand, der holdt Middagsabonnement, dem i Forvaring imod, at jeg hver Dag skulde spise til Middag hos ham. Hvert saadant Maaltid kostede mig 24 Skilling. Paa denne Maade slog de 20 Rigsdaler altsaa til omtrent til Udgangen af Januar 1851 og i al denne Tid havde jeg det altsaa godt, hvad Forpleiningen angik. Nævnte rare, gamle Mand var mig endog saa venligsindet, at han inviterede mig til at feire Juleaften hos ham og hans Familie og nogle faa andre indbudte Venner eller Slægtninger. Der vankede Gaasesteg og hvad andet godt, der ellers stod til Raadighed i Helligaftens Anledning. Selvfølgelig kom der ogsaa Kort paa Bordet. Man havde i gamle Dage et Spil, som kaldtes Brus, og som jeg kendte fra mit Hjem. Dette Spil tog jeg Del i. Senere har jeg aldrig haft Leilighed til at spille Brus. Da de 20 Rigsdaler var medgaaede, maatte jeg naturligvis ogsaa ophøre med den Overdaadighed daglig at nyde en varm Ret. Naar undtages, at jeg een eneste Gang modtog en Krukke Smør fra mine Pleieforældre, Lützens i Bønned, maatte jeg se at slaa mig igennem med mine 5 Mark og mit Kommisbrød hver 5te Dag. At det blev Smalhans er jo ganske givet; men det gik. Der var ingen Vei udenom. En Gang imellem nød jeg en Portion Mad i Marketenderiet; men det var ikke ret ofte, fordi der ikke var Raad dertil, skønt Maden derfra ellers maatte siges at være baade billig og ganske antagelig.

Da vi afgik fra Rekrutskolen og skulde overgaa til Garnisonen, kom jeg til at staa ved 1ste saakaldte lette Bataillon. 2det Kompagni. Foruden her at deltage med Garnisonens øvrige Afdelinger i Vagttjenesten, fortsatte vi vore Øvelser stadig saavel i Exercits som i Gymnastik og BajonETFægning, ligesom vi naturligvis, da Foraaret og Sommeren kom, blev øvede i Skarpskydning paa Hærens Skydebaner, der var indrettede paa et Sted noget bag Tivoli og ud til Kallebodstrand, som hed Enighedsværn, nær ved den gamle Jernbanevold. Ifølge et Kort i »Før og nu« over den Bydel som nu optages af Søndre Boule-

vard ved Gasværket og de tilstødende Gader Sommersteds- og Søndergade, menes Enighedsværn at have været beliggende paa et Punkt, som nu indtages af Søndre Boulevard, nu altsaa et ikke saa lille Stykke fjernet fra Kalleboderne. Saa meget er altsaa opfyldt ved Udgravningen af Jernbaneterrainet. Jeg nævnte nys, at vor Tid i Garnisonstjenesten for en væsentlig Del blev optaget af Vagttjenesten. Naar vi kom paa Vagt den ene Dag og hjem den næste, var vi fri for Vagt en heel Dag. Om vi afvexlende var fri 1 og 2 hele Dage, erindrer jeg ikke saa nøie, at jeg tør udtale mig bestemt derom. Hvor holdtes der da Vagt? Ja, det var nu ret mange Steder. Der var først Hovedvagten paa Kongens Nytorv, som laa omtrent der, hvor Hovedvagtsgade nu udmunder, og hvorfra der skulde gøres Honnør, naar høitstaaende Civile eller Militære passerede Torvet. Saa var der de 4 Porte, der nu alle er forsvundne. Dernæst Straffeanstalterne Stokkehuset eller Slaveriet og Tugthuset. Endvidere var der ogsaa en Vagt indenfor den gamle Port ind til Holmen, altsaa paa Gammelholm, hvor der bl. a. var vældige Kulbunker at passe paa. Ved Nyholm, Høusebroen og ved Prins Ferdinands Palæ var der ogsaa en Vagtpost. I Anledning af Tallotteriets Trækning, der fandt Sted paa Vandkunsten, sendtes der ogsaa hver Maaned et Kommando afsted, som skulde vaage over, at der ingen Uorden foregik, naar de 5 udtrukne Numre udkastedes blandt Mængden. Den, i Reglen en Dreng, der bragte vedkommende Nummer tilbage, fik som bekendt en fastsat Dusør. For denne Tjeneste vankede der ogsaa for det hertil udtagne Mandskab en lille Extragodtgørelse. Det samme var Tilfældet, naar man blev udtaget til et Par Timers Tid at staa Vagt i Expeditions-Lokalet i den gamle Møntbygning, der laa tæt ved Børsen i Linie med sammes nordlige Gavl overfor Ministerialbygningerne. Jeg har en Gang været udkommanderet til hvert af disse Steder. Hvor var det dog overvældende i Møntlokalet at se de mægtige Stabler af nytrykte Pengesedler! Naar undtages Amagerport, hvor jeg aldrig kom som Soldat, har jeg gjort Vagttjeneste paa alle de nævnte Steder, paa flere af dem gentagne Gange.

Trods Vagttjeneste, Exercits og Gymnastik havde vi dog

mange Timer til vor Raadighed, som det gjaldt om at anvende paa en saadan Maade, at de ikke gik altfor langsomt eller kedeligt. Især var Vinterafternerne skrækelige. Nutildags indrettes der jo paa mange Steder Soldaterhjem, hvor de, som ikke har deres Hjem paa Garnisonsstedet, kan tilbringe deres ledige Timer og Aftener paa en baade behagelig og nyttig Maade uden enten at kede sig eller at være udsat for at give efter for de mange Fristelser, der altid saa mangfoldigt lokker de Unge til Fald. Jeg havde det Held ved min Pleiebroder, Maler Lützens Hjælp, for et Aar at blive Medlem af Industrieforeningen, vistnok for en Rigsdaler for hele Aaret. Industrieforeningen havde sit Samlingslokale et Sted nede ved det daværende Gammelholm, hvor man saa kunde gaa hen om Aftenen og fordrive Tiden med at læse de forskellige fremlagte Blade, se paa dem, der spillede Skak eller andre Spil, nu og da at høre belærende Foredrag o. s. v. Her tyede jeg altid hen, naar jeg ikke var optaget paa anden Maade. Jeg havde paa den Tid et Par gode Venner fra Jonstrup, nemlig den tidligere nævnte Boberg og en Jørgensen, de var begge Lærere ved Døvstummeinstituttet ude bag Kastellet. Hos og sammen med dem tilbragte jeg ogsaa i Vinterens Løb adskillige Aftener. Der fandtes ogsaa, saavidt jeg husker i Møntergade, et Leiebibliotek, hvor man kunde laane saa mange Bøger, man ønskede, for 4 Skilling Bindet. Denne Leilighed til underholdende Læsning benyttede jeg saa flittigt, som min overmaade lille Lønning tillod mig.

Paa denne Maade gik Tiden. Vinteren gled forbi, og Sommeren næsten med. Krigen var jo endt og Tropperne forlængst vendte tilbage fra Krigsskuepladsen, modtagne i Hovedstaden med størst mulige Æresbevisninger og bedækkede med Hæder hjempermitterede. At gøre Vagttjeneste, exercere og gymnasticere blev i Længden ensformigt og var jo ingenlunde det, jeg havde drømt om forinden og ved min Indkaldelse. Kort sagt: Jeg vilde være glad ved det snarest muligt at kunne faa Lov til at aflevere Bajstrøien. Det var kommen til min Kundskab, at den bekendte Anton Nielsen, der var dimitteret 1848, og som efter med Kaldsbrev og Kollats at være ansat ved en

Skole, ifølge Dom var bleven hjemmitteret og udslettet af Rullen. Det samme, der var skeet med ham, maatte jo ogsaa kunne skee med mig, naar jeg kunde være saa heldig ogsaa at opnaa en Ansættelse ligeledes med Kaldsbrev og Kollats. Min Ven og Klassekammerat Anders Christensen var bleven Lærer ved den Classenske Agerbrugsskole paa Næsgaard ved Stubbekøbing. Han kendte selvfølgelig godt mit Ønske, og da Andenlærerpladsen ved Bregninge Skole, Horbelev Sogn nær ved Næsgaard var bleven ledig ved den derværende Andenlærers, min senere Svoger Lindholms Forflyttelse til Ullerslev paa Lolland, meddelte han mig uopholdelig dette med Opfordring til at søge dette Embede. Den er jo let at lokke, som efter vil hoppe. Jeg fulgte selvfølgelig uden Tøven denne Opfordring og var saa heldig at blive kaldet. At der just foruden Kaldsbrev ogsaa her skulde meddeles Kollats havde oprindelig vist Ingen tænkt paa, da det Classenske Fideicommiss nærmest havde oprettet denne Lærerpost med den Tanke, at den skulde benyttes af konfirmerede unge Mennesker, altsaa som et Slags Fortsættelsesskole for Omegnens mandlige Ungdom. Paa Grund af Krigsforholdene havde man imidlertid jo Brug for alle de Unge i Hjemmene, og det var kun ganske enkelte Konfirmander, der søgte derhen for at søge lidt udvidet Undervisning. Det var altsaa saa godt som udelukkende kun Børn, der søgte Skolen. Derved blev Undervisningen jo en noget anden, end hvad der nærmest var paatænkt. Imidlertid blev jeg kaldet, fik Kaldsbrev og Kollats og indgav med Paaberaabelse af nævnte Dom Andragende til Krigsministeriet om at blive hjemmitteret for at kunne tiltræde min Plads; men der hengik Maaneder uden at der indløb noget Svar paa Ansøgningen. Lindholm var kaldet til Ullerslev den 5. August. Min Ansøgning maa altsaa være indgivet til Ministeriet omtrent ved Midten af August. September gik, Oktober med; men bestandig intet Svar. Fideicommissets daværende første Direktør, nemlig Kammerherre Classen fandt sig saa, da man begyndte at blive lidt utaalmodig, foranlediget til at henvende sig til Monrad, med Besværing i den givne Anledning. Og da han saa henvendte sig i Krigsministeriet angaaende Sagen, blev der strax resolveret,

at jeg skulde hjempermitteres; men da var jeg ikke mere i København. Omtrent ved Midten af September var der til flere af de Batailloner, der laa til Garnisonstjeneste i København, indløbet Ordre til, at omtrent Halvdelen af Mandskabet skulde afgives for at lægges i Kantonnement i Slesvig. Da jeg jo gik og ventede paa den omhandlede Resolution, viste man mig ved Kompagniet det Hensyn at springe mig over. Det varede imidlertid kun en kort Tid, før der kom en ny Ordre, som lød paa, at ogsaa Resten af Kompagniet skulde afsted, og saa var der ikke mere nogen Vei udenom. Vi blev saa pr. Damper ført til Flensborg, blev der en Dag og et Par Nætter, og gav os saa paa Marche ad Tønder til, hvor vi indtil videre skulde indkvarteres. I Løbet af et Par Dage naaede vi Flekken Leck, der ligger omtrent lige Vest for Flensborg. Det var just ikke meget, vi fik at see af denne i hin Tid saa meget omtalte By. Vi fik dog paa Forhaand et Indtryk af den overmaade smukke Indseiling til Byen samt af, hvorledes Stemningen blandt Befolkningen var delt mellem Dansk og Tysk, ligesom vi da ogsaa maatte ind paa Kirkegaarden for at see de danske Faldnes Grave. Fra Leck til Tønder var der kun een Dags Marche. Jeg blev tilligemed en Kammerat indkvarteret hos en tysksindet Brændevinsbrænder, hvis Navn jeg ikke mere erindrer. Med Hensyn til Forpleiningen blev det ordnet saaledes, at vi fik fuld Kost hos en Naalemager Ort, der boede paa Byens Torv. Hertil medgik hele vor Lønning paa en Ubetydelighed nær. Denne Ordning var vi imidlertid meget fornøiede med, da Kosten var fuldt tilfredsstillende. Vort Samlingslokale havde vi i den Bygning, der indtil Krigen var optaget af Tønder Seminarium. Der stod endnu et meget ramponeret Orgel fra den Tid. Det var saa ilde medtaget, at det næppe mere vilde kunne tages i Brug. Der hændte os i Tønder kun een Begivenhed, som har bidt sig fast i min Erindring. Chefen for den Styrke, der var lagt i Kantonnement paa de forskellige Steder i Slesvig, var daværende Oberst Gerlach, der jo senere som General under den anden slesvigske Krig, sørgelig Ihukommelse, blev valgt som Overgeneral for hele Armeen efter General de Mezas Fra-træden. Da vi var kommen i Ro i Tønder og nogenlunde bleven

fortrolige med Forholdene, kom Obersten da ogsaa derhen for at inspicere det lille Detachment. Efter en Prøve i Exercits skulde vi da ogsaa vise, hvor vidt vi var naaet i Skydefærdighed. Dette skete paa den Maade, at han gik hen til Geledet og udpegede dem, der skulde repræsentere den lille Styrke i nævnte Retning med de Ord: Kan du og du og du skyde? Det gjaldt selvfølgelig ikke, om vi kunde eller ej. Vi skulde jo, enten vi saa kunde eller ej. Jeg var da ogsaa imellem de udpegede, og jeg erindrer, at jeg bestod denne Prøve saa pænt, at jeg ikke, som ved Præsentationen for Prins Ferdinand, behøvede at skamme mig derved. Det Gevær, der den Gang benyttedes saavel i Krigen som i Garnisonen, var glatløbet og forholdsvis lille. Det var et ganske fortrinligt Gevær til Exercits, men saa tyndt og uholdbart i Løbet, at dette blot ved et lidt uheldigt Fald eller Tryk blev saaledes krummet, at det blev ganske ubrugeligt. Med det Gevær, der blev mig udleveret i København og som var hjemkommen med Tropperne ved Indtoget, gik Kuglen, selv med rigtigt Sigte, i Jorden paa mindre Distance end 50 Alen. Med det, jeg havde faaet i Tønder, havde jeg aldrig skudt, og jeg kendte det altsaa slet ikke. Vi fik til Prøven hver især 3 Patroner og skulde skyde paa 200 Alens Afstand. Paa denne Afstand maatte Kuglen fra et glatløbet Gevær antages i nogen Grad at ville indtage en bueformig Bane. Paa Skydeskiven var der en sort Plet, der forestillede Hovedet paa en Mand og en anden, der forestillede Brystet. Jeg sigtede altsaa i Høiden efter Hovedet og tænkte, at Kuglen saa maatte kunne ramme i eller nærved Pletten i Brystet. Ramte Skuddet i denne Plet, gjaldt dette 7 Points, medens det, naar det ramte i Forkanten, der omsluttede denne Plet, gjaldt 6 Points. 7 og 6 var altsaa det høieste, der ved det enkelte Skud kunde opnaas. I denne Firkant havde jeg det Held at faa anbragt alle mine 3 Kugler, hvilket Resultat var Prøvens allerbedste. Den, der kom det nærmest, skød, saavidt jeg erindrer med en sakaldet Topriffel, og fik samme Antal Points, med 7, 6 og 5 for de enkelte Skud. Nogen rigtig sikker Skytte har jeg imidlertid aldrig været og vilde jeg heller ikke kunne blive, da jeg ikke kunde undlade at blinke ved Aftrækket. Nævnte gode

Resultat beroede ganske og aldeles paa et rent Slumpe-træf.

Vi var altsaa naaet ind i November, inden Monrad fik for-anlediget, at Resolutionen i Anledning af mit Andragende blev afgivet til Kompagniet med Ordre til, at jeg skulde hjempermitteres. Inden Ordren kom Kompagniet ihænde var der imid-lertid kommen Befaling fra Overkommandoen om, at vi skulde forlægges fra Tønder til Frederiksort. Vi var netop paa Marchen dertil kommen til en lille Landsby i Fjorde Sogn i det sydlige Slesvig, netop til det Sogn, fra hvilket den senere Lærer Beyer-holm paa Jonstrup var udgaaet. I den Gaard, i hvilken jeg der var indkvarteret for Natten, og hvor jeg modtog min Hjem-permission, havde vi det Særsyn, at der mellem Kostalden og Opholdslokalet kun var en Væg, saa man gennem en Dør umid-delbart kom fra Stuen ind i Kostalden, denne Bygningsmaade er eller var dengang den almindelige i Sydslesvig. Vi gjorde ogsaa der den Erfaring, hvilken vi forresten havde gjort paa vor Marche igennem Landet, baade da vi marcherede til Tøn-der og ligeledes nu paa Marchen til Frederiksort, at alle de gamle, vi mødte, baade kunde og ogsaa gerne vilde tale Dansk med os, medens de unge, deres Sønner, Døtre og Tjenestfolk, hverken kunde tale eller forstaa Dansk. I den Grad var Landet misregeret, at denne stor Forandring var foregaaet i den sidste Menneskealder, altsaa Christian den Ottendes og den sidste Del af Frederik den Sjettes Regering. Denne Kendsgerning har jeg ikke kunnet undlade at anføre.

Nu var jeg altsaa hjempermitteret; men nu gjaldt det om foreløbig at komme til København og for min lille Afregnings Skyld hos Afdelingen der at kunne faa afleveret mine Bais-klæder. Jeg maatte naturligvis reise i min Baistrøie og med Tornysteret paa Ryggen. Lidt Penge maatte jeg selvfølgelig se at faa, da jeg selv var ganske blottet. Jeg henvendte mig først i den Anledning til Kaptainen om et Laan paa 5 Rdl.; men Svaret var, at Kompagniet ingen Penge havde til saadan at laane ud. Saa var der imidlertid ved Kompagniet en velvillig Sjæl, en Kommis fra Rødby ved Navn Larsen, som, hvilket vistnok blandt Mandskabet i Almindelighed var ret sjældent,

var saa vel ved Muffen, at han laante mig de nævnte 5 Rdl., som jeg mente at kunne hjælpe mig med. Med dem i Lommen begav jeg mig saa ad Flensborgchausseen paa Marche hjemad. Næste Dag naaede jeg Aabenraa og samme Dag kom jeg til Aarøsund, hvorfra jeg den følgende Dags Morgen blev færget over til Assens. Paa Turen gennem Fyen gjorde en Skrædder mig Følgeskab, bestandig tilfods. Her skete det, at vi ved at passere gennem en Landsby kom forbi en Gaard, hvor der netop holdtes Bryllup. Skrædderen vidste Besked med, at man ved en saadan Leilighed pleiede at være meget venlige mod enlige Vandrere, og vi gik altsaa derind og bad om lidt at drikke. Brudeskaren var paa det Tidspunkt netop i Kirken og Bryllupsbordet stod dækket med en mægtig Overflødighed af Mad og Drikke. Vi blev yderst velvilligt placerede ved det store Bord og fik en rigtig solid Styrkning, hvorefter vi med hjertelig Tak for modtagen Gæsteventlighed fortsatte Turen ad Odense til. Jeg tror nok jeg samme Dag ved at tage med Diligencen naaede Nyborg og med Bælddamperen samme Aften kom til Korsør. Det staar for mig, at det den følgende Dag lykkedes mig ved en billig Akkord med en Fragtmand at naa København. Da jeg kom dertil, havde jeg ikke een eneste Skilling i Lommen, og nu maa jeg berette det mærkeligste, som nogensinde er hændet mig.

Da jeg i sin Tid var færdig med Rekrutskolen, havde jeg to Sæt civilt Tøi, men det ene var ganske ubrugeligt. Jeg har før berettet, at min Slof, en nordsjællandsk Bondekarl blev saa mærkværdigt glad ved at faa det ene forærende. Det andet blev deponeret hos en hæderlig, fattig Skomager Kruse, der havde syet Fodtøi til flere af Jonstrups Elever og deriblandt da ogsaa til mig. Da jeg nu kom til ham for at faa mit Tøi, viste det sig, at jeg i sin Tid af en Feiltagelse havde givet min Slof det gode Sæt og deponeret det ubrugelige hos Skomageren. Nu var gode Raad dyre, og i det, der nu hændte, kan jeg kun se Sporet af Guds Finger. Min Uniform kunde jeg ikke aflevere før jeg havde noget andet Tøi at tage paa, og jeg kunde altsaa heller ikke faa mine »Afregningspenge«, de Undermunderingspenge, jeg havde tilgode. Hvem skulde jeg i denne min Nød henvende mig til!

Først tænkte jeg paa min gode Ven Anders Petersen. Det var en Landsbyvæver, som i Januar 1850 var gaaet med i Kri-gen som Frivillig. Ham havde jeg allerede, imedens jeg var Rekrut, sluttet mig meget nær til, og han var paa den Tid Bombarder (Underofficer) ved Artilleriet.*) Ham gik jeg til, men han var taget bort, vistnok paa Grund af et Dødsfald paa Landet. Det var en Skuffelse. Saa gik jeg til Folketingsmand L. A. Hækkerup, Broder til en af mine Klassekammerater, men ogsaa han var reist bort. Der var der altsaa ogsaa vinket af. Men hvad saa? Et Haab havde jeg endnu, men det var ganske lille. Der boede i Lille Grønnegade en Skrædder Petersen. Hos ham havde adskillige Seminarister fra Jonstrup købt deres Tøi, og jeg havde da ogsaa selv et Par Gange købt et og andet Klædnings-stykke hos ham. Ham gik jeg da til, men han erindrede mig slet ikke. I min Nød paaberaabte jeg mig Godsinspektør Palle Lützen, Pederstrup paa Lolland, men ogsaa det var forgæves. Naturligvis saa jeg heller ikke tillidindgydende ud som jeg stod der i mit af Slid medtagne Baistøj, og jeg fik i hvert Fald rent og skært Afslag. Der stod jeg. Et Sted var der endnu, hvor jeg kunde henvende mig og gøre et nyt Forsøg; men her var jeg ganske paa det rene med, at der intet vilde være at opnaa, selv om vedkommende var hjemme, (hvilket jeg bestemt troede at vide, han ikke var), ikke fordi han ikke skulde ville hjælpe mig, om han kunde, men fordi jeg bestemt vidste, at han aldrig og altsaa heller ikke ved denne Leilighed, var saaledes stillet, at han skulde kunne, selv med den bedste Villie, yde mig eller nogen Anden pekuniær Støtte. Det var min Pleiebroder, Kunst-maleren N. A. Lützen. Jeg vidste, at han i Efteraaret havde været hjemme hos Forældrene i Bønned paa Lolland og det var meget lidt sandsynligt, at han var kommen tilbage til København endnu. Imidlertid: alle Sunde syntes jo lukkede, og Forsøget maatte, skønt paa Forhaand haabløst, gøres. Jeg søgte ham altsaa paa hans Tagkammerkvist. Jeg gik derop uden Spor af Haab om at træffe ham. Man vil derfor kunne forestille sig, hvor overrasket og hvor let i Sindet jeg blev, da han viste sig alligevel at være kommen hjem. Men endnu mere, ja grænseløst forbauset blev jeg, da han modtog mig med følgende Beretning:

*) Den senere kendte Personalhistoriker, bl. a. Forfatter til »Den jonstrupske Stat».

Jeg er kommen herind i Formiddags med Onkel Palle. Han er nu reist hjem igen; men da han forinden sin Afreise gik en Tour i Byen, kom han igennem Lille Grønnegade, og da han her passerede en Skrædderbutik, kom han i Tanker om, at han i Grunden kunde have Brug for en Frakke, og at han jo her kunde gaa ind og prøve een. Som sagt eller rettere tænkt, saa gjort. Han gik ind i Forretningen og bad Skrædderen om at tage Maal og saa se, om han skulde have en færdig Frakke, som kunde passe ham. Som nu Skræderen staar og maaler ham, siger han, Skræderen, pludselig: »Men er De ikke fra Rødby?« og da der hertil svares jo, siger han videre: »Er Deres Navn ikke Lützen?« til hvilket Spørgsmaal der atter svares jo. Det viste sig nu, at de begge var barnefødte i Rødby. De havde vistnok ikke set hinanden siden de skiltes dér som Skolebørn, og maaske næppe tænkt paa hinanden siden den Tid. At Skræderen trods de mellemliggende Aar alligevel havde kunnet kende ham laa simpelt hen i, at Godsinspektøren var stærkt skævhovedet og at hans Øienlaag havde stærkt røde Kanter. Disse legemlige Eiendommeligheder havde han haft fra Barndommen af og paa dem genkendte Skræderen ham og dette blev den middelbare Aarsag til, at jeg blev hjulpen ud af min haabløse Situation. Da det nemlig gik op for dem, at de var gamle Bekendte, siger Skræderen videre: Deres Navn er netop bleven nævnt her for ikke en Time siden, og da Godsinspektøren spørger ham af hvem, svarer han: Det var en Seminarist Rasmussen, der har været Soldat og skulde hjempermitteres, men som ikke kunde aflevere sine militære Klæder, fordi han selv ingen Klæder havde at tage paa. Han bad mig om en Klædning paa Kredit og paaberaabte sig i den Anledning Dem; men da jeg ikke kendte ham, turde jeg ikke indlade mig derpaa. Det endte naturligvis med, at Lützen paalagde Skræderen at udlevere mig en Klædning, hvis jeg kom igen. Og det gjorde jeg strax. Man dømme nu om dette særdeles mærkelige »Sammentræf«, som man kan bedst: Jeg kom fra Sønderjylland til København og var stedt i Nød, og fra Lolland kommer Lützen ind til København blot et Par Timer for at redde mig af min Nød. Jeg kan ikke se paa dette anderledes end, at dette var Guds umiddelbare Indgriben.

Andenlærer ved Bregninge Skole. Novbr. 1851 til Febr. 1855.

Omsider var det altsaa lykkedes mig at faa afleveret mine militære Sager, og efter et Par Dages Ophold i mit tidligere Hjem hos mine Pleieforældre, Lützens i Bønved ved Pederstrup paa Lolland, skyndte jeg mig med snarest muligt at tiltræde min Plads, hvor jeg saa længe havde været ventet. Det gjaldt ganske vist kun en Reise fra det nordvestlige Lolland til Østkysten af Falster; men det var i hin Tid, da man i Danmark ikke havde nogen anden Jernbane end det omtrent 4 Mil lange Stykke fra København til Roskilde, og den kunde jo ikke hjælpe mig. Nei, det var virkelig vanskeligt saa sent paa Aaret — det var i den sidste Halvdel af November — at gøre en saadan Reise. Der var ikke andet for end at gaa paa sin Fod og saa løbe an paa, at jeg maaske et og andet Sted kunde — rent tilfældigt — faa Lov at køre med, hvis en Vogn indhentede mig. Tidligere havde jeg paa Ture til og fra Jonstrup passeret Nordfalster uden just at følge Landeveien fra Guldborg til Gaabense og ogsaa, ialtfald een Gang, overnattet i en Landsby, som just passeredes, om det var Kippinge eller en anden, husker jeg ikke. Jeg erindrer blot, at jeg selv saavelsom de, jeg reiste sammen med, var i høieste Grad forbavset over det Bjerg af Dyner, hvormed Sengene var udstyrede. Dette lille Kendskab til Falster foranledigede, at jeg lagde Veien over Guldborg og om ad Stubbekøbing i Stedet for over Nykøbing, hvad jo havde været lige saa nært og ogsaa lige saa nemt. Til at begynde med, var jeg svært heldig, for Lützen lod sin Vogn køre mig paa Vei, vistnok til Guldborg, men det andet Stykke Vei derfra til Stubbekøbing og saa igen derfra til Bregninge Skole, satte mig, da jeg ikke kunde tænke mig at overnatte i Stubbekøbing, en Smule Fluier i Hovedet. Det gik dog langt lettere, end jeg havde tænkt mig, ja endog næsten en lille Smule romantisk. Ved min Ankomst til Guldborg traf jeg nemlig min tilkommende Hustrus ældste Broder, der tidligere havde været Forpagter af Moseby Præstegaard, men nu boede i Egense nær ved Guldborg. I Selskab med ham var en Jomfru Lindholm. Hendes Broder var

Peter Lindholm, den Mand, der hidtil havde haft det Embede, jeg reiste hen for at overtage. De kom lige fra Horslunde, hvor han havde holdt Bryllup med Ane Petersen, med hvis yngre Søster jeg senere blev gift. Endda maa det berettes, at Forpagteren selv senere blev min Svoger, saa det var jo et mærkværdigt Møde. Jeg havde dengang endnu aldrig tænkt paa at gifte mig, og Ingen af os anede, at vi senere skulde faa saa Meget med hinanden at gøre. Forpagteren var en praktisk Mand og fik det hurtig ordnet saaledes, at Jomfru Lindholm og jeg i Forening leiede en Vogn, som i Løbet af et Par Timers Tid førte os til Stubbekøbing. Hun var da Husbestyrerinde for daværende Konsul, Købmand og Brændevinsbrænder Benzons i Stubbekøbing. Kommen saavidt havde hun altsaa endt sin Reise, medens jeg endnu havde den eventyrligste Del af min tilbage. Havde jeg blot haft en lille Smule Penge i Lommen, havde det jo ligget nær at tage en Vogn til denne omtrent $1\frac{1}{2}$ Mil lange Tur, da det jo allerede var lidt paa Aftenen og Veien ikke saa lidt vildsom for den, der ikke tidligere havde passeret den. Jomfru Lindholm havde imidlertid beskrevet mig den saa tydeligt som muligt, og jeg begav mig trøstigt afsted; men Veien var vildsom og Aftenen faldt paa. Jeg fo'r da ogsaa vild, idet jeg ikke kunde klare de mange Veikrydsninger. Ved at spørge mig frem, fandt jeg dog omsider Bregninge, hvor jeg uden Vanskelighed opdagede den Bygning, som efter Jfr. Lindholms Beskrivelse maatte være Skolen. Men nu gjaldt det om ogsaa at finde ind i den. Efter en Del Søgen fandt jeg Døren aaben ind til et mindre Rum, som jeg skønnede maatte være den fælles Indgang til begge Skolelokalerne. Jeg famlede mig saa videre frem, kom igennem det Lokale, som maatte være det gamle Skolelokale, kom saa ind i en ganske lille Forstue og igennem denne ind i en Stue, men bestandig maatte jeg famle mig frem. Endelig hørte Skolens Beboere min Famlen, en Dør blev revet op og en ung Pige raabte med ægte falstersk Melodi: »Men Jøsses dou! Der gaar jo rigtig et Menneske heringe!« De samtlige Tilstedeværende var Skolens Lærer, Rasmus Hansen, hans gamle Moder, hans Hustru, hendes gamle Fader, der havde været Lærer ved en anden Skole i Horbelev Sogn, som hed Lunde-

skolen samt Pigen og en 13aarig Pleiesøn. Jeg skulde jo nu præsentere mig selv som den ny Andenlærer og i den Anledning henvende mig til Skolens Førstelærer. Det maa her bemærkes, at Hansen, om hvis Indre jeg aldrig har faaet Anledning til at sige Andet end godt, i flere Henseender af Ydre var en lidt underlig Skikkelse. Han var en høj Mand, naar han stod opreist; men han havde usædvanlig lange Ben og var derfor tilsyneladende kun en lille Mand, naar han sad ned. Han var derhos komplet skægløs og gjorde derfor i første Øieblik Indtryk af at være en ret ung Mand, skønt han vel nok paa den Tid var inde i Halvtredserne. Det varede derfor en Stund inden jeg kom paa Rene med, hvem af de to Mænd det egentlig var, jeg havde at henvende mig til. Skønt han vedblivende erklærede: »Det er mig,« varede det lidt for længe, inden jeg blev fuldt overbevist om, at min første Antagelse, at det maatte være den ældre Mand, var fejlagtig. Da først Præsentationen og Redegørelsen var klaret, var min Modtagelse yderst venlig. Hvad der jo allerførst maatte tænkes paa, var naturligvis, at jeg fik noget at spise, hvad jeg visselig trængte stærkt til. Maden kom saa vist heller ikke til at mangle. Imedens jeg spiste, fik Pigen saa Ordre til at sætte en Seng istand til mig, og dermed begyndte de 4 lykkelige og tilfredse Aar jeg tilbragte i Bregninge Skole. Lønnen var imidlertid kun lille. Det Classenske Fideicommiss anvendte ialt kun 200 Rigsdaler aarlig paa denne Lærerpост. Der var indgaaet Akkord med Lærer Hansen om, at der for Kost, Vask, Renholdelsen af Andenlærerens Værelse, kort sagt fri Station for Andenlæreren, udbetaltes ham 120 Rdl., medens Andenlærerens Løn kun var 80 Rdl. For at kunne betale den Klædning, jeg som tidligere meddelt endelig fik udleveret hos Skrædderen i Lille Grønnegade, samt forøvrigt at komplettere min Garderobe, maatte jeg optage et Laan paa 50 Rdl. i Nakskov Sparekasse. Dette Laan maatte jo afdrages med noget vist aarligt, saa der blev ikke meget tilovers af de 80 Rdl. til at holde Hus med. Tilbygningen til Skolen i Anledning af Oprettelsen af Andenlærerpостen omfattede naturligvis ogsaa et Værelse til Andenlæreren. Dette havde min Formand, Lindhølm, været i Stand til selv at møblere, hvorimod jeg fattige

Stymer ikke saa mig istand til at gøre det. Lærer Hansen udvirkede saa hos Fideicommisset, at man til Andenlærerens Værelse anskaffede en Seng, et Par Stole, et Bord, jeg tror ogsaa et lille Skab, saa jeg havde noget at gemme mine faa Ejendele i. Det fornødne til Sengen havde jeg jo fra Seminarietiden. Jeg levede mig snart ind i de nye Forhold, og jeg mindes stedse Hansen og hans venlige og dygtige Hustru med oprigtig Taknemmelighed.

Hansen var Seminarist fra Vesterborg Seminarium, men havde mange flere Kundskaber end Lærere i Almindelighed. Hans Fader, som ogsaa var Lærer ved Bregninge Skole, var en studeret Mand og havde sørget for at bibringe Sønnen det meste af, hvad han selv sad inde med, navnlig i Latin og Tysk. Om det ogsaa var ham, der havde givet ham botaniske Kundskaber, ved jeg ikke, men saa meget er vist, at Hansen havde et ikke ganske lille Herbarium, havde megen Interesse for Planteverdenen og kendte omtrent alle danske vildtvoksende Planter. Allerede i sin Seminarietid dyrkede han Botaniken og samlede og præparerede Planter til sin Samling. Han talte ofte om en Klassekammerat og Ven, han der havde, og som de kaldte Fejø-Olsen. Denne Kammerat havde ingen Sans for Hansens Kundskabstrang og drillede ham undertiden med at radere paa de Navnesedler, der laa i Hansens Herbarium og omskrive Navnene til det mest sidssvage og drengagtige Tøieri. Navnet »Liden Kæruld« layede han om til »Skiden Uldsax« o. s. v. Da Hansen mente det alvorligt med sit Studium af Planterne, tog han ikke venligt imod den Slags Drengestreger, men iøvrigt var han i sine unge Aar selv en stor Spilopmager. Paa Seminariet lavede han mange kaade Streger og blandt Vesterborg Dimittender verserede der i mange Aar lignende mer eller mindre opdigtede Historier om ham som blandt Jonstrupperne om Erik Bøgh. Om Hansen i sine Seminarieaar virkelig drev Spasen saa vidt som man paastod, nemlig til at skyde Forstanderens Katte, skal jeg ikke kunne sige, — dog det ligner ham ikke helt, for hans Spilopper var ellers af en meget godmodig Art, ligesom de var, mens han var Dreng. Den værste, jeg har hørt om ham fra Drengesaarene var, at da hans Fader

engang for at straffe ham lukkede ham inde i Sovekammeret, lukkede Drengen til Gengæld en levende Loppe ind i Faderens Lommeuhr, hvilket foraarsagede adskillig Ravage i dette, og da Aarsagen endelig blev opdaget, indbragte Drengen en ny Straf.

Da jeg var Andenlærer i Bregninge, var H. Mortensen Lærer paa Næsgaard Agerbrugsskole ved Stubbekøbing. Han var dimitteret 1845 fra Jonstrup og derefter havde han ligget ved polyteknisk Lærestanstalt i København. Han var ugift og havde sin Bolig paa Skolen, hvor han spiste ved Forstander Fangels Bord. Forstanderen var en ret fordringsfuld og myndig Herre, og med Hensyn til sin Viden og Dannelse var han i ret høj Grad begrænset. Den daglige Omgang og Samværen med ham var derfor alt andet end behagelig. Det laa altsaa nær for Haanden, at Mortensen søgte sin Omgangskreds udenfor Skolen. Da han og Lærer Hansen i Bregninge aabenbart havde saa mange fælles Interesser, var det en given Sag, at de ogsaa hurtigt fandt hinanden. Hansens førte et overmaade gæstfrit Hus, og det var en saa godt som fastslaaet Regel, at Mortensen hver eneste Lørdag Aften ventedes i Bregninge Skole, hvor han saa opholdt sig Søndagen over, og det hændte, at han først Mandag Morgen begav sig paa Tilbageturen. Han kom ikke som jeg listende og famlende, men havde saa godt som altid sin Fløite eller i sin Tid sin Harmonika med. Naar vi altsaa Lørdag Aften — det kunde af og til ogsaa skee til andre Tider — hørte Musik ude i Forstuen, vidste vi, hvem det var, der paa denne Maade meldte sin Nærværelse. Botaniken havde, som allerede antydte, for dem begge en meget væsentlig Interesse, og der gik under saadanne Omstændigheder næppe nogen eneste Søndag uden at de ialtfald som Afvexling for Underholdningen tog en eller anden Afdeling af Hansens Plantesamling frem til Eftersyn. For den første Vinters Vedkommende kunde jeg ikke tage Del heri, da jeg saa godt som ingen Planter kendte og ogsaa ganske savnede Interessen. Jeg pleiede gerne, naar de tog fat paa dem, at sige: »Saa skal I nu have fat paa jert Hø og Halm igen?« Men i Løbet af Vinteren foregik der i denne Henseende en fuldstændig Forvandling med mig og min Interesse

for Planteverdenen vaagnede helt da Foraaret kom, og fra da af ledsagede jeg dem altid paa deres botaniske Udflugter, og min Interesse for Sagen var nu ikke mindre end deres. For mig var det en helt ny Verden, der oplodes. De nævnedes Navnene paa saa mange som muligt af de paany fremspirende Planter. Jeg nedskrev Navnene og tog et Exemplar af hver saadan Plante med mig hjem til Studium. Mine Venner lærte mig altid det latinske Navn — det danske blev ganske vist i Reglen ogsaa nævnt; men det betragtede de dog som det underordnede. Det var, da den første Sommer var gaaet, et ret stort Antal Planter, jeg allerede havde lært at kende. Jeg tror nok at turde sige, at jeg iblandt de mangfoldige Elever, Mortensen senere har haft i Botanik, ikke har været den ringeste eller for ham kedeligste. Jeg glemmer aldrig, hvilken Triumf det var for mig, da jeg i en Grøft udenfor Moseby Præstegaards Have fandt *Echinochloa crus galli**) (den hed i 1ste Udgave af Langes Haandbog *Panicum*) og Mortensen senere forærede mig et Exemplar af Langes Flora med Paaskriften: »Til Minde om *Echinochloa crus galli*.« Senere, da Mortensen forlod Næsgaard paa Grund af Uoverensstemmighed med Forstanderen og hans fornemme Frue og dermed naturligvis ogsaa med Kammerherre Classen, Fideicommissets første Direktør, og blev Lærer i Øverup og Kirkesanger i Tingsted Kirke, besøgte jeg ham troligt paa lignende Maade, som han i sin Tid besøgte Bregninge Skole, det vil sige, jeg gik derover Lørdag Eftermiddag, naar Skoletiden var endt, og blev der ofte til Mandag Morgen. De botaniske Rejser og Udflugter vi har foretaget i Forening, deriblandt adskillige af ret stor Udstrækning, og de Triumfer, vi i Fællesskab har fejret, naar vi fandt enten noget nyt eller noget meget sjældent er ikke saa ganske faa. I Begyndelsen anførte Mortensen gerne sit Navn som Finderen, om ogsaa Finderen i Virkeligheden var mig, og der er derfor i Langes Flora flere Steder feilagtigt anført hans Navn, hvor mit burde have staaet. Dette gælder saaledes *Echinochloa*. Senere var han mere ærlig. Det var paa en saadan Fællestur, jeg i Freilev Skov fandt *Atropa Belladonna*. Vi gjorde denne Ferietur først til Nysted, derpaa

*) Hanespore, en sjælden Slags Græs. R. C. M.

langs Lollands Sydkyst til Rødby, hvor vi overnattede sammen med daværende cand. theol. Hans Poulsen, Søn af Provst Poulsen i Karleby. Det var ganske vist mig, der blev opmærksom paa denne, for mig hidindtil fuldstændig ukendte Plante; men vi gik alle tre ved Siden af hinanden paa en Kørevei i nævnte Skov, og saa skulde jeg just være den heldige, der ligesom faldt over den. Mortensen og jeg havde engang tidligere søgt denne Raritet ved Christianssæde, hvor den ifølge Hornemanns botaniske Haandbog skulde findes, men vor Søgen dér var forgæves. En anden Gang fandt jeg paa en sandet Mark ved Skjalderup (ikke Halskov, som der feilagtigt staar i Langes Floras 4de Udgave) *Ornithopus pusillus**) og her har Mortensen sørget for, at jeg virkelig er nævnt som Finderen. Ogsaa *Digitaria glabra***), som forresten dengang kaldtes *Panicum glabrum*, fandt jeg paa en af vore Fællesture. Vi gik og ledte efter *Setaria viridis****), da jeg pludselig opdagede *Panicum* og begejstret raabte dens Navn. »Aa Snak!« skreg Mortensen og sprang til, — men det var jo rigtigt nok! Ja, hvor har vi mange Gange jublet, naar vi samtidig gjorde nogle ret fornøielige Fund, ogsaa, om vi i Forveien vidste, at Planten skulde forekomme paa vedkommende Sted, f. Ex., da vi paa Graaryg, Møens Klint, søgte *Caucalis daucoides*****) og begge i samme Nu fandt den og i samme Nu jublende udraabte dens Navn. Møens Klint og Omegn er jo vistnok den Lokalitet, der paa et ret begrænset Omraade huser den største Mængde Rariteter. Et andet deiligt Sted er Alindlille Fredskov, hvor jeg tidt forgæves har længtes mig hen, men hvor jeg aldrig fik Leilighed til at komme, det Sted, hvor Medlemmer af botanisk Forening paa en Fællesudflugt oplevede den kedelige Skuffelse, at »da de trak *Trøflerne* frem, var der ingen.« Ja, hvor havde vi dog mange Oplevelser sammen paa vore Vandringer.

Det var langt fra alene Botaniken, der optog os, naar vi i Bregninge Skole fik Besøg af Mortensen. L'hombrespillet fik sin rigelige Part af Interessen. Whist dyrkedes ogsaa, men mindre. Ved Spillets Ordning benyttedes en saakaldet Aal, og dertil

*) Fugleklo, en ærteblomstret Plante. **) Fremliggende Fingeraks, sjælden Græs. ***) Skærmax, en Græs. ****) Fodangel, en meget sjælden Skærmpilante. R. C. M.

anvendtes almindeligvis en Mønt af Værdi 2 Daler. Engang fik Mortensen og Hansen den Idé, at deres Aal skulde forgyldes, men de opnaaede kun helt at ødelægge den. Deres Forsøg med at fordrive Rotter ved Hjælp af Kemikalier mislykkedes ogsaa.

En ganske morsom Ting skal endnu berettes om dem. Hansen havde visse Særheder i sit Sprog, og deriblandt den, at han sagde: Jeg laa Bogen paa Bordet og: Jeg har sat her længe o. s. v. Det var der iøvrigt mange, der gjorde dengang, og man kan ogsaa hos Datidens gode Forfattere finde disse Verbe-Bøininger, uagtet de ikke regnes for at være korrekte. Engang var Hansen og Mortensen, efter at denne ofte havde forlangt, at Hansen skulde vænne sig af med at bruge Verberne som han gjorde det, lige paa Nippet til at blive for Alvor Uvenner om Sagen. Heldigvis forstod de dog at slaa den hen i en Spøg, idet det hed sig, at de skulde duellere med Paraplyer henne ved »Tre Høie« i Nærheden af Meelse. Forsaavidt løb Striden jo gemytligt af, men Mortensen skrev i Lolland-Falsters Stiftstidende en skarp Artikel om Udryddelsen af de urigtige Bøininger.

En særlig lille L'hombreklub dannede Hansen med Lærer Martensen i Horbeløv, Møller Frisenette i Meelse og mig. Til vor L'hombre hørte altid Toddy eller Thevandsknegt, en dengang almindelig Drik. Vi kom sammen skiftevis i Horbeløv Skole, Meelse Mølle og Bregninge Skole. Tonen var meget fri, — vi tiltalte ofte hinanden som kaade Drengene uden nogensinde at fornærmes over, at den Ene drev Spot med den Anden. Alt var jo, baade Skældsord og Spot kun Udslag af vor Livsglæde og var aldrig ment som Andet end Spøg, som naar f. Ex. Hundehvalpe bider hinanden i Ørerne, mens de leger. Engang førte Frisenette, mens han sad og saa ned i sine Kort, Haanden op til Panden og udbød: »Hvad betyder det, naar man har et Hul i Panden?« Hertil svarede Hansen, der nylig i Krøyers store Værk: »Danmarks Fiske« havde læst, at fede Torsk sædvanligvis har en Fordybning i Panden: »Det betyder, at Torsken er fed!« hvilket Svar morede Alle, der var i Stuen, kosteligt. Frisenette saa sig om og udbød: »Ih, dit forbandede Fæl«

En anden Gang spillede Hansen en Solo, som han vilde have

tabt, dersom Friseneuve ikke feilagtigt havde lagt en Trumf til, som burde have været sparet. Derved vandt Hansen, og da han tog sit Stik hjem, sagde han ironisk: »Du er dog godhjertet, Friseneuve!« hvortil denne svarede: »Du mener jo *enfoldig*, dit Fæl«

Hansen havde en prægtig Have, og han passede den med stor Dygtighed. Især havde han en Mængde Løgvæxter, ogsaa nogle, der absolut maatte tages op tidligt om Efteraaret og overvintres for ikke at dø.*) Ingen Andre end Hansen, tror jeg, kunde med saadan Omhu vaage over dem, Aar for Aar, saa at de ikke døde ud.

I det ene Hjørne af Haven var der en Jordhøi, omgivet af en Ligusterhæk. Her oppe var engang et Selskab forsamlet og deriblandt en Sømand Corfitzen, en Slægtning af Hansen. Da han af en eller anden Grund slog ud med Armene, røg hans Forlovelsesring af Fingeren og over Hækken ind i den tilstødende Græsmark. Al Søgen var forgæves, men næste Aar, da jeg alene systematisk gennemsøgte Marken, fandt jeg Ringen.

Almindeligvis havde Vesterborgseminaristerne lært, hvad vi nutildags vilde kalde Papslød, mange af dem havde medindbefattet Bog-Indbinding deri. Dette sidste drev Hansen ikke, men han var en Mester i at lave alle tænkelige Slags Æsker og lignende Sager. Han yndede at tegne og derefter udskære smukke Figurer i Æskernes Sider og sætte kulørt Papir bagved, hvilket i vore Øine saa meget smukt ud.

En *Laterna magica* hørte ogsaa med til Hansens Raritetssamling. Han havde hertil f. Ex. en Række Billeder til P. A. Heibergs *Vise*: »Komme Hvo, som komme kan, komme Mand og Kvindel« og foruden sit store Herbarium og de dertil knyttede Haandbøger, havde han Kærbøllings Fugleværk, som han købte 1852 strax, da det var udkommen. Han stoppede selv Fugle ud og begyndte paa at aftegne og kolorere alle danske Fugle, et Arbeide, han dog aldrig fik fuldført. Under Sofaen i den Stue, jeg paa min Ankomstaften famlede mig igennem,

*) Det var *Tigridia pavonia* (*Ferraria Tigridia*), en meget aparte Plante og meget zart, hvilket sidste vel er Grunden til at man saa at sige aldrig ser den dyrket. Jeg saa den endnu 1879 i Bregninge Skoles Have.

laa en stor udstoppet Stør, og saaledes kunde man hele Skolen igennem finde Ting, som man ikke fandt hos Hvemsomhelst.

Det hed sig, at Hansen havde et daarligt Bryst, og han konsumerede Masser af Islandsk Mos, som man dengang antog for et godt Lægemedel. Han døde imidlertid ikke før 1881 som en gammel Mand. Et Par Aar tidligere var hans Kone død. Ved hans Jordefærd talte Pastor Elers Koch, den yngste Søn af den meget bekendte i 1847 afdøde mangeaarige Præst i Horbelev Consistorialraad Koch, i Skolen ved hans Kiste, før han førtes til sit sidste Hvilested. Denne Tale glemmer jeg aldrig. Denne unge Præst, dengang Kapellan i Væggerløse, var ligesom alle hans Brødre, hvoraf to ligeledes var Præster, fortrolige Venner af Hansen og besøgte ham ogsaa, saa ofte der gaves dem Leilighed. Han var ellers en overmaade venlig Mand og som jeg indtil da havde antaget, venligt dømmende. Han havde ogsaa mange Lovord at udtale om Hansen, men saa endte han sin Tale med en Dom, jeg aldrig har kunnet forstaa, han havde Ret og Mod til at lade komme over sine Læber. Den lød, efter den beføiede Ros, han i Forveien havde udtalt, i al sin Korthed saaledes: »Men han var ingen Christen!« Han føiede rigtignok til, at Hansen var en søgende Sjæl. Hertil vil jeg sige, at det har vel været med Hansen som med saa mange Andre, deriblandt, naar jeg skal være ærlig, ogsaa mig selv, at han kan have haft sine Tvivl vedrørende nogle af de saakaldte Dogmer. Noget saadant udtalte Hansen imidlertid aldrig i mit Paa-hør, og saa meget er ialtfald vist, at han var en meget flittig Kirkegænger og aldrig nogen eneste Søndag blev hjemme fra Kirken, naar ikke Omstændighederne i saa Henseende stillede sig absolut hindrende i Veien derfor. Dersom alle, der i den nævnte Henseende ufrivilligt nærer visse Tvivl, skal frakendes Navnet Christen, saa kunde det muligvis blive ret faa, der faar Lov til at beholde det. Jeg vil aldrig kunne indrømme, at det helt og fuldt bogstaveligt at antage Dogmerne, saaledes som de i Tidernes Løb er bleven udformede i de kristelige Bekendelsesskrifter, skulde være den absolute Betingelse for at kunne bære dette Navn, lad saa være, at man ydmygelig overfor Gud og sig selv maa erkende, at man kun er det i al Skrøbelighed og Ufuld-

kommenhed. Hvormange mon der egentlig kan tænkes at være, som tør føle sig hævede over Tolderens Bøn: »Gud være mig Synder naadig!« Mon ikke netop Ydmyghed er den uundgaaelige Betingelse?

Jeg nævnte tidligere i disse Optegnelser, at en af mine Klassekammerater paa Jonstrup, Anders Christensen, var Lærer ved Næsgaards Skole. Ogsaa han var altid en velkommen Gæst i Bregninge Skole. Til Gengæld besøgte jeg da ogsaa ham paa Næsgaard nogle faa Gange. Han blev imidlertid i August 1852 forflyttet til Storehedinge. Det var altsaa kun en kortere Tid, vi var hinanden saa nær. Han fik naturligvis ogsaa sin Forpleining hos Forstanderen. Naar jeg besøgte ham, foranledigede han, at der bragtes os nogen Mad paa hans Værelse. Det blev mig meget unaadigt optaget, at jeg ikke gjorde Fangels min Opvartning, hvilket regnedes mig næsten som en kriminel Pligtforsømmelse. Saadant er imidlertid mange Gange senere hændet mig. Det er jo, beklageligt nok, en af mine medfødte Skødesynder, som min i flere Retninger mangefulde Opdragelse naturligvis ikke har kunnet raade Bod paa, og som jeg ofte har maattet lide under. Jeg har aldrig forstaaet paa passende Sted at vise slige Opmærksomheder, der som bekendt er indbefattede i det gamle saa vel kendte Ord: Min Søn, om du vil i Verden frem, saa buk!

Under mit Ophold i Bregninge enedes Hansen og jeg om at forberede Bregningeskrædderen Ole Petersens Søn, der hed Peter Olsen, til Optagelsesprøven paa Jonstrup og den bestod han fint, hvorefter han efter kun to Aars Ophold blev dimitteret med en smuk Examen.

Ikke saa heldigt gik det med min Soldaterkommerat Anders Petersen. Han tyede, efter at være bleven hjemmitteret som Underofficer, over til mig for at blive forberedt til Optagelsesprøven, men han bestod den ikke i første Omgang. Han var hos mig altfor kort, og jeg mener, at jeg i det Hele taget ikke har Ansvaret for, at han faldt igennem. Senere lykkedes det ham ved en ny Prøve at komme ind, og han fik Examen 1855 og blev siden en kendt Mand.

Som før bemærket havde Kammerherre Classen foranlediget

Andenlærerposten i Bregninge oprettet, fordi han ønskede at tilbyde Befolkningen en Fortsættelsesskole til de konfirmerede Børn, men der mødte saa ubegribeligt faa til den dem tiltænkte Undervisning, at Enden blev, først, at jeg, for ikke at have altfor faa Elever, fik Barneskolens ældste og flinkeste Elever ind til mig, og siden at Andenlærerposten, da jeg 1855 overtog Karleby Skole, blev nedlagt.

I Karleby.

Marts 1855 til 1. Nov. 1889.

Der herskede i Bregninge stedse den bedste Forstaaelse mellem Lærer Hansens Familie og mig. Hansen var barnefødt i Sognet, og hans Fader havde haft Embedet før han, saa alle Beboerne havde gaaet i Skole enten hos Faderen eller ham. Forholdene var derfor i enhver Henseende de bedste, men jeg længtes ganske naturligt alligevel efter at være min egen Mand, og der var i Bregninge ikke Brug for to Lærere. Hansen havde to almindelige Almueskoleklasser, og jeg, der skulde have haft en eller to Fortsættelsesskoleklasser havde det i Grunden næsten paa samme Maade som Hansen, fordi der ikke mødte Unge nok til en hel Fortsættelsesklasse. Jeg havde kun et Par Stykker i 4de Klasse, men for disses Skyld kunde dennes fortsatte Existens ikke forsvares. Man maatte derfor forudse, at mine to Klasser maatte opløses, saa snart der tilbød sig en Leighed, og den kom 1854, da Lærer Fæster i Veiringe døde. Han, der var en Sønderjyde, var dimitteret fra Vesterborg, og en af hans Sønner var Lærer i Karleby Skole, men da Faderen døde, blev han forflyttet til Veiringe, og Karleby Skole blev ledig. Den laa i en Udkant af Sognet og næsten alle Børnene havde derfor en altfor lang Skolevei. Nu tilbød det Classenske Fideicommis at bygge Beboerne en ny Skole midt inde i selve Karleby imod at overtage den gamle Skolebygning med dens Jordlod. Dette tog Beboerne imod med Kyshaand. Her i den ny Skolebygning underviste unge Fæster saa nogle Maaneder som Vikar, inden han tog til Veiringe, og saa blev jeg Vikar i Karleby, idet man jo i Bregninge let kunde ind-

rette sig saaledes, at jeg slet ikke blev savnet der. Forresten havde jeg tidligere været ude som Vikar, nemlig i Moseby, mens den derværende Lærer Lindholm, en ældre Broder til min Svoger, var i København som Folketingsmand.

Biskoppen — det var dengang Monrad — havde Kaldsretten til Karleby Skole, men da Det Classenske Fideicommis øiensynligt med store Pengeofre havde leveret Sognet en ny og efter Datidens Forhold smuk og god Skolebygning, paa-skønnede Monrad dette ved for denne Gangs Skyld at lade Fideicommiset besætte det ledige Embede. Gennem H. Mortensen havde jeg lært den saare elskværdige Karlebypræst O. D. Lütken at kende, og jeg kom jævnlig til Middag hos ham. Lütken stod i nøie Forbindelse med Kammerherre Classen, og jeg haabede derfor, at min personlige Forbindelse samt det Faktum, at jeg virkede som Vikar i Embedet skulde sikre mig at faa dette; men jeg havde en farlig Medbeiler i Vilhelm Bau, Søn af Snedker Bau, som visse Aargange Jonstrupdimit-tender kender saa vel fra deres Seminarietid. Denne Bau havde været Medhjælper hos gamle Fæster og tillige Regne- og Matematiklærer paa Næsgaard, og derfor støttede Forstander Fangel ham nu, da han søgte Karleby Skole. Da Fangel naturligvis kendte Kammerherre Classen saare godt, mente jeg, at Bau vel blev den, der fik Embedet og det samme mente alle de Sognebeboere, jeg talte med, men Pastor Lütken sagde til mig: »Bryd Dem ikke om det, min Far!« og jeg fik da ogsaa Embedet.

Det var i en Overgangstid, jeg kom til Falster. Overalt i Landet søgte de saakaldte Bondevener at faa Landbefolkningen under deres Indflydelse, og de havde opnaaet en betydelig Magt paa de under det Classenske Fideicommis hørende Godser Carlsfeldt og Corselitze. Bønderne havde i en lang Aarrække ført en kostbar og skarp Proces med Fideicommisset i Anledning af, hvorledes man skulde forstaa et Udtryk i Fideicommis-Stifterens Testamente. Udtrykket lød omtrent saaledes, at naar Tiden var inde, skulde man give Bønderne Arvfæste paa deres Gaarde. Dette havde en af Bondevenernes Førere opfattet saaledes, at Gaardene skulde overdrages Bønderne

gratis, og den Tolkning var Bønderne naturligvis meget villige til at tiltræde, men selvfølgelig kunde afdøde Classen ikke have ment det saaledes, da det jo vilde være at berøve Fideicommisset dets Midler og dermed standse dets filantropiske Virksomhed. Processen fik da ogsaa det Udfald, at Bøndernes Paastand blev tilbagevist. Jeg oplevede derefter, at Gaardene efterhaanden blev overdraget Bønderne til Eiendom paa særdeles lempelige Vilkaar, ja saaledes, at de, om de vilde, strax efter Overdragelsen kunde have solgt Gaardene for det dobbelte af, hvad de nys havde givet for dem.

Faa Aar, før jeg kom til Karleby havde en Bonde købt en Gaard, men saaledes, at Halvdelen af Arealet blev tilbageholdt af Fideicommisset, der vilde udstykke dette Areal, dels i almindelige Husmandslokker paa ca. 3 Tdr. Land, dels i mindre Lodder paa omkring ved 4 à 6 Skpr. Herved dannedes der langs med den vestlige Side af Landeveien til Nykøbing, ligesom en ny Afdeling af Karleby, mest bestaaende af Huse med ganske smaa Lodder eller, om man vil, større Haver. Et vittigt Hoved fik i et inspireret Øjeblik isinde at kalde denne Husrække for *Smalby*, et Navn den for al Eftertid fik Lov at beholde. Denne Nybebyggelse fik for Karleby Skole i hele det Aaremaal, i hvilket jeg havde min Virksomhed der, en ikke ringe Betydning. Som Følge af den anførte Udstykning opførtes der altsaa et større Antal nye Beboelseshuse, saa godt som alle af nydannede Familier. Det varede følgelig ikke ret mange Aar, før Børneantallet i Karleby Skole steg betydeligt. Saa skete der yderligere det, at der i Karleby af Geheimeraad Classen oprettedes et Børnehjem for 12 fattige Pigebørn, i Grunden fra hele Landet, saafremt vedkommende Autoriteter eller private Velgørere havde Villie og Evne til aarlig for et saadant Barns Pleje, Beklædning, Opdragelse og Undervisning at betale det saa ganske overordentlig beskedne Beløb af 30 Kr. Flertallet af disse Børn kom imidlertid fra København. Snart oprettedes der et ganske lignende Børnehjem ved Corselitze, fra hvilket Børnene ogsaa til en Begyndelse henvistes til Karleby Skole, og inden jeg saa mig til, havde jeg da over hundrede Børn i Skolen, og deraf paa een Gang 60 i yngste Klasse.

Først medførte dette, at Børnene ikke mere kunde rummes ved de gamle Borde, hvormed Skolen fra først af, da der kun var omkring et halvt Hundrede Børn ialt, var forsynet. Da det væsentligst var Børnene fra Børnehjemmene, der foranledigede denne Pladsmangel, maatte det ogsaa antages nærmest at være Fideicommissets Pligt i den Anledning at træde til, og hertil var Geheimeraad~~et~~ Classen ogsaa villig. Man var paa den Tid i Skolekredse stærkt i Færd med at opfinde hensigtsmæssigere Skolemateriel end det indtil da kendte, og deriblandt da navnlig hensigtsmæssigere Skoleborde. Det tillodes derfor mig hos en særdeles dygtig og paalidelig Landhaandværker, som man netop havde til Raadighed, at bestille et nyt Sæt Skoleborde ganske efter mit eget Hoved. De saakaldte Tomandsborde, som man nu anvender omtrent overalt, blev mig ogsaa foreslaaet. Jeg fandt imidlertid, at det ved disse var en væsentlig Mangel, at Læreren ikke kunde passere bagved dem, naar saadant af en eller anden Grund, f. Ex. ved Skrivning, kunde være ønskeligt. Jeg valgte af den Grund lange Borde med løse Bænke, saaledes, at disse kunde flyttes fremad til Bordene, naar Børnene skulde enten læse eller skrive, men flyttes tilbage, saa de kunde have Rydstød ved Bordet bagved dem, naar de blot skulde høre eller se. Jeg har senere leilighedsvis, mens jeg som Pensionist har levet i København, vikariat i Klasser med Tomandsborde; men jeg har altid funden mine lange Borde saa hensigtsmæssige, at jeg aldrig ved et Valg som det nysnævnte kunde tænke mig at ville vælge Tomandsbordene. Mine lange Borde var blandt andet saaledes aabne, at man altid fra Katedret kunde se, hvad der foregik eller gemtes under Pladen. I mange Skoler ser man Bordene ridsede med Grifler eller forskærne med Knive. Jeg vaagede altid over at Bordene i Karleby Skole aldrig blev molesterede, ligesom ogsaa, at Skolens Læsebøger ikke mere end nødvendigt befamledes med Fingrene, saa de saa længe som muligt kunde bevares i tiltalende brugbar Stand.

Som sagt: Børneantallet blev efterhaanden saa stort, at der enten maatte foretages Noget, der sigtede til at sætte det ned, eller blev truffen Forholdsregler til Forøgelse af Lærerkräf-

terne. Da det var Børnehjemmene, der væsentlig foranledigede det altfor store Børneantal for een Lærer, engagerede Geheimeraad Classen en Lærerinde til at undervise Pigebørnene fra Karleby Børnehjem og tillige med dem adskillige andre Børn, hvis Forældre boede ved Corselitze. Ved denne Forholdsregel afværgedes for en Stund Faren for Kravet om en Udvidelse af Skolebygningen og Ansættelsen af en Andenlærer. Tillige foretoges der den Forandring med Karleby Børnehjem, at det ophævedes som saadant og i Stedet for ændredes til et Plejehjem baade for saadanne Børn og konfirmerede unge Piger, der var Rekonvalescenter, og for andre, der blot trængte til landlig frisk Luft, god Forpleining og Strandbade, alt under en dertil engageret Læges Tilsyn. Til Plejehjemmet, ligesom ogsaa til at forestaa den saakaldte Skole paa Hjertebjerg, ogsaa beliggende i Karleby benyttedes bestandig Diakonisser. Om saadant endnu er Tilfældet er mig ubekendt.

Trods alt vedblev Faren for Nødvendigheden af at træffe Forholdsregler til Ansættelsen af en Andenlærer ligesom at staa truende i Baggrunden, idet Børneantallet vedblivende bevægede sig nærvæd Maximumsgrænsen, 100. Medens Overtallet fra først af fandtes i yngste Klasse, viste det sig tilsidst i ældste Klasse, og jeg tog mig nu for ved Hjælp af Kirkebogen at undersøge, hvorledes det stod sig med Børneantallet i Sognet, saa at jeg kunde danne mig en Mening om, hvorvidt Skolens Elevantal stadigvæk vilde voxe eller ei. Det viste sig da, at Børneantallet Aar for Aar efter al Sandsynlighed maatte blive dalende, saaledes at det, naar 7 Aar var gaaet, maatte vise sig at blive ca. 76, og da jeg med Skolekommissionens og Provst Poulsens Tilslutning indsendte denne Sandsynlighedsberegning til Skoledirektionen, gav man sig tilfreds med det. Erfaringen viste, at Beregningen temmelig nøjagtig slog til.

Ved min Omtale af Lærerne paa Jønstrup Seminarium nævnte jeg ogsaa J. C. I. Brasch, som 1. Oktober 1853 forflyttedes til Tømmerup—Ullerup. I hans Sted kaldedes saa C. J. Høyer, dimitteret 1850 fra Jønstrup med Udmærket duelig som Fjerde-Lærer ved Seminariet. Hans Ansættelse her varede imidlertid kun til 1855. Ved hans Fratrædelse modtog jeg til min store Overraskelse

Opfordring fra Professor Jensen om at søge Pladsen. Skønt jeg paa den ene Side var mig fuldt bevidst, hvor meget jeg manglede i Kundskaber og Dygtighed for paa fuldgyldig Maade og til min egen Tilfredshed at kunne udfylde denne Lærerpost og paa den anden Side vidste med mig selv, hvor lidet jeg paa Grund af mit ængstelige Naturel var skikket til at blive stillet paa en saadan fremskudt Post, som en Seminarielærers Stilling altid er, lod jeg mig dog friste af den smigrende Opfordring og søgte Pladsen, som ogsaa blev mig tilkendt paa den Betingelse, at jeg paa Statens Bekostning skulde gennemgaa et Kursus i Gymnastik ved Hærens Elevskole. Dels har Gymnastik aldrig været mit særlige Sværmeri, og dels var mine øvrige Betæneligheder i Mellemtiden yderligere taget til, saa jeg benyttede den stillede Betingelse som Paaskud til at tage min Ansøgning tilbage. Jeg har senere ofte bebrejdet mig selv, ikke at jeg gjorde dette, men kun, at jeg gjorde det under det nævnte Paaskud. Min mig saa kære og mig saa velvilligt stemte Forstander havde kunnet vente en mere ærlig Erklæring fra min Side. Imidlertid, da jeg havde afgivet denne Erklæring som endelig, spurgte han mig, om jeg da ikke kunde nævne ham en anden, som jeg kunde tænke mig, der baade kunde være skikket og villig til at søge den. I saa Henseende havde jeg ikke Anledning til ret længe at betænke mig. Jeg kendte i det givne Tilfælde kun een eneste, som der kunde være Tale om at foreslaa nemlig H. Mortensen. Hans Dygtighed til at bestride Posten var i lige saa høj Grad uomtvistelig, som min efter min ærlige Overbevisning var det modsatte. Han havde dengang paa Grund af Uenighed med Forstander Fangel forladt sin Lærerstilling ved Næsgaard og var Skolelærer i Øverup, en Stilling, hvori der kun var saare liden Anvendelse for, hvad han sad inde med baade af Kundskaber og Evner, og som han desuden slet ikke egnede sig til, hvorfor jeg paa Forhaand var overbevist om, at han med Glæde vilde prøve paa at blive Seminarielærer. Jeg slog mig altsaa fremdeles til Ro i Karleby Skole.

Saa indtraf der, vistnok enten 1860 eller et af de nærmest efterfølgende Aar det, at der midt i Høstferien kom Meddelelse

fra Provsten om, at den netop da udnævnte Overskoledirektør With, samt Sanginspektør Berggreen og Gymnastikinspektør la Cour en nærmere angiven Dag i Ferien agtede at inspicere Karleby Skole. Jeg maatte altsaa, skønt det var i Ferien, over Hals og Hoved sende Bud omkring i Distriktet for dog forinden at faa hver Klasse til at møde i Skolen et Par Dage for dog at faa Børnene en lille Smule i Trit igen samt øvet lidt Gymnastik med dem. Dette sidste var ellers et Fag, der gennemgaaende i yderlig Grad blev negligeret omtrent i alle Landsbyskoler. Saaledes havde det altid været i Bregninge Skole, og saaledes var det ogsaa i Karleby. De dengang paa Landet almindelige Redskaber: Klatremaskine, Gangbrædt, Springstøtter, Springe-Reb og Sjippetov var der ganske vist, men da Opvisning i Gymnastik aldrig forlangtes, benyttedes de kun grumme lidt. Jeg havde imidlertid jo nylig været Soldat og havde ogsaa erhvervet mig nogen Øvelse i at kommandere. Ved altsaa dog at have øvet hver Klasse et Par Gange, maatte det antages nok at kunne komme til at gaa saa nogenlunde taaleligt, og det gjorde det ogsaa, for Gymnastikkens Vedkommende endog til Vedkommendes overstrømmende Tilfredshed.

Dette med en Overskoledirektør var paa den Tid noget aldeles nyt og uhørt. Det var altsaa en given Sag, at der ved denne Leilighed vilde møde ikke blot alle de Lærere paa Falster, for hvem absolute Hindringer i saa Henseende ikke stillede sig i Vejen, men sandsynligvis ogsaa enkelte fra det østlige Lolland, hvad selvfølgelig ogsaa var Meningen, ligesom selvfølgelig ogsaa den nærmeste Omegns Præster samt Provsten kunde ventes. Det blev da ogsaa i det hele en saa stor Forsamling, at jeg med mit ængstelige Naturel og min Mangel paa Selvtillid uundgaaeligt i høj Grad maatte føle mig paavirket af en saa sjelden og alvorlig Situation. Alt gik imidlertid meget tilfredsstillende undtagen Prøven i Religion. Her skulde jeg tale med Børnene om Salmen: »Op, al den Ting, som Gud har gjort«. Jeg havde selv valgt denne Salme, som jeg mente, der kunde være en hel Del at sige om. Selvfølgelig var der ogsaa det. Jeg var imidlertid saa paavirket af Situationen, at det kun var overmaade lidt af, hvad jeg havde tænkt mig,

det lykkedes mig at faa frem, saa denne Del af Prøven fik et mildest talt yderst tarveligt Udfald. Dette var imidlertid ikke det værste. Dette kom paa følgende Maade: I min egen Skoletid var jeg undervist efter den gamle saakaldte Balles Lærebog, som ogsaa endnu paa denne Tid var den eneste, der kendtes og brugtes i Skolerne. Medens Luthers lille Katekismus jo helt er optaget i Balslevs senere fremkomne Lærebog, der er beregnet for Skolernes ældre Klasser, var der i Balles Lærebog ved Slutningen af hvert Kapitel kun henvist til de Stykker i Katekismen, som svarede til vedkommende Kapitels Indhold. Da nu Overskoledirektøren ogsaa selv vilde tale lidt med Børnene, og navnlig ogsaa vilde prøve, om de kendte og endnu kunde deres lille Katekismus udenad, da viste det sig desværre til min yderst ubehagelige Overraskelse, at de ganske havde glemt den. Da den hele Prøve var endt, fik Børnene Lov at gaa hjem, medens samtlige øvrige Tilstedeværende opfordredes til at tage Plads, for at der kunde tales lidt om, hvad der nu var hørt og seet, medens *jeg* havde en Fornemmelse af hvorledes det i gamle Dage maa have været at blive stillet i Gabestokken. Overskoledirektøren satte sig nu paa Katederet og fremsatte sin Bedømmelse af den hele Prøve, ved hvilken han klappede med den ene Haand og slog med den anden. Det havde været dem alle Tre en Glæde at være Vidne til »den mageløse Interesse, han her havde truffen for Gymnastikken. Man kunde se det paa Børnenes Kommen og Gaaen. Ja, man kunde endogsaa, saaledes lød nøjagtigt Ordene, se det paa deres Skrift! Og saa vidste dog jeg selv og alle de Tilstedeværende med Undtagelse af de tre Inspektionsherrer, hvorledes det i saa Henseende i Virkeligheden forholdt sig. Hvad Berggreen angik, da var ogsaa han overordentlig vel fornøjet. Han havde ikke tidligere i nogen Skole funden saa mange indøvede Sange og Salmer som i Karleby Skole. Saa kom jo til Slutningen Malurtdraaben, at Prøven i Religion ikke havde tilfredsstillet ham. Her gav han forskellige gode og sikkert velmente Raad. Nogen Anelse om, at en Lærer ved en saadan Leilighed kunde være noget betagen af en Art Examensfeber eller om man vil »Lampefeber«, syntes han ikke at have. Men det værste var

som sagt det med den glemte Katekismus. I Anledning heraf bemærkede saa en Tilstedeværende, vistnok Provsten, at der i den Omstændighed, at Katekismen ikke var aftrykt i Lærebogen, i saa Henseende laa noget som kunde tjene mig til Undskyldning. Men dette vilde Overskoledirektøren ikke indrømme. Netop paa den Tid, da denne Visitats fandt Sted, læste jeg ogsaa privat med Enkefru Søtofts Børn. Hun var en Datter af Pastor Lütken og havde lejet den gamle Skole, som nu havde faaet Navnet Delsehøi, vistnok efter Navnet paa den Mark, paa hvilken den var bygget. Overskoledirektøren spiste naturligvis efter Prøven i Skolen til Middag i Præstegaarden tilligemed de tvende andre ham ledsagende Herrer samt flere andre, og her kom det i Skolen passerede atter paa Tale. At gamle Pastor Lütken paa bedste Maade har talt min Sag ved denne Leilighed er jeg overbevist om, og saa sagde man mig senere, at netop disse Børn fra Delsehøi, da de hørte, hvad Talen var om, havde bemærket, at jeg altid havde sagt til dem i Religionstimerne, at det allervigtigste var at huske Katekismen. Om Hr. With har følt sig paavirket af denne barnlige Bemærkning veed jeg ikke. Han kom imidlertid efter Middagen igen over i Skolen, vistnok for at tale med mig; men da han endnu traf Skolen fuld af Lærere, nøjedes han med at *bede om en Tændstik*. Man vil af nærværende Fremstilling let forstaa, at det er med en lidt trykket Bevidsthed, jeg mindes Overskoledirektør With; men saa meget erfarede og forstod jeg, at han havde en medfødt Evne til at tale med Børn, hvorved han uimodstaaeligt maatte vinde deres Opmærksomhed og Tillid. Ønskeligt vilde det naturligvis være, om alle, der vælger Lærergerningen som deres Livs Virkefelt, ogsaa besad denne Evne, men den kan ikke erhverves, selv ved den mest energiske Flid. Det er naturligvis her som paa andre Omraader: Man kan ikke, trods sin Flid — blive Virtuøs, Kunstmaler eller Billedhugger. Man kan godt tage en udmærket Lærerexamen og alligevel ikke du til at være Lærer. Det gælder kort sagt om at komme paa »sin rette Hylde«. Jeg er for mit Vedkommende saa temmelig paa det rene med, at dette ikke har været Tilfældet med mig. Jeg er mig bevidst, at jeg i min 34-aarige Virksomhed i

Skolen har søgt at udrette det meste og bedste, jeg har forstaaet og evnet. Jeg har altid været en trofast Deltager i alle Lærer- og Skolemøder og har med Beundring hørt paa al den pædagogiske Veltalenhed, der her udfoldedes og al den pædagogiske Visdom, de forskellige baade efter deres egen og Andres Mening dygtige Lærere sad inde med. Men jeg kan i Virkeligheden ikke erindre, at jeg i min Skolegerning har funden Anvendelse for ret meget deraf. Jeg holdt mig til mine egne Metoder og maatte uundgaaeligt føle mig som en afgjort Undermaaler. Ved de senere Visitatser af Biskop saavel som Provst var der dog aldrig noget i Vejen. Biskop Monrad, der ogsaa til en Tid fungerede som Overskoledirektør, besad ikke en tilsvarende Evne som With til at tale med Børn eller til at indlade sig med Eleverne; men han havde et meget gennemtrængende Blik og skulde nok opdage de svage Sider i en Skole, om der fandtes saadanne. Man fortalte om ham, at han, da han engang visiterede i Ringsebølle Skole ved Rødby og her fandt Tilstanden utilfredsstillende, overfor Læreren, den forlængst afdøde Lærer Neble, bemærkede, at Børnene *der* ikke kunde mere end hvad han vilde kunnet lære dem paa en Time, hvortil Neble, der iøvrigt mere var kendt som en fortræffelig Selskabsmand end just som en dygtig Lærer, bemærkede: »Det er ingen Sag, hvem der har saadanne Kundskaber«. Det Fag, Biskop Monrad især lagde Vægt paa, var vedkommende Skoles Standpunkt i Dansk. Ved sine Visitatser plejede han at fortælle en lille Historie, som Børnene saa skulde gengive. Hertil blev der tilstaaet dem en Time, og der blev, som jo altid ved skriftlig Examen, nøie passet paa, at der ingen Snyderier fandt Sted. Der blev saa i Forhold til Børneantallet lagt et vist Antal Tavler til Side, som han saa selv gennemsaa grundigt ikke blot med Hensyn til orthografiske Feil, men ogsaa med Hensyn til Tegnsætning, og af dette Resultat udregnede han saa Karakteren for Skolens Standpunkt i Dansk. Jeg havde ham i min Tid tre Gange paa Visitats og opnaaede for den nævnte Præstation to Gange ug? og een Gang mg+, hvilket jeg syntes var meget tilfredsstillende i Betragtning af, at Drenge i Skolen, formentlig uheldigt paavirkede af Tidsaanden,

i høi Grad savnede Modtagelighed for Undervisningen. Ogsaa denne Omstændighed, hvorom man ogsaa ved andre Skoler havde maattet gøre Erfaringer, var ikke undgaaet Biskop Monrads Opmærksomhed. Ved Visitats i en anden Skole bemærkede han saaledes, da han havde overhørt Børnene i Læsning: Pigerne, de læste udmærket godt, men Drengene har spoleret det altsammen. Da Biskop Monrad, vistnok ved sin sidste Visitats i Karleby Skole, efter endt Prøve tilligemed Provst Poulsen var kommen ud i Skolens Entre, bemærkede han til Provsten: »Ja, dette var nu meget godt, og tænk saa paa, hvilket Arbeide, der er gaaet forud. Og saa vil saadan En som Holstein Ledreborg staa frem i Rigsdagen og kaste Snavs paa Skolelærerne!«

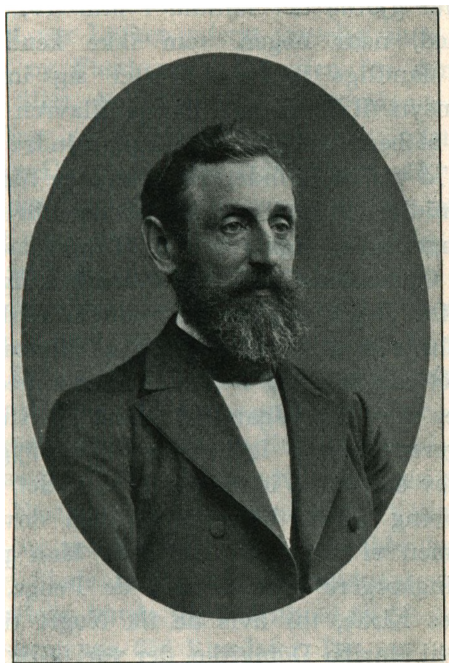
Der er formentlig ikke ret mange Lærere, som ikke i deres Virksomhed i Skolens Tjeneste har oplevet mange Skuffelser og paa forskellig Maade har haft betydelige Vanskeligheder at bekæmpe, og deriblandt adskillig Misfornøjelse og Misforstaaelse fra Forældres Side. Saadant har da ogsaa været Tilfældet med mig, og jeg skal villigt bekende, at jeg stundum i saa Henseende selv ikke har været uden Skyld, især i mine yngre Dage. Jeg havde da Ord for at være, hvad man kalder noget klathaandet. Med Tiden faldt dette ganske vist bort; men jeg havde nu engang faaet denne sorte Plet. Min Skolegerning har dog ogsaa bragt mig mange Glæder og lidt Tilfredsstillelse. Jeg har haft mange Elever, der endnu og vedblivende giver mig Bevis paa, at de mindes mig med Hengivenhed og Taknemlighed. Jeg har ogsaa haft Elever, som senere, naar de er bleven voxne og er kommen til bedre Erkendelse, er kommen til mig og har bedt om Tilgivelse for de Bryderier og Ærgrelser, de var sig bevidst i deres Skoletid at have paaført mig. I saadanne Tilfælde har jeg altid svaret dem, at sligt maa man aldrig gemme paa. Samme Dag, de forlod Skolen, blev ogsaa ethvert saadant Regnskab fra min Side fuldkommen slettet. Jeg havde da ogsaa den Glæde at blive venligt erindret i Anledning af mit 25 Aars Jubilæum som Lærer i Karleby, ligesom man ogsaa ved min Fratræden som Lærer foranstaltede en lille Festlighed for mig og min Hustru med venlig Tak

for de mange Aar. Vi havde ogsaa mange Venner i Karleby og Tømmerup, hvoraf adskillige endnu lever og venligt mindedes os baade i Anledning af vort Diamantbryllup 9. Oktober 1917 og min nitiaarige Fødselsdag 21. Oktober 1918. Men jeg har aldrig ved at betræde Lærervejen anseet mig for at være kommen paa min rette Hylde. Jeg har bestandig ment, at dette nærmere maatte ansees for at være skeet, om jeg istedetfor var kommen ind paa Kontorvejen.

Da jeg blev kaldet til Lærer i Karleby Skole, blev jeg med det samme Kirkesanger. Før den nye Skole blev bygget, var der blandt andet den store Ulempe for Læreren, at han havde henimod $1\frac{1}{2}$ Fjerdingsvei til Kirken. Den ny Skole var derimod kun skilt fra Kirken ved Landeveien, hvilken Omstændighed selvfølgelig var en særdeles betydelig og behagelig Forandring for Kirkesangeren. Der hørte den Gang ikke mindre end tre Sogne til Pastoratet, nemlig Karleby, Horreby og Nørre Ørslev. Da Præsten naturligvis kun til Stadighed kunde prædike i de to af Kirkerne, maatte der hver Søndag skiftevis være Messefald i den tredie. Kun tre Gange om Aaret, nemlig første Jule-, Paaske- og Pinsedag, maatte Præsten i Hovedsognet, Karleby, prædike i alle tre Kirker. Paa denne Maade havde jeg altsaa en Frisøndag hver Gang, der ingen Gudstjeneste holdtes i Karleby Kirke. Saa hændte det imidlertid, at Kirkesangeren i Nørre Ørslev paa Grund af Brystsye ikke selv kunde forrette sin Tjeneste i Kirken. Det laa da nær, at jeg som den yngste af Pastoratets Lærere (de var alle Enelærere), og da jeg kunde køre med Pastor Lütken baade til og fra Nørre Ørslev Kirke, tilbød at træde i hans Sted, saalænge Sygdommen varede. Engang havde imidlertid baade Pastor Lütken selv og hans Kusk glemt at holde ved Skolens Indkørsel. Der var altsaa ikke andet for, end at jeg ad den nærmeste Markvei saa hurtigt det var mig muligt tilfods maatte se at naa Nørre Ørslev, og jeg kom da ogsaa saa betids til Kirken, at jeg kom til Indgangsdøren samtidig med Præsten, der altid tog ind hos Indehaveren af Mensalgaarden i Nørre Ørslev for at iføre sig Ornatet, før han gik ind i Kirken. Jeg var imidlertid bleven saa betaget af Turen, at jeg kun med Møie kunde udholde at

syngte Salmerne før Prædikenen. I de unge Aar kan man heldigvis dog udholde nogen Anstrengelse.

Kirken i Karleby var uanseelig, og den havde f. Ex. hverken Spir eller Taarn. Klokken hang i et Murhul i Kirkens Gavl, og der hang et Reb derfra helt ned til Jorden, hvor Klokkeren

Hans Rasmussen, Karleby.

altsaa stod, naar han ringede. Da jeg havde været i Karleby nogle Aar, tilbød det Classiske Fideicommis imidlertid Sognet at anbringe et Spir paa Kirken, hvilken Gave selvfølgelig modtoges med Tak. Det opførtes af daværende Arkitekt Glahn i Nykøbing. I Spiret blev saa Klokken anbragt; men da dette var skeet, kunde den naturligvis ikke mere ringes paa den gamle Maade, og Kirkens Vaabenhus var saa lavt og lille, at der ikke fra dette kunde skaffes Adgang for Ringeren til Kirkens Loft eller til Spiret. Foreløbig var der saa ingen anden Ud-

vej, end at der inde i Kirken i det ene Hjørne maatte anbringes en lang Stige, der ragede ind over nogle af Stolene ved Kvindernes Side (det var den Gang almindeligt paa Landet og er vel saa endnu, at den ene Side af Kirken, almindeligt vist den nordlige, betragtes som Kvindernes og den anden, altsaa den sydlige, som Mændenes. Desaaarsag vækker det ogsaa, eller gjorde det ialtfald i min Tid, ikke saa lidt Opmærksomhed, naar nogen, som ikke kender eller ikke ænses denne landlige Sædvane sætter sig imellem hinanden uden Hensyn til Kønnene). Denne Klavren op og ned ad Stigen var til at begynde med saa meget mindre hyggelig, som det paa den Tid var en Kvinde, der besørgede Ringingen. Man værner sig imidlertid jo til næsten hvadsomhelst, og det værrede ikke længe, inden ogsaa den ny Ringemaade ophørte at tiltrække sig Opmærksomhed. Der hengik alligevel ikke ret mange Aar, før Sognet, sandsynligvis ved Kirkesynets Paa-virkning, besluttede at rive det gamle Vaabenhus ned og bygge et andet saa stort og høit, at det rummede en Trappe, ad hvilken der saa blev Adgang til Spiret og Kirkens Loft ogsaa for Ringeren. Senere forbedredes Kirkebygningen yderligere. Der blev sat nye Vinduer i, d. v. s. det var dem, som man i Saxkøbing havde kasseret, da den daværende Kirke repareredes, men vi var glade for dem. Man paastod, at de gode Saxkøbingborgere ødslede med de Penge, de havde at bruge til deres Kirke, thi hvis de fik Noget tilovers, skulde de afstaa det til Maribo Domkirke, der var fattig, men de vilde ikke ofre Noget paa en anden By! — Hvad angaar Karleby Kirke, da fik den i min Tid endnu en Forbedring, idet der indrettedes et Varmeapparat i den.

Saa længe jeg havde været Vikar i Karleby, havde jeg boet hos Hansen i Bregninge, thi der var kun en halv Mils Vei mellem de to Skoler, saa der var jo ikke for langt at gaa. Nu, da jeg sidst i Marts 1855 rykkede ind i Karleby med de laante Møbler, havde jeg altsaa egen Bolig; men Kone havde jeg ikke og Tyende heller ikke ligestrax. Stedets Præst, O. D. Lütken lod til at have tænkt lige saa meget over den Ting som jeg selv, thi han tilbød mig strax, at jeg hver Dag gratis maatte

spise til Middag hos ham. Han var en elskelig Mand og et smukkere Familieliv end det, han førte sammen med sin Kone og deres 8 Børn, af hvilke de 7 var Sønner, kan man ikke tænke sig. Datteren var Enke efter en Pastor Søtoft paa Fyn, og hun boede sammen med sine Børn hos Forældrene. Alle disse mange Personer levede som de elskelige, noble og fint dannede Mennesker, de var, sammen paa den smukkeste Maade. Som Prædikant var Lütken yderst tarvelig, men hans og hele Familiens Liv og Færd var i Grunden for dem, der havde Sans for at se Sligt, den skønneste og lærerigeste Prædiken.

I denne fine og noble Familiekreds spiste jeg altsaa til Middag hver Dag indtil jeg i 1857 blev gift. Skolearbejdet laa imidlertid saadan, at jeg hver eneste Dag maatte komme længe efter, at de Andre havde begyndt at spise, men det var man naturligvis belavet paa, og jeg blev efter Husmoderens Anordning derfor siddende ved Bordet ogsaa efter at de Andre havde reist sig, — dog med Undtagelse af een Person, Præstens gamle Broder, der var noget »underlig«, og blandt Andet havde den Eiendommelighed at han, som man siger, aldrig kunde blive færdig med Noget, altsaa heller ikke med at spise. Han holdt mig altsaa med Selskab, naar hele den øvrige store Familie reiste sig. Pastoren pleiede da at sige: Velbekomme dem, som *har* spist, og velbekomme dem, som *ikke* har spist!«

I Bregninge Skole havde min Aarsindtægt været 80 Rigsdaler, her i Karleby havde jeg i Henhold til Skoleloven af 1856 en Reguleringssum paa 358 Rigsdaler. Det var en Forbedring, men da jeg havde et Laan at afbetale til Nakskov Sparekasse, var der alligevel ikke noget at flotte sig med. Jeg havde hidindtil aldrig tænkt paa Giftermaal, men her i Karleby kom det i den Henseende til et Vendepunkt i mit Liv. Min Formand i Andenlærerembedet ved Bregninge Skole, Peter Lindholm, var, som før bemærket, nu Lærer i Ullerslev i Vestlolland, og i Nørre Ørslev Skole, Karleby Pastorat, var Ebbe Jensen ansat, men han døde i Sommeren 1856, og Lindholm blev saa forflyttet til Nørre Ørslev. Ham lærte jeg snart at kende, og vi blev meget fortrolige Venner. I hans Hus opholdt sig hans Kones yngste Søster, og uden at jeg egentlig lagde Mærke der-

til, blev mine Besøg hyppigere og hyppigere og det var for Jomfru Petersens Skyld (dengang var Frøkerne ikke opfundne for vort Samfundslags Vedkommende). Omsider vovede jeg da det afgørende Skridt og anmodede om hendes Haand. I sin Svarskrivelse tilføiede hun, at hun haabede at blive mig en trofast Hustru, og dette har hun Gud været lovet været i de mange, mange Aar indtil nu. Hun har været mit Hjems Velsignelse og altid været tilrede som Hjælper, Støtte og Raadgiver baade i de gode Dage, af hvilke vi Gudskelov og Tak har haft mange, og i de tunge med. Hun har været det i sine Velmagtsdage, saa længe hendes legemlige Kræfter slog til, og hun er det endnu, uagtet Kræfterne desværre nu har sviget hende og Sygdommen totalt nedbrudt hendes Legeme. Hun lider af Ledforkalkning, og denne Sygdom volder hende ulidelige og ubeskrivelige Smerter, men hun bærer dem Gud være lovet med saa stor Taalmodighed, som det er muligt for et Menneske. Vorherre har været hende saa naadig, at hun dog endnu kan udrette Lidt til Nytte i Huset med sine skrøbelige og af Sygdommen meget medtagne Fingre. Med Haandarbeide, Avislæsning eller Læsning af en og anden god Bog gaar Tiden for hende, naar hun sidder ved sit lille Bord i vor Dagligstue ved Vinduet. Her sidder hun Dag ud og Dag ind, fra hun staar op til hun igen med yderste Besvær og under megen Lidelse slæber sig ind til sin Seng. Kommen saa vidt maa hun hjælpes af vor Datter, baade naar hun skal op i den, og naar hun skal ud af den igen. Trods saa megen Elendighed skulde Ingen, som ser hende sidde ved sit Bord med Bogen eller Haandarbeidet, tro, at hun feilede Nogetsomhelst, thi de vil altid finde hende oplivet og interesseret for alle Tidens Spørgsmaal. Det er velgørende for hende, naar der kommer Nogen for at tale med hende, men det er dog ofte svært at følge Skriftens Opfordring til at sige Gud og Faderen Tak for alle Ting. Gud hjælpe os i sin Naade til at kunne gøre dette og til at tilbageholde de mange utilbørlige og formastelige Spørgsmaal, der af og til vil paatrænge sig. Guds Villie ske! Den er dog altid den bedste!

Det var i 1856, vi blev forlovede, og den 9de Oktober 1857 feiredes vort Bryllup i Horslunde Skole ved Pederstrup, Lol-

land. Hvor var dog dette en stor Forandring for mig, som indtil da var uden Spor af Familie. Min Moder døde, som tidligere nævnt, i min spæde Barndom. Hendes eneste Broder levede i min Barndom som Tækkemand i et lille Hus i Vesterborg, og jeg kan godt erindre, at jeg nogle Gange som lille Dreng besøgte ham og hans Kone med min Fader. Disse gamle Mennesker, hvem jeg erindrer som altid meget venlige imod mig, var paa den Tid, da jeg blev forlovet og gift, Begge døde. Det samme var Tilfældet med to af deres Sønner, som jeg havde kendt i min Barndom, og det samme var sikkert Tilfælde med en tredie Søn. Men ved Optagelsen som Svigersøn i den store Horslunde-Petersenske Familie fik jeg paa een Gang ikke mindre end ni Svogre og ligesaa mange Svigerinder, der saagodt-som alle havde en større eller mindre Flok Børn, hvis samlede Antal det aldrig har været mig muligt at udfinde. Lærer Petersens i Horslunde havde ialt 6 Sønner og 4 Døtre, der alle var gifte og spredte rundt omkring i Stiftet. En af Sønnerne havde valgt Lærerveien, og tre af Døtrene var gifte med Lærere, af hvilke min Hustru var den ene. Af alle disse er min Hustru og jeg nu de eneste, der er ilive (1918). Det er mig imidlertid en Tilfredsstillelse at kunne mindes dem alle med den Bevidsthed, at jeg med al mulig Venlighed blev modtaget af dem. I gamle Lærer Petersen fandt jeg en udmærket dygtig og anset fra Vesterborg Seminarium udgaaet Lærer, som jeg vedvarende vil mindes med Højagtelse og Hengivenhed. Han og hans Hustru havde med Dygtighed opdraget deres store Børneflok. Takket være en Bondegaard, som min Svigerfader eiede og som han personlig med Bistand af behørigt Folkehold dyrkede ved Siden af Skolen, samt hans Hustrus store Dygtighed, var deres Hjem altid saa rigeligt forsynet med Forraad af alle Slags, at de til enhver Tid saa sig i Stand til at modtage og indlogere og paa bedste Maade beværte disse mange Familier med deres efterhaanden voxende Børneflokke. Ved vort Bryllup kom *alle* Familiemedlemmer tilstede.

Min Svigermoder var en særdeles dygtig Husmoder, og udenfor den egentlige Husmodergerning udførte hun endda et vældigt Arbejde, idet hun fremstillede hjemmelavede Tøier,

baade uldne og linnede, baade Sækkelærreder, Hestedækkener, Dreiels Duge med tilhørende Servietter, de prægtigste og smukkeste Dynevaar o. s. v. Selv spandt hun, naar Dagens Gerning var endt, i de lange Vinteraftener, og hendes Døtre blev fra Smaa af vænnede til det samme virksomme Liv. En Spinderok hørte efter hendes Mening ufravigeligt med til enhver Kvindes Udstyr. Og ikke nok med, at hun satte Døtre og Tjenestepiger til Husflidsarbeide, nej hun fik mange af Egnens Husmændskoner med ind i Arbeidet, f. Ex. med at spinde det Garn, hun skulde bruge, o. s. v. De nærmestboende Landsbyvævere maatte ogsaa arbeide for hende. Raastoffet til al hendes Industri, baade Hør, Uld og Fjer (dette sidste til at fylde i Dynerne) leverede Skolens og Gaardens Landbrugsdrift hende, idet hun dyrkede Hør og holdt Ænder og Gæs. Hun forsynede efterhaanden alle sine mange Børn og Børnebørn og andre Paarørende, og nu ogsaa os rigeligt med sine solide, ja uopslidelige Varer. Ogsaa af Fødemidler uddelte hun rigeligt, og endda havde hun altid Nok, naar de mange Slægtninge kom i Besøg. I lang Tid kom nu ogsaa min Hustru og jeg over til vore Svigerforældre i Sommerferien, og det vedblev vi med ogsaa efter at Svigerfader havde taget sin Afsked, og de havde bosat sig i Maribo.

Svigerfader, Hans Pedersen, blev dimitteret 1809 fra Vesterborg og var saaledes Klassekammerat med Rasmus Hansen i Bregninge. 1846 blev han Dannebrogsmænd og 1859 feirede han Halvtredsaars-Lærerjubilæum ved een og samme Skole med en meget stor Fest, til hvilken alle det gamle Ægtepars Ætlinge og øvrige Familieforbindinger var indbudte. Jeg erindrer, at Svigerfader modtog anerkendende Skrivelser baade fra Kultusministeren og fra Biskoppen. Fem Aar senere opgav han sit Embede og flyttede til Maribo, hvor han døde 1876 i sit 88de Aar. Min Svigermoder overlevede ham et Aar. Hun var 87, da hun døde. De ligger begravede tæt udenfor Indgangen til Maribo Domkirke. I denne havde Svigerfader, saa længe han boede i Maribo, hver eneste Søndag bivaanet Gudstjenesten.

For at faa saa stort et Supplement som muligt til den ringe Lønning, maatte jeg se, om jeg kunde drive min Jordlod med Fordel. I de Aar jeg, som paa andet Sted anført, var i Huset hos

min Barndoms Lærer, Ernst i Mageltving, havde jeg ved at deltage i Arbeidet med hans Skolelod, og ligeledes ved i Aarene 1851—55 at være Vidne til Driften af Skolelodden ved Bregninge Skole faaet Forstaaelsen af, at Udbyttet af Skolelodden, naar den blev dreven med nogen Omtanke og Interesse, kunde blive en ret væsentlig Del af en Lærers Indtægt. Ubemidlet som jeg var kastede jeg mig derfor med al min Iver og al min Interesse over Løsningen af den Opgave at opnaa saa godt Udbytte af min Skolelod som muligt. Den var ganske vist ikke ret stor, nemlig Byggegrund og Haven fraregnet, kun $4\frac{1}{2}$ Td. Land; men det var udmærket god Jord og sagdes i sin Tid at have været udlagt som Degnejord. Men her vilde, for at det tilsigtede kunde ventes opnaaet, først være et stort Arbeide at udføre. Det var mig klart, at Jorden baade trængte til at mærgles og at drænes, og jeg tog ufortøvet med Kraft fat paa begge Dele. Allerførst var der dog et andet betydeligt Jordarbeide at udføre, før jeg kunde tænke paa at anlægge en Have. Et forhenværende Møddingsted maatte først fyldes og betydelige Jordmasser planeres ud. Dette maatte selvfølgelig dog være Kommunens Sag. Man enedes saa herom paa den Maade, at Bønderne i Skoledistriktet en bestemt Dag mødte ved Skolen med Heste, Vogne og Kuske og Husmænd og andre Arbeidere med Skovle og Spader. Paa denne Maade blev dette betydelige Arbeide udført paa een Dag uden anden Udgift for mig end nogle Potter Brændevin til Arbeidsstyrken, saa det hele kunde gaa let og villigt fra Haanden. Haven blev saa anlagt og de fornødne Hækker ud mod Landeveien samt langs med Indkørslen til Skolen og omkring Gymnastikpladsen plantede ligesom ogsaa de fornødne Busketbuske og Træer. Jeg troer nok at turde sige, at Haven, saaledes som den tog sig ud fra Landeveien, gjorde et tiltalende Indtryk; men herfor kunde jeg udelukkende takke den af Pastor Lützens Sønner, der senere tog Forstexamen og derpaa i en lang Aarrække fungerede under Statens Forstvæsen under Benævnelsen Skovtaksator. Hans Fornavn var Christopher. Alle Pastor Lützens Sønner var forresten prægtige og dygtige Mennesker. Der var 7 ialt. Fru Søtoft, som tidligere er nævnt, var Pastor Lützens eneste Datter. Da den ny

Skole i Karleby var traadt i Virksomhed, leiede Pastor Lütken den gamle Skole til Bolig for hende og hendes Børn, 2 Sønner og 2 Døtre, og jeg gik saa derud og underviste Børnene, for saa gjorde jeg en Slags Gengæld for den gode Bispising i Præstegaarden, og denne Undervisning paa Delsehøi, som Stedet blev kaldt, vedblev jeg med indtil Præsten døde og Fru Søtoft flyttede til Nykøbing sammen med sin Moder. I Koleraaaret 1853 antog Kammerherre Classens paa Korselitze sig en lille Pige, hvis Forældre var bleven bortrevne af Farsoten. Denne lille Pige blev opdraget hos en Frøken Søtoft, en Slægting af Fru Søtofts Mand. Hun forestod den af Fideicommisset i og for Karleby oprettede Syskole. Nævnte lille Pige gik, da hun voksede til, naturligvis i Skole hos mig; men det bestemtes saa, at hun hver Aften, naar jeg gik til Delsehøi, fulgtes med mig for sammen med Fru Søtofts Børn tillige der at deltage i Undervisningen. Vi fulgtes naturligvis ad baade paa Henveien og Hjemveien. Et Minde fra disse Aftenure er mig uforglemmeligt. Det var jo i Aaret 1858 man saa den sidste rigtig store Komet, vistnok den største, der har vist sig for Beboerne af Jordens nordlige Halvkugle i min Levetid. Omtrent hele Sommeren igennem nød vi paa vore Hjemture fra Delsehøi Skuet af dette ophøiede Himmelfænomen.

Den lille Piges Skæbne blev forøvrigt trist. Det var oprindeligt Godseier Tesdorpf, der havde taget sig af hende og lod hende sende til Falster for at hun kunde blive opdraget i en Familie og paa hans Regning, men Barnet sluttede sig paa den Damper, der bragte hende til Falster, inderligt til Kammerherreinde Classen, der var med som Passager, og hun bad da Tesdorpf, om hun maatte beholde hende. Paa den Maade gik det til, at hun blev anbragt hos Frk. Søtoft i Syskolen. Hver Søndag og i alle Ferier var hun hos Kammerherre Classen paa Corselitze og man gjorde der Alt for at bibringe hende aandelig Uddannelse, men hendes Evner var yderligt smaa, og man maatte efter mange Aars Anstrengelser opgive at faa Noget ud af hende indenfor de Kredse, der dog saa gerne havde optaget hende. Hun, der iøvrigt var Epileptiker, giftede sig nu med en Færgemand ved Grønsund. Senere kom han til Nyord. Hans

Moder, der boede sammen med ham, underkuede Konen og denne døde som Sindssyg paa Oringe. Da jeg som afskediget Lærer kom til at bo i Vordingborg, lagde jeg en Krans paa hendes Grav.

I Karleby Have plantede jeg en Mængde Anemoner og Erantis og disse bredte sig saaledes, at de 1889, da jeg forlod Skolep, havde erobret al den Plads i Busketterne, der erobres kunde, og en af mine Eftermænd gjorde sig en god Indtægt ved at indsamle Erantisfrø og sælge det til en Frøhandler.

Hvad angaar Skolens Agerbrug, var det første, jeg tænkte paa at foretage mig, at faa den drænet. Denne Jordforbedring var paa den Tid begyndt at blive temmelig almindelig. Der fandtes ganske vist i Karleby en Mand, der gav sig af med at paatage sig saadanne Anlæg; men da han var en ganske almindelig Husmand uden Spor af Forstand paa Nivellering eller i det hele taget, hvorledes et saadant Arbejde i givet Tilfælde helst skulde udføres, turde jeg, om end saadant ikke vilde blive helt venligt optaget, ikke henvende mig til ham, men søgte Forbindelse med en Mand, som havde mange saadanne Arbejder under Udførelse paa Herregaarde rundt omkring i Landet. Han, Marschall, som han hed, var da ogsaa villig til at paatage sig Arbejdet og udfærdigede et Kort over Skolelodden med Plan over Anlægget samt en Beregning over, hvad Arbejdslønnen vilde beløbe sig til. Drænrørene købte jeg hos Fideicommisset, der havde sit eget Teglværk netop for Tilvirkning af Drænrør. Betalingen for dem erlagdes med et mindre Beløb aarlig og Arbejdet udførtes, saavidt jeg erindrer allerede i 1855, det halve om Foraaret og Resten om Efteraaret. Det var Kurhessere, han sendte til at udføre Gravearbejdet. Forskellige Omstændigheder foranledigede, at Bekostningen i det hele blev noget større end den var beregnet til; men færdigt blev det og det viste sig ogsaa at virke saaledes, som det var Hensigten. Samme Aar fik jeg ogsaa begyndt med at paaføre Jordan Mergel, hvilket Arbejde helt tilendebragtes i 1856. Man vil sandsynligvis mene, at det var noget voveligt for mig som ung Lærer og ganske blottet for Kontanter til at betale disse ret bekostelige Arbejder med. Men jeg var jo dengang endnu Ungkarl, og min Husholdning

kostede mig ikke meget. Jeg kunde altsaa benytte en væsentlig Del af min meget beskedne Indtægt til Dækning af de nævnte ret betydelige Udgifter, saa der kun blev Drænrørene at betale efterhaanden. I de første Aar leiede jeg den Skolen nærmest boende Bonde til at besørge Jorden behandlet og tilsaaet. Nogen rigtig Art fik mit Landvæsen dog ikke, saa længe jeg var ugift og alene, og det staar mig ikke mere klart, hvorledes jeg i de første 2 à 3 Aar greb Sagen an. Gamle Pastor Lütken, ligesom ogsaa Kammerherre Classen havde imidlertid lagt Mærke til, med hvilken Grundighed jeg foranstaltede Jordloddens Dræning og Mergling, og havde, uden at jeg anede noget derom, indstillet mig til Landhusholdningsselskabets Opmærksomhed, og saa en skønne Dag modtog jeg fra samme, til min store Overraskelse, som Opmuntring og Belønning for min store Interesse for Landbrugets Fremme, Selskabets 3die Sølvbæger og en, kun altfor rosende Skrivelse.

I Forbindelse med min Svoger Lindholm i Nørre Ørslev, drev jeg imidlertid efterhaanden mit Landbrug svært op. Lindholm var paa flere Punkter mere praktisk end jeg og forsøgte ikke, hvor saadant lod sig gøre, at lade mig nyde godt af hans noget større Erfaring og Indsigt. At jeg saa til Gengæld bestræbte mig for at hjælpe og støtte ham, er jo da saa ligefrem. Skulde vi vedblivende have ladet vor Jord dyrke og behandle for Betaling, vil det let indses, at Nettoudbyttet nødvendigvis maatte blive temmelig lille. Vi blev derfor snart enige om at anskaffe os hver en Hest, saa vi kunde faa pløiet og behandlet vor Jord hvornaar og hvorledes det passede os bedst. Men Hestehandler vil jo for de allerfleste Lærere være en ret farlig Forretning at indlade sig med. Jeg var her aldeles ukyndig, hvorimod Lindholm forstod sig ganske godt paa baade at bedømme en Hests Alder, Egenskaber og Værdi. Det varede derfor ikke længe, inden vi fik os hver en Hest, som vi kunde være tjent med baade med Hensyn til Brugbarhed og Pris. Vi enedes saa altid med hinanden om, naar vi, særlig i Foraars- og Efteraarssædtiden skulde bruge hinandens Hest, og havde saa en fast Mand, som fulgte med Hesten fra det ene Sted til det andet, passede begge Hestene og udførte Arbeidet i Markedet. Naar der skulde

høstes, mødte vi hos hinanden hver med sin Hest og Pige, og Kornet blev paa den Maade ret hurtigt bragt i Hus uden for store Omstændigheder. Til at begynde med laante vi vistnok de fornødne Redskaber, Plov, Harve o. s. v. hos Naboerne; men ret længe varede det ikke, inden vi anskaffede alt saadant selv. Da jeg i Halvfjerdserne opgav Landvæsenet og forpagtede Jordlodden ud, havde jeg Landvæsensredskaber omtrent lige saa fuldstændigt som en Bonde: Plov, Harve, Svenskharve, Tromle, Radrenser, Kornrensemaskine, Roeskærer, Hakkelsemaskine, ikke at tale om en Arbeidsvogn foruden Kørevognen. Fremdeles af Kreaturer 3 Køer foruden Hesten. Det er en Selvfølge, at det, naar det skulde kunne holdes gaaende i denne Stil, var nødvendigt, at vi selv udførte det daglige Arbeide ved Kreaturerne Pasning (man havde i Reglen ogsaa en Gris, et Faar med Lam, undertiden ogsaa en Fedekalv). Da Lindholms Sønner voksede noget til, hjalp de ham jo ikke saa lidt med alt dette; men da jeg ingen Sønner havde, og det blev for dyrt at holde fremmede dertil, maatte jeg gøre det alt selv, som sagt med Undtagelse af Jordens Behandling og Sædens Lægning. Man vil sandsynligvis mene, at et saadant Apparat til Dyrkningen af en saa lille Jordlod kun daarligt maatte kunne svare sig. Naar saa hertil føies, at vi oven i Købet dyrkede Roer efter en forholdsvis større Maalestok, at vi købte ikke saa lidt Kunstgødning og tillige ret hyppigt Hø fra Moserne i Omegnens Skove, saa vil det ikke kunne nægtes, at dette lille, men stort anlagte Landvæsen absolut maatte blive temmelig bekosteligt, skønt vi, som sagt, udførte ikke saa lidt af Arbeidet selv. For dog trods alt at faa Nettoudbyttet bragt saa høit op som muligt, lagde vi os efter at dyrke Kommen. Frøet af denne Plante stod paa den Tid i god Pris hos Brændevinsbrænderne og kunde almindeligt naa op til 20 Rd., altsaa 40 Kroner pr. Td., stundom noget derover. Naar der altsaa kunde sælges indtil en halv Snes Tønder om Aaret, hjalp dette naturligvis godt paa den økonomiske Balance. Ved denne Handelsplantes Dyrkning var der imidlertid den slemme Omstændighed, at den ikke godt taalte at komme igen paa samme Jordstykke før efter et længere Aaremaals Forløb. Men da dette Tidspunkt viste sig at

være indtruffet, var vi heldigvis saa vel afstivede i økonomisk Henseende og vore Lodder i saa god Drift, at vi klarede os alligevel, dels ved Indtægten af Køerne, dels ved Hjælp af Kornafgrøderne. Da vi paa denne Maade var naaede ind i Halvfjerdserne i afvigte Aarhundrede, blev Lindholm imidlertid først alvorlig syg, og derefter svagelig, saa han, da hans Søner derhos var bleven voksne og komne ud fra Hjemmet, maatte opgive ikke blot sit Landvæsen, men ogsaa, efter nogle Aar at have holdt Hjælpelærer, selve Skolen. Han tog sin Afsked 1883. Dette havde for mit Vedkommende til Følge, at ogsaa jeg ret snart saa mig nødsaget til at trække mig ud af den hele Landvæsensaffære. Jeg forsøgte det vel for en lille Tid med en anden Plovmakker; men medens der i alle de Aar, da Lindholm og jeg lagde i Lav med hinanden, aldrig nogensinde havde været os et Misfornøielsens Ord imellem, ikke det allermindeste, viste det sig hurtigt, at det ikke kunde gaa paa samme Maade med min ny Fælle. Det var en i Karleby boende velstaaende Smed, en for Resten i enhver Henseende anset, dygtig og hæderlig Mand; men til at gaa i Spænd med mig eller jeg med ham, passede han ikke. Jeg havde tillige nu dreven Landvæsen saa længe, at jeg, da jeg nu var ude over Ungdommens Aar, i Grunden vist havde faaet nok af det, saa jeg fandt det bedst at trække mig ud af det hele, saa meget mere, som Tidsforholdene efterhaanden havde forandret sig saa væsentlig, at dette uvilkaarlig maatte foranledige et andet Syn paa Sagen. Jeg forpagtede derfor nu med Autoriteternes Tilladelse Skolelodden ud til en ved Siden af samme boende Gaardmand, der selv efter min Tiltræden i Karleby Skole havde været min Skoledreng en lille Tid. Bortforpagtningen skete paa saadanne Vilkaar, at de blev ret fordelagtige for mig. Jeg solgte altsaa Hest, Køer og samtlige Avlsredskaber og var fra nu af en forholdsvis fri Mand og kunde nu bl. a. igen saa smaat genoptage Pleien af mine botaniske Interesser, der jo gennem en ret lang Aarrække ganske havde været satte tilside. Ved Bortforpagtningen af Jordlodden havde jeg betinget mig Brugen af en Hest, saa ofte vi havde Lyst til en Køretur (Kørevognen var nemlig ikke bortsolgt), og derhos det fornødne af Mælk og Smør

til en forud fastsat rimelig Pris. Denne Tilstand vedvarede, saa længe vi endnu blev ved Skolen. Min Erfaring i Anledning af denne stor Forandring i vore ydre Forhold var nu den, at Pengene forslog noget ringere end tidligere, men tillige, at jeg ikke for nogen Pris vilde have Jordlodden tilbage. Ikke for aldrig det.

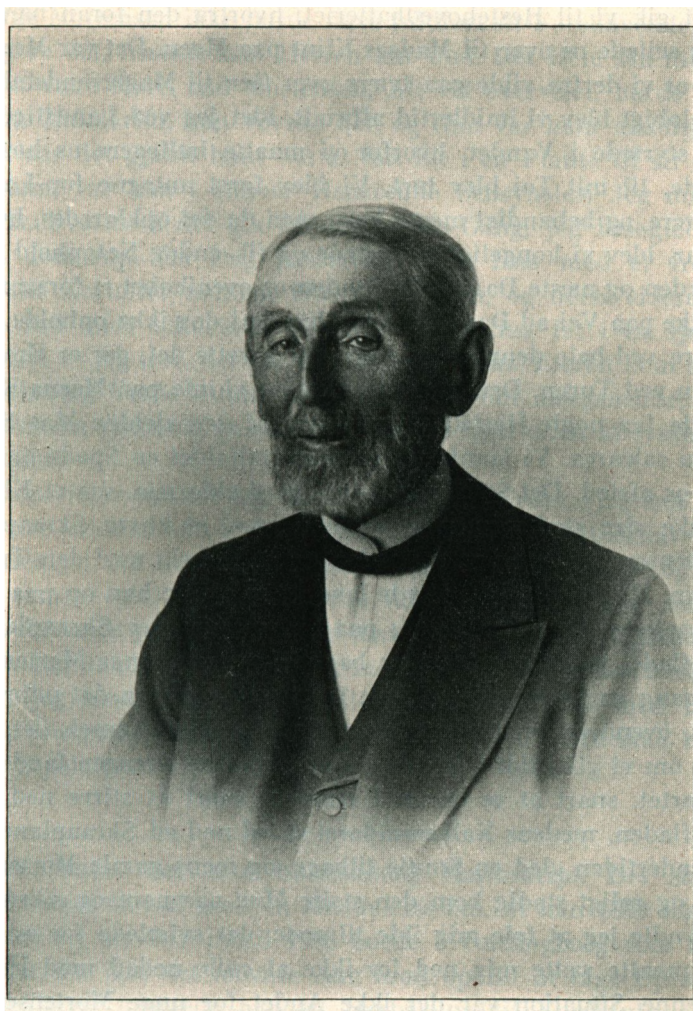
Til den senere som Seminarielærer kendte H. Mortensen kom jeg, som før anført, i et meget nøie Forhold allerede mens jeg var i Bregninge, og efter at jeg var kommen til Karleby tiltog var Omgang i høi Grad. Han kunde være overstadig munter, og han bragte altid Musik med sig. Især vakte han Opmærksomhed ved sit smukke Fløitespil.

Penge forstod han sig ikke paa. De sad dengang som vistnok hele Livet igennem, meget løse hos ham, og jeg maa bekende, at han var meget lunefuld. Omtrent et Aar efter, at han havde forladt Næsgaard og var bleven Skolelærer i Øverup, var jeg med til hans Bryllup. Det fandt Sted i stor Stil efter Egnens Skik. Jeg havde ved denne Leilighed den Ære at fungere som Kirkesanger ved Vielsen, der fandt Sted i Tingsted Kirke. Den berømte Præst Jacob Christian Lindberg talte ved Bordet for Brudeparret, og der var Dans og Musik til næste Dags lyse Morgen. Seet paa Overfladen tegnede Alt lyst og glædeligt, men Mortensens Venner, som kendte hans Eiendommeligheder og hans Lunefuldhed, kunde ikke undgaa at føle nogen Betænkelighed saavel paa hans som paa hans meget unge Bruds Vegne. Jeg var senere ikke sjeldent Gæst i deres Hjem i Øverup, og jeg kan ikke nægte, at hans Lunefuldhed overfor sin unge Hustru nu og da gav sig ret grelle og for mig frastødende Udslag. 1856 blev han Lærer paa Jonstrup, men vort Venskab vedvarede, og vi stod i livlig Brevvexling altid. Han besøgte mig ogsaa, naar han af og til kom til Falster, f. Ex. i 1868, da han sammen med hele sin Familie tilbragte Sommerferien herovre. Ved denne Leilighed kom det paa en latterlig og barnagtig Maade, naar henses til, at Talen var om voxne Mænd, til et Brud mellem os, og det varede flere Aar, inden Forholdet imellem os blev godt igen. Vi var engang groet saadan sammen, at en indtraadt Misforstaaelse, ja endog en Forløbelse, og det førelaa der her, ikke kunde skille os ad for bestandigt. Den

midlertidige Forstyrrelse i vort gode Forhold var en ren Taabelighed, og jeg har aldrig senere kunnet tænke paa den uden med nogen Følelse af Skam og Selvbefreidelse. Mortensen opholdt sig hos sin Svigerfader, Gaardeier Peder Snedker i Stubberup, hos hvem jeg fra gammel Tid af altid var bleven modtaget med den største Gæstfrihed. Mortensens Broder, Peder, der var Lods ved Hestehovedbatteriet, var taget til Stubberup en Dag, da ogsaa jeg var der, og da han og jeg skulde hjem, vilde Mortensen først vise mig det Sted, hvor den meget sjældne *Spirantes autumnalis**) voxede, det var et Sted mellem Øverup og Kraghave, og det var mig en stor Glæde. Da vi havde seet den, vilde Lødsen og jeg videre over til Nykøbing Landevei, idet vi dengang befandt os nær ved Systofte Skov, men herom vilde Mortensen aldeles ikke høre Tale, da hans Svigermoder ventede os med Kyllingesteg. Dette var jo meget fristende, men gav vi efter, blev vi sinkede altfor uforholdsmæssigt meget og mistede desuden en god Leilighed til fra et Sted ude paa Nykøbing Landevei at faa Køreleilighed. Hver vilde Sit, og det kom til vrede Ord og en aldeles utilgivelig Skilsmisse-Scene. Men som sagt, denne Taabelighed blev senere glemt, men desværre ikke uden at have voldet Fortræd i flere Aar. Intet saarer mere end hidsige og uoverlagte Ord. Jeg skammer mig endnu ofte over Et og Andet, hvortil jeg ved den Leilighed lod mig henrive, og usær over et Brev, jeg senere sendte ham, men det er gaaet hermed som det ofte gaar: Fortrydelsen kan være nok saa ærlig, det, der er skeet, kan ikke gøres uskeet. Nu er han gaaet bort til en bedre Tilværelse, i hvilken det tør haabes, han har funden en naadig Dommer og seer Alt klarere, end det var muligt her paa Jorden. Snart staar ogsaa jeg for Tur til at gaa ind til det Ukendte. Jeg tror, det lykkedes os Begge helt og holdent at tilgive hinanden. Gid vi nu atter maa mødes under Forhold, der umuliggør Miskendelser. Jeg har ham at takke for mange af mit Livs bedste Timer.

En anden Gang, da H. Mortensen besøgte mig, nemlig i 1879, havde han en af sine Sønner, R. C. Mortensen, med sig, han var dengang Gartnerelev paa Ourupgaard, nu er han Skole-

*) En Gøgeurt. Paa Dansk kaldet Skrue-Ax. R. C. M.

Hans Rasmussen, Karleby.
Fotograferet 9. 10. 1917 paa sin Diamantbryllupsdag.

inspektør i København. Vi begav os alle Tre paa en lang Tur. Først gik vi til Hestehovedbatteriet, hvorfra den foran nævnte Lods seilede os over til Madses Klint paa Møen. Det var Meningen, at vi derfra vilde gaa tværs over Øen til Maglevandsfaldet. Foreløbigt blev vi imidlertid afbrudt, idet jeg ved Landstigningen styrtede i Vandet, hvorfor vi maatte indlogere os hos en Bonde, til mit Tøi blev tørt. Vi blev først antagne for Landstrygere, og behandlet meget kort, men da det opklaredes, hvem vi var, blev vi kongeligt beværtede og fik endog Natophold paa Gaarden og næste Dag kørte Bonden os ovenikøbet et forsvarligt Stykke paa Vei ad Damsholte til. Jeg skal dog ikke opholde mig videre ved hele denne Tur, men blot berette det, der er Hovedsagen ved Turen. Den blev gjort, for at vi ude paa Møens Klint kunde faa nogle Herbarieexemplarer af den sjeldne Mos *Seligenia calcarea*. Vi laante ved Maglevandfaldet en Spade og begav os afsted. Det Sted, vi om muligt skulde naa, var et Klint-Stykke, der stod næsten lodret ned imod et uhyre Skraaplan. Mortensen gik foran med Spaden og lavede sig med den Trap-petrin. Hver Gang han havde lavet et nyt, steg han op paa det, og saaledes kom han stadig paa Skraa hen over Skraaplanets Sideflade, jeg fulgte efter og bagest kom den unge Mortensen, dengang en Dreng paa 16 Aar. Dybt under os laa det udbredte Hav, ovenover os havde vi den blaa Sommerhimmel, det var, som om vi gik midt i en Luftkugle, og mens Drengen fandt det storartet, snart at se op mod Himlen, snart at stirre ned paa Havfladen, medens Kalkmulderet skred ned ad Skraaplanet og vi undertiden gled en Smule tilbage, og mens gamle Mortensen støt og roligt stadig kom den steile Mur nærmere og nærmere, begyndte jeg at føle mig ilde tilmode, det svimlede for mig og jeg maatte sætte mig ned for ikke at rulle nedad mod Havet. I denne Situation var der ikke Andet for unge Mortensen at gøre end at gribe fat i mig og slæbe mig hen til et lidt fastere Parti ved en Busk og blive der for at holde paa mig og i det hele hjælpe mig, men selv da mit Ildebefindende omsider hørte op, havde jeg tabt Lysten til at komme videre, saa den eneste, der naaede Muren og fik skrabet en Del Mos af, var gamle Mortensen. Jeg havde en Følelse af, at dette var at lege med Livet blot

for at faa en Plante til sin Samling, og jeg mener endnu, at gamle Mortensen ikke burde have fuldført sit Forehavende. Ved at gøre det, fristede han Herren sin Gud. Det Hele saa mig ud til at være Mere, end Mortensen, Alt vel overveiet, burde have gjort. Imidlertid, han vovede det, og Gud var ham naadig!

Naar det gjaldt ham om at faa fat i en Plante til sit Herbarium, var han i enhver Henseende hensynsløs. Jeg mindes f. Ex. hvorledes det gik til den eneste Gang, jeg besøgte ham paa Jonstrup. En Dag passerede vi et Hus med et frodigt Stykke Kartoffler mellem Huset og Veien, og uden videre gik han ind midt i Kartoffelrækkerne for at faa fat i en sjelden Plante, — jeg tror, det var *Mercurialis annua*. Eieren kom til og i retfærdig Vrede tiltalte han Mortensen lidt nærgaaende; men Mortensen sjokkede ganske rolig afsted igen uden at svare paa Tiltalen.

Endvidere husker jeg, da Mortensen og Fraas, (jeg tror nok, det var saadan, han hed), vovede sig ind i en Gartnerhave ved Marienlyst ved Helsingør for at finde den samme Plante, og med det samme plukkede Lommerne fulde af Stikkelsbær, som vi saa, siddende paa en Bænk ved nævnte Etablissement, gottede os med. Jeg havde ikke vovet mig med hen til Stikkelsbærbuskene, men jeg fandt ingen Betænkelighed ved at være med til at nyde Bærrene. Hæleren siges jo imidlertid at være ikke bedre end Stjæleren.

*

Her ender desværre Rasmussens Manuskript. Det skulde have været fortsat med en Meddelelse om, at han 1889 tog sin Afsked og derefter indtil 1906 boede i Vordingborg som Pensionist. Da han det nævnte Aar brød op for at tage Ophold i København, forærede han sit Herbarium til Vordingborg Seminarium. Han døde i København 9. Okt. 1919 og hans Hustru fulgte ham den 4. Marts 1923. De efterlod sig en Adoptivdatter, som endnu lever. Rasmussen var uhyre beskeden, i modsat Fald vilde han i den botaniske Verden have været meget kendt, thi han var en betydelig Florist og en glimrende Havemand.

R. C. Mortensen.

KALKARS JORDEFÆRD

DEN 7de Januar 1926, Dagen efter Kalkars Død, bragte »Berlingske Tidende« og »Nationaltidende« denne særprægede og smukt formede Dødsannonce: »Slægtninge og Venner bedes modtage en sidste Hilsen fra min elskede Mand Otto Kalkar, som idag er kaldt hjem. Kongens Lyngby, d. 6. Jan. 1926. Hans Hustru, Børn og Børnebørn.« Den 9., da Annoncen atter fremkom, havde den en Tilføielse om, at Begravelsen skulde foregaa den 11. Januar i Gladsaxe, og trods det ublide Vinterveir stævnedes da hin Dag en Mængde Mennesker selv meget langt borte fra til denne noget afsides liggende By. Fra Jonstrup Seminarium, Bringe-Eggen, Himmeleveggen og andre Egne, i hvilke Kalkar havde virket, var der kommen gamle Venner tilstede og deriblandt flere Præster og Videnskabsmænd. Der var Kranse fra Universitetsjubilæets danske Samfund, Jonstrup Seminarium, Bibelkredsen fra Næstved og naturligvis mange andre.

Efter at man havde sunget: »At sige Verden ret Farvel,« talte den afdødes Søn, Pastor Kalkar fra Næstved, saaledes:

Det var altid med et eget Tonefald, Far nævnede Gladsaxes Navn. Derovre i Præstegaarden — saa nær ved denne Kirke, under hvis Aftenklokkes Bedeslag han forleden for sidste Gang kom hertil, og hvor nu hans Kiste staar — var jo vor elskede Faders Barndoms og Ungdoms lykkelige Hjem. Der voxede den op og gik ud til Livet, Søkendekredsen, af hvilken han nu som den sidste har lukket sine Øine, — de Øine, hvis kærlige Blik vi aldrig glemmer; de Øine, der havde forsket og gransket saa flittigt, men hvis Brug han nu alt i Aar og Dag havde maattet savne. — Og hvor gik han ikke i mange Maader rigt og udrustet ud herfra!

Dog — naar nu i Dag i denne Stund mit Blik vil glide ud over hans Liv, saadan som han har fortalt mig derom, og saadan som jeg selv erindrer det — ja, saa forstaar vist alle, der er samlet her, at naar man har haft en saadan Far, som vi denhjemme har haft den umaalelige Lykke og Velsignelse at eje i ham, hvor langt mere, det vilde være stemmende med min Tilbøielighed i Taushed at sætte mig hen ved de Andres Side. For saa i Stilhed at lade ogsaa mit Hjertes Tak for det uudsigelige gaa til Gud, bedst ved at mindes et af hans egne Yndlingsord, sagt saa ofte af ham baade i Kirke og Hjem med den dybe Overbevisnings Tone:

»Al god Gave og al fuldkommen Gave er ovenfra og kommer ned fra Lysenes Fader« — det er som hører jeg ham endnu staa med det Ord paa Læben i Lyset af min Barndoms Jul. Men min Opgave er jo her i Dag en anden.

Engang i Efteraaret, da han — som saa ofte ellers — talte til mig om det, som nu er sket, faldt ogsaa den Bemærkning: »Da det jo nu ser ud til, at du kan udføre Tjenesten i Glad-saxe, saa, ja, jeg beder dig end ikke derom« — ret hans uendelige Hensynsfuldhed — »men kunde du da ikke tænke dig at nævne det Ord: »Naar vort Hjerte fordømmer os, saa er dog Gud større end vort Hjerte, og han ved alle Ting.« Der har vi Far. Hans dybe Syndserkendelse i Forbindelse med en fintudviklet Følelse af det i det givne Øjeblik rigtige, havde gjort ham saa forunderlig lydhør for de Stunder, hvor vort eget Hjerte vil dømme — men hvor levede han saa ikke samtidig i den faste Forvisning om, at den Gud, der kender alle Ting, er i sin Naade og Kærlighed langt større end vort eget Hjerte selv i den haardeste Dom.

Naar jeg da sagde, at han gik rigt udrustet ud fra Glad-saxsehjemmet, saa var vel her noget af det værdifuldeste, han tog med sig, den Guds frygt med Nøjsomhed, hvis Præg aldrig forlod hans Personlighed. Hans Tilegnelse af sit Livs litterære Hovedværk, Ordbogen over det ældre danske Sprog: »Min Fader i sønlig Hengivenhed og Ærbødighed« var det virkelige Udtryk for deres indbyrdes Forhold. Og hvor var ikke hans Forhold til hans elskelige Mor yndigt at være Vidne til.

Ellers maa jeg mindes her, hvad engang hans Ungdomsven og Svoger, Holger Rørdam, et af sine sidste Aar sagde til mig: »Det var det mærkelige ved din Far i de unge Dage, at hans Evner spændte over saa vidt forskellige Omraader, at han vist med lige Lethed kunde have fulgt historiske, sproglige eller matematiske Baner, som han vilde have gjort sig gældende i det rent praktiske Liv.« Ikke, at han jo ikke kendte det, der hemmer.

Derovre i Præstegaarden har den livlige, lærelystne Drengs svage Syn i længere Perioder nødt ham til — som det ogsaa sluttede — kun at høre, hvad andre læste for ham. Og siden maatte han jo atter som ung Kandidat forlade de orientalske Studier, han gennem hele sit Liv bevarede en usvækket Kærlighed til og efter Ordbogens Afslutning genoptog endnu en Gang for hans Øjnes Lys slukkedes.

Men disse alsidige Anlæg kom ham jo til Gode siden, da Livet nødte ham ind paa Veje, der ikke oprindeligt var hans Lyst. Far blev en af vort Lands tidligste Højskoleforstandere og var vist ved sin Død den ældste af disse Mænd, der i sin Tid gerne ad den Vej vilde gøre en Indsats i vort Folkeliv for at indadtil skulde vindes, hvad udadtil var tabt. Men at han baade her og i den lange Aarrække i Seminariernes Tjeneste vandt sine Elevers Yndest og Hengivenhed, modtog han indtil de sidste Dage med taknemmelig Glæde mange trofaste og kærlige Vidnesbyrd om.

Det jydsk Lyngby og Jonstrup var ogsaa Navne, ved hvilke man, naar han nævnede dem, let fornåm, hvor inderligt han havde været knyttet til disse Steder og Gerningen der.

Han gav mig som Dreng et lille græsk Testamente. Siden, da jeg kunde tyde Bibelordet, han havde skrevet foran deri: »Saa staar da med eders Fødder ombundne med Kampfærdighed fra Fredens Evangelium«, kunde det ikke andet end gøre et eget Indtryk paa mig, for jeg vidste jo, at Bogen havde ligget i hans Tornyster, mens han frivilligt stod paa Dannevirke og ved Dybbøl. Og er det vist saaledes rigtigt, hvad engang hans Eftermand i Tjenesten her paa dette Sted sagde til mig: »Din Far hører nu ikke til de Mennesker, der kommer let gennem Verden« — naar han da kom gennem det, der blev hans Livs

Kampe, som han gjorde det, med det ydmyge, mildt dømmende og taknemmelige Sind, mon saa ikke hans indre Livs Hemmelighed var denne, at han altid stræbte at staa som den, der har sit Stade i den Kampfærdighed, som — ikke vor egen Kraft — men netop Fredens Evangelium giver? Der lyste Fred ud fra ham til os, der gik til og fra hans sidste Leie — og dog kunde han under al sin Svagheds Byrde være nær ved at bebreide sig selv, at hans Fred ikke var stærkere, end den var. »Det største af alt er og bliver dog at have det godt med sin Frelser« — lad mig ogsaa idag gentage dette, som et af hans sidste Ord til mig. Vi tvivler jo ikke om, at nu har Du faaet det godt med din Frelser. Det er det største. Og det skal ogsaa være det største for vor Tanke. Thi om vi end savner, saa under vi ham dog vemodsfyldte »det, som intet Øie har set, og intet Øre har hørt, og som ikke er opkommet i noget Menneskehjerte, men som Gud har beredt for dem, der elsker ham«.

Dog, jeg kan ikke slutte uden at prøve paa at føre den Tale, som sikkert er mest i min Fars Aand: at ty til Apostelordet, der saa tidt lød i hans Forkyndelse og saa stærkt ud fra hans Liv, som vi saa det fra Dag til Dag, Ordet om, *at sige Gud og Faderen Tak for alle Ting i vor Herres Jesu Kristi Navn.*

Vi takker for det, der betød Rigdommen i hans Liv. For hvad han gik ud med herfra til Livet. Ogsaa for Lykke og Glæde, som han kendte det ikke mindst de lange og trofaste Venskabsforhold, ofte knyttede i Barndoms og Ungdomsaar her — men varende, indtil nu de allerfleste er gaaet bort — som han selv — som gode Sønner af deres Fædreland.

Vi takker for Hjemmet, som vi fik det ved ham. For som han staaer for os, naar Gud lod Glædens Sol lyse, og som han var i de Dage, om hvilke et Menneske siger: De behager os ikke. For Forskerglæden, som den blev ham forundt.

Gud ske Lov, at han, der havde mistet saa meget af det, han havde evnet, da det ene af hans Lys slukkedes efter det andet — og kun hans Kærlighed til os alle var uformørket — saa skaanedes for det, han saa nødig vilde »for mine Omgivelsers Skyld«, som han sagde, sig selv lig til det sidste — at hans Tanke forvirredes, før hans Livslys brændte stille ud.

Og Gud ske Tak — maa jeg nok have Lov til at sige ogsaa her — at han beholdt Dig, der for 48 Aar siden gik ind i det moderløse Hjem og blev for ham og for os, hvad Du blev.

Ja, hvor langt vi saa end er fra at kunne sige Tak for alle Ting, saa skal dog dette mit fattige Ord ved min elskede Fars Kiste slutte i Takken til dig vor Gud, for hvad du skænkede os i ham. Hans Minde velsigne du iblandt os og saa langt det rækker. Men fremfor alt, Herre vor Gud og himmelske Fader, velsigne du ham selv der, hvor du siger til den tro Tjener: »Gaa ind til din Herres Glæde!« Ja, for din uendelige Naade og Barmhjertighed i Jesus Kristus: »Glæd hans Sjæl i dit Himmerige!«

Amen!

Derpaa talte Stiftsprovst Volf som Repræsentant for Kalkars Vennekreds fra de unge Aar. Han fremhævede Kalkars Trofasthed og Grundighed, hans Fædrelandskærlighed og hans dybe Kærlighed til det danske Sprog. Allerede i Studenter-tiden anede adskillige Kammerater, at Kalkar engang vilde blive en Pryd for sit Land, og nu tør vi vel ogsaa sige, at hans Ordbog vil bevare hans Navn for de kommende Slægter.

Efter denne Tale sang man: Er trang og mørk end Gravens Vei«. Ved Graven talte Inspektør Holme*) som Repræsentant for Kalkars gamle Jonstrup-Elever saaledes:

Lad os, der i vor Ungdom sad paa Skolebænk hos Otto Kalkar i den gamle Lærerskole paa Jonstrup og lærte ham at kende som han kom os i Møde med venlige Følelser og som den, han var, en Natanael, i hvem der ikke var Svig, og lærte at ære ham og holde af ham, og det ikke blot dengang, men for Livet, — lad os, der her er tilstede af de Faa, der endnu er tilbage, før vi skilles, hilse ham med et hjerteligt: »Paa Gensyn!«

Jordpaakastelsen blev foretaget af Pastor Kr. Kalkar, og af »Den signede Dag« sang man derpaa de to Vers: »Thi takker vi Gud, vor Fader god« og »Saa reiser vi til vort Fædreland«.

*) Dimittet 1873 fra Jonstrup. 1875 Lærer ved Døvstummeinstituttet i København og senere Inspektør der.

REGNSKAB

1/1 1926— ^{31/12} 1926	Indtøgt Kr. Ø.	Udgift Kr. Ø.
Kassebeholdning pr. ^{31/12} 25	622 46	
Kontingent (285 × 2 Kr.).....	570 00	
Restancer	10 00	
Salg af Jonstrupbøger	619 05	
Portogodtgørelse.....	29 70	
Girorenter	6 07	
Bankrenter	4 28	
Gratiale til Postbud		5 00
Fuldmagtsgebyr		1 00
Dekoration til J. P. Jørgensens Baare		20 00
Konvolutter, Papir o. s. v.....		24 20
Duplikeringsarbejde		5 50
Indbetalningskort (Giro).....		13 00
Porto		94 50
Gebyr til Girokontoret		1 79
Medhjælp ved Udsendelse af Jonstrupbog IV.....		35 00
Leje af 3 Clichéer		5 00
Middelboes Reproduktionsanstalt		18 00
Porto til Redaktøren		3 00
Drikkepenge til Bud fra Trykkeriet.....		1 00
Trykning af Jonstrupbogen IV.....		695 00
Transport af Forlaget til Jonstrup		18 00
Kassebeholdning pr. ^{31/12} 26.....		921 57
	1861 56	1861 56

K. Frigast Hansen.

Undertegnede Revisorer i Jonstrupsamfundet har gennemgaaet ovenstaaende Regnskab og ikke fundet Anledning til nogen Bemærkning.

Søsum og Sierslev Skoler i Marts 1927.

M. Pedersen.

S. M. Waaben.

STÆVNE 1927

Tirsdag d. 2. August afholdes der Stævne paa Jonstrup. Man samles Kl. 2 paa Borgen, hvor der drikkes Kaffe. Hr. Prof. *N. A. Larsen* vil holde Foredrag om Seminarielærer Carl Mortensen. Derefter spadserer man til Hareskov Pavillon, hvor der spises til Middag.

Meddelelse om Indmeldelse, Pris o. s. v., vil fremkomme i de forskellige Fagblade omkr. 1. Juni.

JONSTRUPSAMFUNDET'S BESTYRELSE

Forstander *Stig Bredstrup*, R. Dbm., Jonstrup. Enelærer *Jul. Christensen*, Skenkelsø, Ølstykke. Førstelærer *J. Hegelund*, Ulstrup, Gørlev. Seminarieelev *Rørbech*, Jonstrup. Kommunelærer *K. Frigast Hansen*, Njalsgade 67⁴, Kbhvn. S. [Sidstnævnte modtager Indmeldelser.]
